

Augustus 1995, 14e jaargang Nummer 133

Samenlevingsopbouw

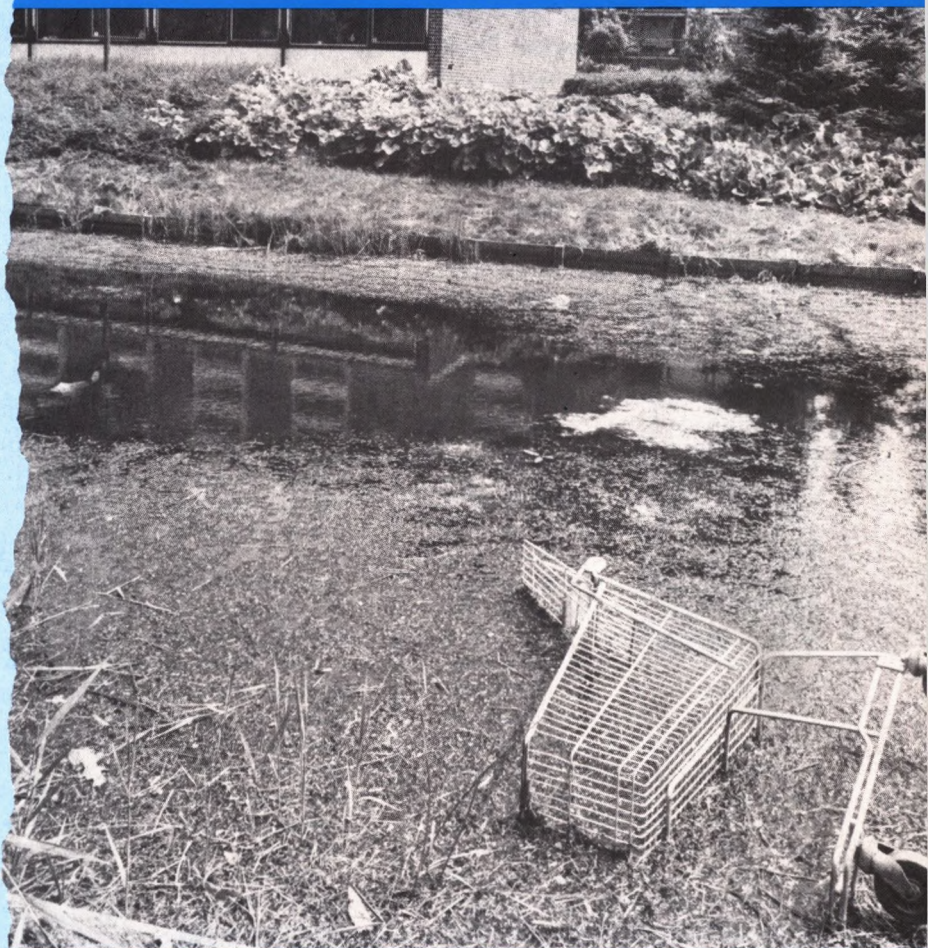
*Zelfredzaamheid
bevordert veiligheid*

Het landelijke
experiment

De lokroep van de
'human ecology'

De ondernemende
opbouwwerker

Katern

Thema

Inhoud

- 3 Aanjager sociale zelfredzaamheid, Fenny Gerrits
4 Onveiligheid en zelfredzaamheid: enkele achtergronden, Kees van der Vijver, SMP
8 Het landelijke experiment, Reint Meijer, LCO
10 Met zelfbeheer kan meer !?
11 De lokgroep van de 'human ecology', Ad Raspe, VJI-Utrecht
13 Mensen in de marge, Studiedag
14 Je Maintiendrai, Veiligheid: een zaak van overheid en burger!, Jacob Kohnstamm
15 De Driebergenbuurt te Deventer, Geni Horstink, opbouwwerkster te Deventer
17 De ondernemende opbouwwerker, Arie van der Krogt, Gemeente Rotterdam

MO/Samenlevingsopbouw Katern:

De werkweek van de opbouwwerker in 1995

- 20 Operationalisering veiligheidsbeleid, Paul Schuurmans, politie Amsterdam-Amstelland
26 ECU's voor sECUry?, Lodewijk van Vliet, ministerie van BiZa
27 Burgers kunnen heel wat, Frans Denkers, gemeentepolitie Amsterdam
29 Kiosk, Norbert Broenink
30 Een omgekeerde werkwijze, Piet Reckman
32 Veiligheidszorg woningcorporaties, onderwerp van toenemend belang, NWR
33 Community policing, Klaas de Groot en Guus Philips, politie Gelderland-Midden
34 Het uitzicht van Sisyphus, Riagg Haagrland, Voorburg
35 Aan zet, In de Rietlanden in Emmen lijkt alles rustig, Harry Pietersma
36 Bericht uit Zwolle, Fenny Gerrits
37 Combined European Bureau for Social Development, Newsletter, number 1, summer 1995

Memo

In deze MO staat **de veiligheid van de burger** centraal. Uit de verschillende bijdragen blijkt dat de auteurs een voorkeur hebben voor versterking van de zelfredzaamheid van de burger.

Met name ten aanzien van dat laatste kan het opbouwwerk een nuttige functie vervullen. Dit vormt immers de kern van dit beroep. Vandaar dit themanummer. Deze keer is bovendien weer een **Katern** opgenomen, waarin de resultaten van een onderzoek naar **'wat de opbouwwerker nu precies doet'** zijn opgenomen.

Ook heeft de redactie besloten om een **internationale 'Newsletter', van het CEBSD** (zie inhoudsopgave), op te nemen. Het geeft een indruk van de stand van de 'Community Development' in de rest van Europa. Het is de bedoeling dit voorlopig twee maal per jaar aan de lezers aan te bieden.

Colofon

MO/Samenlevings opbouw is een vakblad van, voor en over de samenlevings- en opbouwwerkpraktijk. Het verschijnt tenminste tien maal per jaar; zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling en redactie: Fenny Gerrits (eindredactie), Greet Hettinga, Wil van de Leur, Reint Meijer en Kees Stuurup.

Administratieve ondersteuning: Sonja Swarts, Patty Schellekens en John Struiken.

Foto/illustratie omslag: redactie

DTP: John Struiken.

Omslag en druk: Stimio, Meteren.

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 70,50 voor het eerste en f 67,50 voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers kosten f 12,50. (Prijzen exclusief portokosten.)

Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden. ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:

Prinsegracht 51, 2512 EX, Den Haag,

Telefoon: 070-3804431, faxnummer: 3809973.

Een uitgave van het Landelijk Centrum Opbouwwerk.

Aanjager sociale zelfredzaamheid

door Fenny Gerrits

Onlangs rukte ik uit naar Het Loo voor een interview met de voorzitter van de Stichting Maatschappij & Politie (SMP), de heer mr. Pieter van Vollenhoven. Het interview zou handelen over de meer strategische aspecten van veiligheidszorg en de rol van SMP hierin. De SMP is in 1987 opgericht en heeft als missie: "bij te dragen aan de maatschappelijke discussie over de verbetering van de veiligheid(szorg) in de breedste zin. Zij doet dit onder meer door onderzoek te laten verrichten; vernieuwende visie-ontwikkeling te stimuleren; conferenties en symposia te organiseren en door achtergrondinformatie te publiceren." (Aldus het jaarverslag 1994.)

De heer van Vollenhoven:

De SMP opereert vanuit de gedachte dat een goed functionerende veiligheidszorg van groot belang is voor iedereen. Ontwikkelingen in de samenleving vereisen een voortdurende bezinning door alle betrokken partijen. Nieuwe ideeën op dit gebied verdienen steun en stimulans. Om tot optimale communicatie te komen tussen allen die het aangaat, is een aanjager nodig. Er bestond behoefte aan een onafhankelijke organisatie die meedacht met de politie. De politie wilde de maatschappij bij haar zorgen betrekken. In 1987 werd toen besloten tot oprichting van de SMP. Hierbij hebben de in Amerika en Engeland bestaande 'Police Foundations' duidelijk als inspiratiebron gefungeerd. De 'Police Foundations' doen onder meer onderzoek ter ondersteuning van het politieke beleid en om trends aan te kunnen wijzen ten behoeve van beleidsontwikkeling. In Nederland was er ruimte voor een landelijk opererend instituut die die taak op zich nam, en dat is de SMP geworden.

MO: Wie is (zijn) verantwoordelijk voor veiligheidszorg, of de bevordering van zelfredzaamheid in de samenleving?

De heer van Vollenhoven:

Lange tijd claimde de overheid het monopolie ten aanzien van veiligheidszorg, maar dat bleek niet houdbaar. Zij heeft vele jaren geroepen dat, als het om misdaad ging, iedereen zich tot de politie moest wenden en zelf niets moest ondernemen. De politie was verantwoordelijk voor de aanpak van de onveiligheid. De overheid heeft haar pretenties op dat terrein echter niet kunnen waarmaken. De overheid redt het eenvoudig niet zonder medewerking van de burgers. Er bestond dus alle reden om weer een deel van de veiligheidszorg bij de burger zelf te leggen. We zijn het denken over 'veiligheid' verleerd. "Doe niets en bel 06-11" is voor menige burger het devies bij onraad. De burger is afhankelijk geworden en moet een deel van de verantwoordelijkheid voor de eigen veiligheid 'terug pakken'. Middels onze taakstelling op het gebied van bevordering van sociale zelfredzaamheid proberen wij mee te helpen aan het ontstaan van een klimaat waarin burger en politie weer samen verantwoordelijkheid nemen. De dialoog tussen beide is belangrijk om tot een betere gedragslijn van alle betrokken partijen te komen. Ik zou het willen samenvatten als: het zoeken naar een nieuwe balans van verantwoordelijkheden. Het zoeken naar die balans wordt echter bemoeilijkt doordat voor de burger onduidelijk is hoe de verantwoordelijkheden liggen. Er is sprake van het driehoeksoverleg dat wordt gevoerd door de (hoofd-)commissaris van politie, de burgemeester en de officier van Justitie. Ook worden onze ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie verantwoordelijk gesteld voor diverse aspecten die met onze veiligheid samenhangen. Maar wie de verantwoordelijke gesprekspartner naar de burger toe is, inzake veiligheidsproblematiek wordt niet duidelijk. Door de reorganisatie zoekt iedereen nog naar het juiste aanspreekpunt. Het is voor het publiek volkomen onhelder wie nu aanspreekbaar is op het onderwerp 'veiligheid'. Als hier niet op korte termijn duidelijkheid over wordt geschapen lopen we het risico dat de

burger zelf die duidelijkheid gaat opeisen of zich ontmoedigd terug trekt uit al die initiatieven die worden genomen om burger-betrokkenheid te stimuleren.

MO: Hoe ziet u, in het verlengde van de vorige vraag, de taak- of rolverdeling van de politie en de diverse maatschappelijke instanties of agenten?

De heer van Vollenhoven:

De politie is al enige jaren bezig met een hernieuwde discussie over haar rol. Ging het vroeger eigenlijk alleen om repressie, om boeven vangen, tegenwoordig staan begrippen als preventie en de regie van de veiligheidszorg centraal. Dat betekent dat de politie heel anders omgaat met maatschappelijke organisaties, dat er veel meer partners een rol zijn gaan spelen. Dat doet zich ook voor bij de experimenten 'Lokale Ondersteuningsteams Sociale Zelfredzaamheid' van de Stichting Maatschappij en Politie. Dit project is inmiddels de hoofdtaak van de SMP geworden. Het is een brede benadering van de veiligheidszorg waarin ernaar wordt gestreefd om alle maatschappelijke partijen een grotere verantwoordelijkheid te laten pakken. De politiemensen werken in dit project nauw samen met opbouwwerkers. Zij vormen de kern van een netwerk dat burgers moet stimuleren onveiligheidsproblemen zoveel mogelijk zelf aan te pakken. De veelzijdige samenwerking betekent dat de politie met meer aspecten wordt geconfronteerd dan vroeger de wijkagent, die vaak nogal geïsoleerd en autonoom werkte. In deze tijd is, door de brede opvatting over de gezamenlijke verantwoordelijkheid en de complexiteit van de problematiek, minder ruimte voor die autonomie. Er bestaat behoefte aan een soort vangnet, een klankbord, om de problemen die zich

voordoen op te lossen. Door de samenwerking met opbouwwerk en door de nieuwe beroepsopvatting ontstaan immers tal van nieuwe vragen: hoe vertaal ik mijn beroepspllicht naar de praktische situatie, waar liggen de grenzen? Hoe moet de professionele houding van de politie worden afgestemd op die van de opbouwwerkers? Hoe gaan zij om met rolconflicten? Welke informatie mogen zij elkaar wel verstrekken en welke niet? Wat moet een politieman doen met informatie die eigenlijk tot strafrechtelijk optreden zou moeten leiden, maar de politieman vindt dat ongewenst omdat dat optreden de problemen eerder zal verergeren dan verminderen? Deze dilemma's hebben zich vroeger ook voorgedaan, maar zij dienen zich thans in een andere vorm aan dan voorheen. Dat betekent dat de politie weer meer moet reflecteren op de eigen positie in het geheel. Wij verwachten van de samenwerking tussen politie en opbouwwerk een vruchtbare 'kruisbestuiving' die, mits goed begeleid en goed beschreven, kan leiden tot een veel

betere aanpak van de onveiligheid. Bij de evaluatie van de experimenten zal dit voor ons een kernpunt zijn.

MO: Is de politie voldoende betrokken bij de maatschappij om haar rol te kunnen waarmaken?

De heer van Vollenhoven:
De politie neemt zeker een centrale plaats in in de maatschappij. Er treedt daarbij echter een merkwaardige paradox aan het licht: de politie bleek echt, letterlijk midden in de maatschappij te staan, maar bevond zich toch in een isolement. De beroepsethiek van de politieman veroorzaakte een spanningsveld waarin er gewerkt moest worden. Deze schrijft namelijk voor dat een politieagent ook in zijn privé-leven of vrije tijd handelend moet optreden ten aanzien van wetsovertredingen. Een politieman moet dus altijd afstand houden. Dit maakt het beroep wel erg zwaar in een tijd waarin er ook substantiële kritiek wordt uitgeoefend op het functioneren

van de politie. Bovendien moet de politie daardoor blijven zoeken naar de manier waarop zij haar rol invult.

MO: Wat is uw indruk, tot nu toe, van de waarde van de SMP/LCO-projecten voor de toekomst?

De heer van Vollenhoven:

Ik ben zeer enthousiast over de wil van de mensen om er iets van te maken. Ik mag wel zeggen: razend enthousiast. Maar zoals voor zoveel geldt, is hier ook de permanentie van uitnemend belang. De intentie moet er zijn om de resultaten van de projecten te doen beklijven. De omvang en aard van de problematiek eisen een meer langdurige aandacht, men komt er niet met enige druppels op een gloeiende plaat. Dit besef laadt de plicht op de SMP om te ijveren voor continuïteit. Als voorzitter kan ik volledig instemmen met deze doelstelling.

MO: Hartelijk bedankt voor dit interview.

Onveiligheid en zelfredzaamheid: enkele achtergronden

door dr. C.D. (Kees) van der Vijver, directeur Stichting Maatschappij en Politie

De overheid heeft vele jaren benadrukt dat de aanpak van misdaad haar verantwoordelijkheid is en dat 'burgers' op dat terrein niet teveel zelf moeten doen. Deze benadering roept de laatste tijd een aantal kritische vragen op. Is het niet zo dat heel veel mensen zelf een belangrijke rol spelen bij het beheersen van hun eigen onveiligheid? En is die overheid niet heel erg pretentius als zij roept de criminaliteit en de onveiligheidsgevoelens te kunnen beheersen? De Stichting Maatschappij en Politie beantwoordt beide vragen volmondig met 'ja' en werkt, sa-

men met het Landelijk Centrum Opbouwwerk, aan het concept 'Sociale zelfredzaamheid', dat juist is gebaseerd op het vermogen van mensen om zèlf hun eigen veiligheidssituatie te beïnvloeden. In dit artikel aandacht voor het belang van deze alternatieve benadering.

Criminaliteit als probleem

Onveiligheid, en meer in het bijzonder criminaliteit, wordt tegenwoordig in ons land beschouwd als één van de grootste maatschappelijke problemen. Sinds de jaren zestig is

zowel de omvang van de criminaliteit als de omvang van de onveiligheidsgevoelens sterk gestegen. Heel veel mensen worden slachtoffer van criminaliteit, zo leren de periodieke slachtofferstudies van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Gemiddeld is dat tegenwoordig jaarlijks ruim 30%, in bepaalde grote steden zelfs zo'n 50% van de bevolking. Maar ook los van eventueel slachtofferschap is misdaad het leven meer gaan beheersen: in kranten en op televisie is criminaliteit een vaak terugkerend onderwerp, het is een politiek issue, er wordt onderling veel over gepraat en mensen nemen er steeds meer maatregelen tegen. Ze letten goed op

niet te worden bestolen, autoradio's en helmen worden meegenomen, fietsen worden extra vastgelegd, er komen nieuwe sloten op de deur, een alarminstallatie, een waakhond, buitenverlichting en wat niet al. Ook besluiten mensen gezamenlijk tot buurtpreventie, het oprichten van actiegroepen, het vormen van veiligheidsverenigingen en soms zelfs tot het inhuren van beveiligingsdiensten.

De betrokkenheid bij criminaliteit is de laatste jaren sterk toegenomen en is volgens verschillende onderzoeken op dit moment in Nederland zelfs groter dan de betrokkenheid bij welk ander maatschappelijk vraagstuk dan ook. Misdaad wordt door velen beschouwd als een ernstiger probleem dan milieu, werkgelegenheid en verkeersveiligheid. De (toenemende) onveiligheid op straat wordt door meer dan 90% van de burgers als een groot probleem gezien. Bovendien meent 85% van de bevolking dat het de komende jaren allemaal nog erger zal worden. Men denkt daarbij dan vooral aan geweldcriminaliteit (straatroof, overvallen), aan inbraak en fietsendiefstal. Was tot voor enkele jaren geleden de bezorgdheid over criminaliteit een onderwerp dat vooral rechtse kringen beroerde, de linkerzijde van het politieke spectrum heeft een opvallende inhaalslag achter de rug.

Harder optreden

Meer misdaad en meer onveiligheidsgevoelens, wat valt daaraan te doen? De eerste reactie is vrijwel altijd dat er, om het tij te keren, harder moet worden opgetreden tegen misdadigers. Als gevolg daarvan ziet men dat de nadruk wordt gelegd op meer politie (vooral meer politie op straat), meer officieren van justitie, meer rechters, meer gevangenisstraffen, meer bevoegdheden voor de overheid en ten slotte nieuwe en hardere straffen. Er is de laatste jaren op dit terrein veel gebeurd in Nederland. Het aantal cellen is gegroeid van zo'n 4000 in 1980 tot 8000 enkele jaren terug. Het aantal zal nog verder doorgroeien tot 12000. De vrijheidsstraffen zijn toegenomen en bevinden zich

thans vrijwel op Europees niveau. Nederland is niet meer het eiland van strafrechtelijke mildheid waar het in de jaren zeventig zo bekend door is geworden. Het budget voor politie en justitie is aanzienlijk gegroeid. Dit heeft onder meer geleid tot een forse toename van de personele sterkte. De politie is gereorganiseerd en het openbaar ministerie wordt gereorganiseerd om de strijd tegen de misdaad beter te kunnen voeren. Er wordt gewerkt aan optimalisering van wat tegenwoordig 'het strafrechtelijke bedrijf' heet. Een term die duidt op een soort fabriek die veiligheid moet produceren door de onveiligheidsveroorzakers op te sluiten.

Dat strafrecht ook nog een functie heeft om burgers tegen de overheid te beschermen is naar de achtergrond verschoven. Dat wordt vooral beschouwd als een luxe uit de jaren zeventig, als een rem op de effectiviteit en de efficiency van het bedrijf ('dat gezeur over vormfouten en al die formele regeltjes'). Waartoe moet dit alles volgens de beleidsplannen leiden? Verwacht wordt dat het in de eerste plaats tot gevolg zal hebben dat de omvang van de misdaad afneemt. En als er minder misdaad is, dan zal dat weer leiden tot minder onveiligheidsgevoelens. Dat is het beeld dat kranten, televisieprogramma's, politici en politiechefs ons met enige regelmaat voorhouden. Maar heeft die aandacht voor repressie inderdaad invloed op de omvang van de misdaad en op onveiligheidsgevoelens? Eerst iets over de invloed op misdaad.

Invloed op misdaad

Soms heeft een toename van repressie invloed op de omvang van misdaad. Als ergens een groep daders wordt gepakt, dan leidt dat veelal tot een (tijdelijke) vermindering van bepaalde vormen van criminaliteit. Wat echter opvalt is dat die invloed qua omvang vaak marginaal is, en heel vaak van tijdelijke aard. De resultaten van de talloze wetenschappelijke studies die op dit terrein zijn verricht laten vrijwel zonder uitzondering zien dat meer politie of harder straffen in structure-

le zin weinig effect heeft op de omvang van de misdaad. Er is veel geëxperimenteerd, maar de uitkomsten zijn over het algemeen teleurstellend.

Ook een vergelijking tussen landen draagt niet bij tot de idee dat hard straffen helpt. Het niet zo dat in landen waar een streng strafregime heerst minder misdaad voorkomt dan in landen waar minder streng wordt gestraft. En ook is het niet zo dat als landen in de loop der jaren strenger gaan straffen het aantal misdrijven afneemt, zo blijkt uit een vergelijkend onderzoek van Rutherford. In Japan bijvoorbeeld nam tussen 1950 en 1978 het aantal personen in de gevangenis af en daalde het aantal misdrijven. In Engeland nam in diezelfde periode het aantal gevangenen personen toe en nam de misdaad eveneens toe. In Nederland nam het aantal personen in de gevangenis af en nam de misdaad toe. Mij zijn geen voorbeelden bekend van landen waar het aantal mensen in de gevangenis over een aantal jaren is toegenomen en de misdaad is gedaald. Toch is dat waar het huidige beleid naar zegt te streven. Ik zal, binnen het kader van deze bijdrage, niet verder ingaan op de achtergronden van deze resultaten.

Onveiligheidsgevoelens

Zelfs als er al sprake zou zijn van terugdringen van misdaad, dan doet zich het volgende probleem voor: heeft minder misdaad invloed op onveiligheidsgevoelens? Ook hier geldt dat een dergelijk effect slechts beperkt blijkt te zijn. De bevolkingscategorieën die de grootste kans lopen om slachtoffer te worden rapporteren het minste angstgevoelens, en de categorieën met de meeste angstgevoelens blijken het minste risico te lopen om slachtoffer te worden. Onveiligheidsgevoelens staan relatief los van de feitelijke omvang van de criminaliteit. Slachtoffers van delicten voelen zich, zo wijzen de meeste onderzoeken uit, gemiddeld genomen niet onveiliger dan degenen die geen slachtoffer zijn geworden. De verklaring hiervoor is simpel: heel veel mensen worden slacht-

offer van relatief kleine delicten (fietsdiefstal, diefstal van een portemonnee, vernielingen aan de auto), waarover zij geïrriteerd raken of verontwaardigd worden, maar die niet automatisch angstgevoelens veroorzaken. Een uitzondering moet worden gemaakt voor slachtoffers van ernstige geweldcriminaliteit (gewapende overvallen, verkrachting). Bij hen laat een delict trauma's na die vaak vele jaren voortduren.

De relatie tussen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens is veel complexer dan voorheen werd aangenomen. Daarom zal terugdringen van de criminaliteit (met uitzondering van de ernstige geweldcriminaliteit) weinig directe invloed hebben op de onveiligheidsgevoelens.

Nadere beschouwing

Waar hangen die onveiligheidsgevoelens dan mee samen, als ze zo weinig te maken hebben met criminaliteit? Een antwoord op die vraag is van belang om te kunnen nagaan of het huidige beleid wel effect kan hebben en welke alternatieven voor de hand liggen. Onveiligheidsgevoelens blijken onder meer nogal sterk samen te hangen met de buurt waarin mensen wonen. Het is zo dat mensen die vinden in een 'slechte' buurt te wonen en geen slachtoffer zijn geworden van misdaad angstiger zijn voor criminaliteit dan mensen die vinden in een 'goede' buurt te wonen en meermaals slachtoffer zijn geworden. Zeker als buurten naar het gevoel van de bewoners aan het verloederen zijn is sprake van een sterke stijging van de onveiligheidsgevoelens.

Een ander opvallend verschijnsel is dat mensen veel minder angstig zijn voor verkeersonveiligheid dan voor misdaad, terwijl de objectieve risico's en de ernst van de gevolgen in het verkeer vele malen groter zijn. Met de ernst van de gevolgen hebben onveiligheidsgevoelens kennelijk weinig te maken.

Wat voorop blijkt te staan is niet het objectieve risico of de ernst van de gevolgen, maar het gevoel van *voorspelbaarheid* en vooral *beheersbaarheid*; de mate waarin mensen het gevoel hebben in staat te zijn

hun eigen veiligheid te garanderen. Het gevoel dat je van alles kan overkomen, zonder dat je er eigenlijk iets tegen kunt doen, leidt tot gevoelens van onveiligheid. Daarom voelen oudere mensen zich onveiliger dan jongere, en vrouwen onveiliger dan mannen. En daarom zijn er ook heel andere strategieën nodig om onveiligheidsgevoelens te beïnvloeden. Als bijvoorbeeld de politie plotseling heel actief wordt in een buurt kan dat onder bepaalde omstandigheden ertoe leiden dat mensen het gevoel krijgen 'er zal hier wel heel wat aan de hand zijn', en dat leidt juist tot een stijging van de onveiligheidsgevoelens en niet tot een vermindering.

In het begin van deze bijdrage heb ik gesteld dat criminaliteit voor mensen een heel groot probleem is. Toch behoeft dat enige nuancering. Als je aan mensen vraagt wat voor problemen zij zelf hebben, in hun eigen woonomgeving, dan blijkt 'echte' criminaliteit daarbij een slechts beperkte rol te spelen. Bovenaan staat altijd de hondepoep. Daarnaast spelen aspecten als verkeersproblemen (met name te hard rijden) en overlastproblemen (vernieling, baldadigheid, vervuiling) een belangrijke rol. De criminele problemen die worden genoemd zijn inbraak, fietsdiefstal en diefstal van/uit auto. Mensen beschouwen 'echte' zware criminaliteit (moord en doodslag, verkrachting, overvallen) wel als een probleem, maar vooral als een probleem dat zich elders voordoet, buiten hun eigen leefomgeving. Enigszins overdreven geformuleerd kan men zeggen dat de ernstige criminaliteit wel een groot probleem is, maar dat het vooral een probleem van anderen is, en dat de problemen die mensen zelf hebben in slechts beperkte mate betrekking hebben op misdaad.

Wil dit nu zeggen dat repressie niet belangrijk is? Dat er geen nieuwe cellen nodig zijn, niet meer politie? Die conclusie is te snel. Natuurlijk moet het aantal cellen voldoende zijn. Een situatie die ik in mijn vorige baan als politieman heb meegeemaakt, waarin een doodslag werd gepleegd en de dader werd losgela-

ten omdat er geen celruimte was, is natuurlijk buiten alle proporties. Maar anderzijds is het evenzeer onzinnig om te denken dat als er nu maar 12.000 in plaats van 8.000 daders kunnen worden vastgezet het probleem substantieel zal verminderen. En ook voldoende politie is wel degelijk belangrijk. Maar vooral omdat men verlangt dat de politie aanwezig, zichtbaar en bereikbaar is en problemen oplost. Niet omdat men in de eigen buurt zoveel behoefte heeft aan hard optreden (uitzonderingen daargelaten).

De overheid

Wat opvalt is de rol van de overheid. Die heeft de criminaliteitsbestrijding in sterke mate gemonopoliseerd. Niet meer uitsluitend in de hiervoor omschreven repressieve zin. Daarnaast is er ook aandacht ontstaan voor bijvoorbeeld bestuurlijke preventie en de laatste jaren met name voor een integrale aanpak van de onveiligheid. Maar de centrale rol blijft. De overheid beschouwt zichzelf bij uitstek als de 'producent van veiligheidszorg'; zij verkoopt het produkt veiligheid. Burgers worden vooral benaderd als 'consumenten van veiligheidszorg'. Door echter zo nadrukkelijk de verantwoordelijkheid voor de criminaliteitsbestrijding te claimen ontstaat bij anderen (de burgers) gemakkelijk het gevoel dat zij er in ieder geval niet verantwoordelijk voor zijn. Als de overheid het zo goed weet, dan regelt ze het ook maar zelf. Bovendien is in werkelijkheid de rol van de overheid als hoeder van de veiligheid, zoals bevestigd, nogal bescheiden. Burgers houden zich niet aan regels omdat de overheid het wil, maar omdat zij het zelf belangrijk vinden.

Bij de vraag welke rol burgers zouden kunnen spelen kan men drie benaderingen onderscheiden. Van oudsher is iedereen verteld dat zij de ogen en oren van de politie zijn. Van hen werd verwacht dat zij bij onraad de politie bellen en aangifte doen van strafbare feiten; anders kan de politie niets ondernemen om hun problemen op te lossen. Hen werd geadviseerd vooral niets zelf te ondernemen; dat zou te gevaar-

lijk zijn. In de tweede plaats, en van recenter datum, worden burgers, onder invloed van het bedrijfsmatige en marktgerichte denken van de overheid, vooral gezien als cliënten wier mening door middel van bevolkingsonderzoek moet worden vastgesteld zodat er bij de beleidsvorming rekening mee kan worden gehouden. Deze twee benaderingen hebben één kenmerk gemeen: de verantwoordelijkheid voor de rechtshandhaving wordt gelegd bij de politie. Burgers zijn er om te worden beschermd en hoeven zelf eigenlijk geen bijdrage te leveren. Er is echter nog een derde benadering die burgers niet ziet als consument van veiligheidszorg, maar als verantwoordelijke en zelfredzame deelnemers aan het maatschappelijke verkeer die bijdragen aan het leefbaar houden van hun eigen omgeving. Men spreekt van sociale zelfredzaamheid. Een wat nieuwe term, nog weinig ingeburgerd, maar een term die heel helder aangeeft waarom het gaat: mensen zouden niet teveel op de overheid moeten leunen maar op een maatschappelijk adequate wijze zelf aan de oplossing van problemen werken.

Sociale zelfredzaamheid

De Stichting Maatschappij en Politie wil aan de problematiek van de onveiligheid werken door het stimuleren van sociale zelfredzaamheid. Sociale zelfredzaamheid staat voor het vermogen van burgers om zelf flexibel en creatief in te spelen op probleemsituaties waarmee zij worden geconfronteerd. Eigen oplossingen zijn bestendiger dan door (overheids)instellingen geconstrueerde oplossingen en eigen oplossingen zullen op den duur de samenleving als geheel sterker maken. Voor burgers betekent het bevorderen van zelfredzaamheid dat zij grip houden op hun eigen leven en de regie daarover niet uit handen geven. Essentieel is dat burgers emanciperen ten opzichte van (overheids)instellingen. Voor die instellingen impliceert bevordering van zelfredzaamheid een rolwisseling die men korthedshalve kan omschrijven als een verschuiving van probleemoplosser naar on-

dersteuner van het eigen kunnen van burgers en katalysator van hun ontplooiingsmogelijkheden. Waarom is zelfredzaamheid belangrijk? Als onveiligheidsgevoelens vooral samenhangen met voorspelbaarheid en met beheersbaarheid van de omgeving, dan moet zelfredzaamheid dat vermogen aanzienlijk kunnen vergroten. Dat betekent vooral dat het gevoel de eigen omgeving te kunnen beïnvloeden belangrijk is. Bovendien is van belang dat mensen weer meer aandacht gaan krijgen voor het oplossen van hun eigen conflicten, met alles wat daaraan vast zit, zoals het leren pragmatiseren van conflicten en het leren dat conflicten niet altijd oplosbaar zijn. Dat is heel wat verstandiger dan te claimen dat alle conflicten door de overheid moeten worden opgelost. Een groei van de zelfredzaamheid van burgers zal naar verwachting de volgende maatschappelijke effecten hebben:

- In de eerste plaats zal het leiden tot herkenning dat de omgeving beïnvloedbaar en beheersbaar is, en daarmee tot vermindering van de gevoelens van onveiligheid. Deze worden immers voor een belangrijk deel juist veroorzaakt door het idee dat problemen onbeheersbaar zijn.
- In de tweede plaats zal het ertoe leiden dat burgers mede verantwoordelijk zijn voor de gekozen oplossingen, die als gevolg daarvan duurzamer zullen zijn dan de oplossingen die door externen worden aangeboden. Dit betekent naar verwachting op langere termijn dat vergroting van de zelfredzaamheid zal leiden tot vermindering van de feitelijke omvang van onveiligheid.
- In de derde plaats geeft het een gevoel van voldoening te hebben meegewerkt aan de oplossing van een probleem. Het leidt tot een positieve visie van mensen op zichzelf als burger en tot een grotere kans op uitbouw van de eigen activiteiten. Niets stimuleert meer dan succes. En voor burgers die 'geen zin' hebben om zelf aan de aanpak van de problemen mee te werken is het een groot verschil of zij

denken 'dan accepteer ik die problemen maar', of dat zij oprecht menen dat de verantwoordelijkheid voor de aanpak ervan elders ligt en zij dus niets hoeven doen. Dit zal naar verwachting op termijn leiden tot een minder negatief oordeel over de criminaliteitsituatie.

Het waren deze overwegingen die de SMP ertoe hebben gebracht om sociale zelfredzaamheid een centrale plaats te geven in haar beleidsplan. Het heeft geleid tot een complex, boeiend en maatschappelijk zinvol traject waarbij de samenwerking met het Landelijk Centrum Opbouwwerk een belangrijke positieve stimulans is gebleken.

Literatuur

Eijken, A.W.M., *Criminaliteitsbeeld van Nederland. Criminaliteit, onveiligheid en preventie in de periode 1980 - 1991*, Den Haag: 1992.

Fijnaut, C.J.C.F., E.G.M. Nuijten-Edelbroek en J.L.P. Spickenheuer, *Politie misdaadbestrijding. De ontwikkeling van het Amerikaanse, Engelse en Nederlandse onderzoek aangaande politie misdaadbestrijding sedert de jaren '60*, Den Haag: 1995.

Huls, F.W.M., 'Geregistreerde criminaliteit 1948-1984', in: *Redenen van Wetenschap. Opstellen over de politie veertig jaar na het Politiebepsluit 1945*, Arnhem: 1985.

Politiemonitor bevolking. Landelijke rapportage, meting 1995, Den Haag, 1995.

Rutherford, A., *Prisons and the process of justice*, Oxford: 1976.

Sociaal en Cultureel Rapport 1994, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag: 1994.

Statistisch Jaarboek 1994, Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag: 1995.

Veiligheid en politie: een beheersbare zaak, rapport Stuurgroep Politie 2000, Stichting Maatschappij en Politie, Arnhem: 1991.

Vijver, C.D. van der, *De burger en de zin van strafrecht*, Lelystad: 1992.

Wilson, J.Q. en G. Kelling, 'Broken Windows', in: *Atlantic Monthly*, maart 1982.

Het landelijke experiment

door Reint Meijer, LCO

Op 31 januari 1995 komen op het paleis het Loo uit zeven Nederlandse steden de betrokkenen bij het experiment Sociale Zelfredzaamheid, onder andere de corpschefs van de politie en de directeuren van welzijnsorganisaties bijeen om hun handtekening te zetten onder een convenant. Hierin leggen zij vast dat zij gedurende drie jaar hun medewerking zullen verlenen aan een experiment in hun stad. In een bepaalde buurt gaan een opbouwwerker en een wijkagent een koppel vormen. Gezamenlijk gaat dit koppel initiatieven van burgers ondersteunen en stimuleren op het terrein van sociale veiligheid.

Deze zeven lokaties maken deel uit van een landelijk project dat is opgezet door de Stichting Maatschappij en Politie en het Landelijk Centrum Opbouwwerk. Sedert mei 1994 is ondergetekende aangesteld als projectleider vanuit de invalshoek opbouwwerk. Vanuit de politie is Pieter Immel, politiepsycholoog aangesteld. Samen vormen wij het ondersteunings-team. De steden waar het experiment loopt zijn Rotterdam (Walravenbuurt), Delft (Wippolder), Deventer (Driebergenbuurt), Arnhem (Malburgen oost), Zwolle (Indische buurt), Emmen (Rietlanden), Leiden (de Hoven).

brood: Dat opbouwwerkers en wijkagenten als een duo gaan optreden zonder dat dit grote vragen oproept is tekenend voor de situatie van de

jaren negentig. Mijn collega, Pieter Immel, kan zich nog levendig voor de geest halen dat welzijnswerkers demonstratief de zaal verlieten als hij werd aangekondigd als politiepsycholoog. Kennelijk is er bij opbouwwerkers, bij de politie en bij bewoners iets veranderd dat maakt dat nu onder enig tromgeroffel deze beweging kan worden gemaakt. Beleidsmatig kan in ieder geval worden gesteld dat Sociale Vernieuwing in belangrijke mate de basis heeft gelegd voor een intensievere samenwerking tussen beide disciplines. In de afgelopen vijf jaar hebben opbouwwerkers en politiemensen elkaar ontmoet in de wijkplatforms die in de diverse steden zijn ontstaan, meestal vanuit een gemeentelijke regie. En bewoners hebben dat gewaardeerd. Buurtopbouwwerkers en wijkagenten worden in de evaluaties van de aanpak rond sociale vernieuwing vaak genoemd als een positieve kracht wanneer het gaat om bewonersondersteuning. Hierbij is het van belang acht te slaan op het predikaat 'wijkagent'. Kennen en gekend worden in persoon is een absolute voorwaarde voor buurtopbouwprocessen rond veiligheid.

In de aanloopperiode van het landelijk project hebben we dit uitgangspunt als het belangrijkste selectie criterium laten gelden voor de buurten die zouden gaan participeren in het experiment: Er moet sprake zijn van een koppel dat in dezelfde buurt werkt, waarbij de schaal van de buurt persoonlijke contacten met bewoners mogelijk maakt. Tevens moet het koppel in principe zich ge-

durende een langere periode aan de buurt verbinden. Beide organisaties dienen het mogelijk te maken dat de koppelgenoten op gezette tijden werkoverleg kunnen voeren en een gezamenlijke strategie kunnen uitvoeren.

Voorts moeten zij kunnen deelnemen aan de landelijke studiedagen die het ondersteunend koppel maandelijks organiseert.

Dit lijken voor de hand liggende criteria en ze zijn nergens ter discussie gesteld, maar het heeft Pieter Immel en mij erg veel tijd en aandacht gekost en blijft dat ook doen. Om het experiment goed te evalueren is het Verweij-Jonker Instituut, in de persoon van Ad Raspe ingeschakeld. Als de financiering van het onderzoek rond is te krijgen kan in 1999 een uitgebreid procesverslag worden gepresenteerd.

Bij de programmering van de landelijke studiebijeenkomsten wordt gebruik gemaakt van de diensten van Piet Reckman. Ex-directeur van Hogeschool de Horst in ruste. Wat heet in ruste! Piet heeft inmiddels een werkboek voor de koppels geschreven. Dat boek wordt in de komende twee jaar herschreven naar een te publiceren methodiekboek. Tevens levert hij een aandeel in het systematisch verkennen van de vraagstukken waar de koppels tegenaan lopen.

Markt veiligheid (en geluk?)

In zijn inleiding bij de start van het project op het Loo heeft de directeur van het LCO, Wil van der Leur, nog eens duidelijk uitgesproken waar het vanuit het opbouwwerk

om gaat: Zelfredzaamheid is niet "je redt je maar". Meer taken naar de burger is meer middelen naar de burger, zeker wanneer burgerinspanning de samenleving geld bespaart. Bij een overheidsbeleid dat gericht is op terugtreding, invoering van meer risico voor de burger en minder collectieve uitgaven is het goed om op je tellen te passen. En in geval van veiligheid gaat het al gauw om geld. De politie kost de gemeenschap geld, vernielingen aan de woonomgeving kosten de gemeente geld, onveiligheid in een wooncomplex kost de corporatie geld en gestresste bewoners kosten de ziektekostenverzekeraars geld. Tijdens dezelfde bijeenkomst legde de voorzitter van de SMP, mr. Pieter van Vollenhoven hier ook nog eens de klemtoon op: "Het gaat om een zichtbare verschuiving van middelen vanuit de repressie naar de opbouw. Het project is voor mij succesvol wanneer dit waarneembaar kan worden aangetoond."

Opmerkelijk dat een subjectief en individueel te definiëren begrip als 'onveiligheid' zulke krachtige effecten heeft op de zogenaamde 'harde sector'. Het is dan ook niet vreemd dat de opbouwwerker/wijkagent in alle zeven lokaties werkrelaties blijkt op te bouwen met de beheerdiensten van de gemeente en de afdeling bewonerszaken van de corporatie(s). Te meer daar die organisaties, gestimuleerd vanuit hun landelijke koepels, eigenstandig werken aan veiligheidsplannen. Het leggen van de verbandingen tussen bewonersinitiatieven en bewegingen in de institutionele omgeving lijkt een belangrijke opgaaf van de koppels te worden.

Methodisch liggen hier interessante aanknopingspunten voor opbouwwerk op de grens van het materiële en het subjectieve. De samenwerking tussen opbouwwerker en wijkagent is de samenwerking van twee werksoorten die zich bezighouden met normering en die beide in de problemen zijn geraakt. Het opbouwwerk heeft geen macht maar kon zich ooit beroepen op de normerende kracht van de buurtburgermeesters, die zich op hun beurt weer beriepen op de kracht van ge-

deelde normen en waarden. In de afgelopen decennia hebben de gestaalde kaders hun glans verloren omdat de onderliggende normen en waarden niet meer werden gedeeld. Dat zien we bij Nederlanders, maar ook bij de buitenlanders. Het is de kracht van het communicatieve dat nu een rol speelt. Ik vermoed dat de vrouwen uit de buurten daar een belangrijke rol in spelen gelet op hun actieve rol bij bewonersinitiatieven.

De politie had macht en kon zich beroepen op een formeel stelsel van rechtsregels die, mits uniform toegepast, zouden leiden tot een rechtvaardige behandeling van alle burgers. De juridificering van de samenleving heeft geleid tot een explosie van recht en dus door niemand meer te kennen. De politiemans te velde werd steeds meer geconfronteerd met onzekerheid over de formele juistheid van zijn optreden. Het werd op den duur ook beleid: De politiemans kan kiezen of hij/zij wel dan niet zal optreden. Het gaat er eerder om dat in de geest dan naar de letter gehandeld wordt. Het 'kleine recht' is derhalve mede het produkt van een communicatief proces. Daarvoor is een politiemans echter niet primair opgeleid!

In het thema veiligheid wordt er een 'natuurlijke' verbinding gelegd tussen de communicatieve vaardigheden van de opbouwwerker en de normerende kracht van de agent. De komende twee jaar zal duidelijk worden of de bewoners van de buurten er ook wijzer van worden.

Beelden en vraagstukken

Het is nog te vroeg om conclusies te trekken. Een aantal waarnemingen wil ik al wel vast weergeven. De steden zijn geselecteerd op condities, als bovengenoemd en niet op problematiek. De toevallig bij elkaar gebrachte vraagstukken waren een verbinding van onveiligheidsgevoelens met:

In Emmen tussen bewoners van een complex bejaardenwoningen boven een winkelcentrum en een groepje branieschopende en af en toe wat drug consumerende tieners. In Zwolle tussen een geïsoleerde

bevolkingsgroep en een hyperventilerende omgeving die bij het minste racisme meende waar te nemen.

In Deventer tussen een heterogene arbeidersbevolking en bewoners die in de drugshandel een goede verdienste zagen.

In Arnhem tussen gebruikers en bewoners van een winkelcentrum en internationale drugstoeristen.

In Delft tussen Nederlanders en buitenlanders die elk geografisch en sociaal een eigen domein hadden

In Leiden tussen bewoners van portiekflats en hun min of meer anonieme medebewoners van buitenlandse afkomst.

In Rotterdam tussen wijkbewoners en inbrekers van buiten de wijk.

De hierboven genoemde onveiligheidsgevoelens zijn die, welke door publiek, pers en de dominante bewonersmening zijn weergegeven en door het koppel als primair thema werd gepresenteerd. Dat onveiligheid zich gaarne hecht aan buitenlanders en aan drug was inmiddels al wel bekend en komt hier ook weer terug.

In de komende twee jaar hopen we er achter te komen welke verbinding bewoners en organisaties zelf leggen met de door hen aangedragen vraagstukken. Buitenlanders moeten blijven en druggebruikers zullen er wel blijven, maar hoe gaan we er mee om. Of zijn er eigenlijk ook heel andere zaken die bang maken, maar nog geen naam hebben.

Uit de landelijke bijeenkomsten en de bezoeken die we op de lokaties hebben afgelegd blijkt dat de politieorganisatie zich niet steeds goed verhoudt tot de condities die we hadden afgesproken. Zodra een agent niet eenduidig als wijkagent wordt ingezet blijkt koppelvorming problematisch. Een 'aandachtsagent' moet zijn (het zijn allemaal mannen) aandacht toch ook voortdurende verdelen over andere zaken als surveillance en ME-diensten.

Hierbij moet rekening worden gehouden met de omvangrijke reorganisatie die de politiecursussen hebben doorgemaakt. Dit heeft in de opzet van het landelijk experiment verdragend gewerkt. Dit moet op

Met zelf-beheer kan meer!?

Daklozen runnen eigen opvang

Publicatie

In de winter van 1994 voerde een groep Utrechtse daklozen, samen met mensen uit de kraakbeweging, actie voor meer nachtopvang. Uit deze actie werd Stichting NachtOpvang In Zelfbeheer (NOIZ) geboren. De gemeente Utrecht regelde na enige tijd wooncontainers aan de Baden Powellweg als alternatief voor het kraakpand aan de Brigittenstraat. Negentien daklozen en drie externe bestuursleden beheerden een nachtopvangvoorziening voor vijftientig andere daklozen. De beheerders werkten tegen kost en inwoning. Mee-werkende gasten konden gratis overnachtingen verdienen. NOIZ sloot per 1 mei 1995 conform de afspraken met de gemeente Utrecht. Het totaal aantal overnachtingen bedroeg 1259. De beheerders hebben vervangende huisvesting gekregen en beraden zich, in nauw overleg met de gemeente, op een vervolg.

Het verhaal van NOIZ is opgetekend in een publicatie getiteld 'Met zelfbeheer kan meer!? Daklozen runnen eigen opvang', die wordt uitgegeven door het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).

Aan dit rapport werkten mee: Ben, Cor, Maaïke, Martin en Willem (NOIZ-beheerders/bestuursleden), Edwin, Annerieke, Joost (externe bestuursleden NOIZ), Jan van Borssum Waalkes (voorzitter Kees Trimbos Stichting), Piet Driest (coördinator sector Opvang en Lokaal Welzijnswerk van het NIZW) en Paul Vlaar (programma-leider Sociaal-cultureel werk bij het NIZW).

Bestelwijze:

Met zelfbeheer kan meer!? Daklozen runnen eigen nachtopvang, auteurs F. Brinkman en R. Jans (NIZW). Prijs: f 10.00. NIZW Publikatieservice, Postbus 19152, 3501 DD Utrecht. Telefoon: 030-306607. Bestelnummer: E 6222.

een enkele lokatie ook gezegd worden van opbouwwerk, waar zich ook een fusie en reorganisatiegolf heeft afgespeeld. Het valt op dat opbouwwerkers en politie-agenten wanneer zij eenmaal een gemeenschappelijke oriëntatie hebben uitstekend met elkaar kunnen opschieten. De wijkagenten zoals wij die waarnemen hebben een doorgaans een grote sociale betrokkenheid waarbij er primair instrumenteel wordt gereageerd. Er moet wat gebeuren. Daarmee lopen ze de kans om te snel voorbij te gaan aan wat de betreffende burger er zelf aan zou kunnen doen. Ze doen zo onvoldoende beroep op de zelfredzaamheid van mensen.

De opbouwwerkers hebben naar mijn oordeel geleden onder de noodzaak om met aansprekende resultaten te komen. Zelfredzaamheid is een teer plantje met weliswaar grote potenties, maar dan moet het kleinschalige initiatief de ruimte en de waardering krijgen. Dit klinkt wellicht romantisch, maar Pieter Immel en ik zijn er in het afgelopen jaar achter gekomen dat het weerbarstigste materie is, waarbij de antwoorden niet automatisch voor het grijpen liggen.

Tussentijds resultaat

Daarmee wil niet gezegd worden dat er nog geen resultaat is geboekt. Er is hard gewerkt en in vogelvucht is het volgende te melden (zonder uitputtend te zijn):

- In Rotterdam is een achterpadenproject afgerond. De bewoners hebben in samenwerking met de gemeente en de woningbouwcorporatie onveilig geachte achterpaden afgesloten en zelf de verlichting aangebracht.
- In Delft is een buurtenquête gehouden van waaruit een Opzoomeractie is gestart. Er zijn projectgroepjes rond diverse vraagstukken geformeerd. Vanuit de politie is begonnen aan een actie rond inbraakpreventie.
- In Arnhem is een scholenproject afgerond, waarbij het koppel verlichting heeft gegeven aan gespreksgroepen van ouders. Tevens is er gewerkt aan een

wijkveiligheidsplan. Rond het onveilig geachte winkelcentrum worden plannen gemaakt met de winkeliersvereniging.

- In Leiden is men door organisatorische redenen wat later begonnen. Er is een institutioneel netwerk opgezet. Er is een inventarisatie gemaakt van alle beschikbare gegevens en een plan opgesteld voor een serie bewonersbijeenkomsten.
- In Deventer heeft het koppel een 'expert meeting' georganiseerd met alle professionals die een werkrelatie hebben met de buurt. Met de bewoners is een compacte toekomstwerkplaats gehouden, waaruit een werkagenda en een bewonerwerkgroep is voortgekomen.
- In Zwolle is de buurt zelf tot werkervaringsplek gepromoveerd: de woningbouwstichting renoveert de huizen. Vanuit het koppel worden jonge mannen met een criminele achtergrond geselecteerd en begeleid in het opdoen van werkervaring door mee te werken in de buurtrenovatie. Het resultaat is verassend: er zijn geen uitvallers. Op de buurt werkt het doorbrekend op de norm: werkloos zijn en bier drinken is een schoon tijdverdrijf.
- In Emmen zijn jongeren die starten met een criminele carrière geconfronteerd met hun ouders. Er wordt een jongerenenquête gehouden door jongeren die meehelpen als alternatieve straf. Er is een werkgroep van de winkeliers die zich bezig houdt met de veiligheid rond het winkelcentrum.

Kortom: Er is een groep gewone, hardwerkende en leergierige wijkagenten en opbouwwerkers in touw met wie het een genoegen is enkele jaren op te trekken.

De lokroep van de 'human ecology'

door Ad Raspe, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht

Het buurt- en wijkniveau staat de laatste jaren in de belangstelling bij het bevorderen van veiligheid en het bestrijden van criminaliteit. Bij mij zijn achttien projecten bekend die zich hebben gericht op criminaliteitspreventie via buurtbeheer. In de Rotterdamse wijk Het Nieuwe Westen vestigde zich een preventiewinkel. Soms vond er onderzoek onder buurtbewoners plaats zoals in Malberg in Maastricht. In De Pijp in Amsterdam entameerde de politie het project 'zelfredzaamheid'. Ook in het programma 'zelfredzaamheid' waarin wijkagenten en opbouwwerkers samenwerken, speelt buurtgerichtheid een voorname rol.

Buurten en wijken mogen dan nadrukkelijker in beeld zijn gekomen, de grote vraag is hoe vanuit het oogpunt van samenlevingsopbouw richting te geven valt aan het bevorderen van veiligheid en het bestrijden van criminaliteit. Het valt op dat juist daarover hier te lande heel weinig materiaal beschikbaar is. Er zijn evenwel enkele interessante Amerikaanse bronnen. Bursik en Grasmick plaatsen zich met hun boek 'Neighborhoods and Crime' nadrukkelijk in de traditie van de zogeheten 'human ecology'. () Deze traditie heeft oog voor gebiedsgebonden kenmerken en de dynamiek in de buurt. De 'human ecology' gaat bijvoorbeeld na hoe het leven in de buurt gevormd wordt door formele en informele netwerken. 'Sociale desorganisatie' is een sleutelbegrip. Desorganisatie wijst er in deze opvatting op dat buurten en wijken het vermogen tot zelfregulatie verloren hebben en afwijkend, crimineel gedrag niet meer kunnen corrigeren. De auteurs wijzen er overigens op dat voor de Tweede Wereldoorlog deze traditie zich voornamelijk richtte op de werking van informele primaire groepen in de buurt (familiebanden, burenelaties, informele groepen, etcetera). Dit blikveld is ruimer geworden. De nadruk is meer komen te liggen op de externe

kant, bijvoorbeeld op de netwerken tussen bewoners en lokale instituties. Daarmee is de aandacht verschoven van het private naar het publieke niveau, derhalve naar de mogelijkheden van buurten en wijken om publieke goederen en diensten te verkrijgen van instanties die buiten de buurt zitten.

Een uitwerking van die ecologische benadering is te vinden bij Josefina Figueira-McDonough in het artikel 'Community Structure and Delinquency: A Typology'. Zij staat allereerst stil bij de vraag waarom ecologische theorieën in de criminologie uit de mode zijn geraakt en sociaal-psychologische studies de laatste twintig jaar hebben gedomineerd. Hier lijken eerder onderzoeksmethodologische en pragmatische overwegingen achter te zitten dan een ontkenning van de relevantie van 'community' contexten. Sociaal-psychologisch onderzoek naar veiligheid en criminaliteit maakt bijvoorbeeld effectief gebruik van 'survey'-methoden waarin gerekend wordt in grote aantallen en met allerlei statistische analysetechnieken. Bovendien heeft een verklaring van individueel gedrag de belofte van effectieve interventie in zich.

De bruikbaarheid van een louter individualistische (op persoonsniveau, dus) benadering staat evenwel zowel theoretisch als empirisch ter discussie. Deze benadering impliceert een massamaatschappij zonder intermediaire structuren waarin individuele moties en activiteiten worden gevormd. Figueira-McDonough brengt naar voren dat dergelijke benaderingen lijken te veronderstellen dat 'community' contexten irrelevant zijn voor crimineel gedrag of dat bij grootschalige steekproeven die contexten toevallig zijn. De sociaal-psychologische benadering gaat er dus van uit dat individuele effecten los van de omstandigheden kunnen worden beschouwd. Daarmee wordt volgens haar ontkend dat de structuur en de organisatie van 'communities' criminaliteitscijfers beïnvloeden.

Deze onderzoekster doet hiermee een aantal rake constatering.

Ook in ons land overheerst een kwantitatieve sociaal-psychologische benadering. Vaak is het van 'grote stappen snel thuis'. Dergelijk onderzoek is ook makkelijker uitvoerbaar. De contexten van buurten en wijken lijken er niet toe te doen. Kwalitatief kleinschalig onderzoek in de specifieke context van buurten en wijken is er nauwelijks. Dit soort onderzoek is fijnmazig en arbeidsintensief, wat wellicht afschrikt.

Volgens Figueira-McDonough heeft die Amerikaanse onderzoekspraktijk er toe bijgedragen dat er niet zo veel bekend is over de effectiviteit van verschillende soorten interventies op buurt- en wijkniveau omdat dergelijke benaderingen bijna niet zijn voorgekomen. De kennis op dit gebied is zo achtergebleven zegt zij, dat de meeste interventies in buurten en wijken niet met voorbedachten rade gepland zijn. Reden voor haar om een aantal zaken eens, zij het stellenderwijs, op een rijtje te zetten. De aanhangers van de ecologische benadering verklaren delinquent gedrag uit de afwezigheid van sociale controle, en het ontbreken van zelfregulerend vermogen. Zoals gezegd hebben zij oog voor de context waarin dat gedrag is ingebed: de buurt- en wijkstructuur. 'Bevolking' en 'organisatie' zijn daarin cruciale dimensies. Figueira-McDonough stelt vast dat armoede en bevolkingsmobiliteit, sociale desorganisatie het meest blijken te voorspellen. De organisatiedimensie blijkt bijvoorbeeld uit de kracht van informele en formele netwerken en uit de mate waarin externe relaties zich voordoen.

Een bepaalde bevolkingskarakteristiek brengt dus een specifiek organisatiepatroon met zich mee. Deze auteur verwacht dat armoede het formele organisatie netwerk negatief beïnvloedt en ook een rem is op het aangaan van externe relaties. In deze gevallen zijn er gewoonweg te weinig hulpbronnen.

Op grond van het samenspel tussen mobiliteit en armoede komt Figueira-McDonough tot een viertal ideaaltypes van buurten en wijken.

Mobile

NON POOR
Stepping-stone community
(most permeable -2)
Low primary networks
High secondary networks
High external links

POOR
Disorganized community
(least controlled -1)
Low primary networks
Low secondary networks
Low external links

stable

Established community
(most controlled -4)
High primary networks
High secondary networks
Low external links

Parochial community
(least permeable -3)
High primary networks
Low secondary networks
Low external links

1= highest delinquency rate; 4= lowest delinquency rate

Het gedesorganiseerde type in dit schema trekt de aandacht. De bevolking in dit type heeft te kampen met hoge doorstroomcijfers. Er is gebrek aan hulpbronnen. In een dergelijke buurt of wijk is het moeilijk zowel formele als informele netwerken te ontwikkelen. En omdat interne controle ontbreekt, komt het nog al eens voor dat zo'n wijk van buitenaf beheerd wordt door instellingen zoals de politie en het welzijnssysteem. In de traditie van ecologische studies mag verwacht worden dat de gedesorganiseerde buurt of wijk de hoogste cijfers met betrekking tot delinquente gedragingen vertoont.

Een verklaring van delinquentie in termen van sociale desorganisatie houdt volgens deze auteur in dat voor een effectief antwoord op de problemen interventies nodig zijn die de organisatiecomponent in buurten en wijken versterken. Op die manier wordt meer sociale controle bewerkstelligd.

Figueira-McDonough kiest voor een benadering waarbij de interventies afgestemd zijn op de karakteristieken van de buurt en die rekening houdt met de demografische voorwaarden. Bij een gedesorganiseerde buurt of wijk zijn de interventies het moeilijkst. Hier ziet zij slechts enige mogelijkheden in de sfeer van het huisvestingsbeleid: het beperken van de doorstroom. Als se-

cundaire organisaties in dit soort buurten 'community control' willen vergroten, treedt nog al eens een gebrek aan bronnen aan het licht. De strategie van het opbouwen van continue externe relaties en een intern formeel netwerk, heeft haar inziens nog de meeste levensvatbaarheid.

De nadruk die gelegd wordt op de secundaire organisaties lijkt in tegenspraak met de ecologisch benadering die veelal relaties op het primaire niveau wil versterken. In de praktijk blijkt de nadruk dus te liggen op de formele organisatievorming. Zij voert hiervoor verschillende redenen aan. Interventies op het primaire niveau zijn intensief, kostbaar en moeilijk te voorspellen. Bovendien vereisen dergelijke interventies politieke betrokkenheid, die op dit moment moeilijk te vinden is. Zelfs al zou die betrokkenheid wel bestaan, dan is het ontwikkelen van primaire netwerken een erg lang proces. Secundaire netwerken daarentegen zijn instrumenteler, meer publiek en daardoor geschikter voor beleidsinterventie, aldus deze Amerikaanse onderzoekster. De ecologische benadering van veiligheid en criminaliteit heeft ook in ons land de aandacht. Willemse acht, met de nodige relativeringen, de volgende vier elementen voor de Nederlandse situatie van belang.

- Het niveau van criminaliteit gaat veelal samen met het percentage delinquenten in een buurt. Ook in

Nederland blijken de meeste delicten niet ver van huis (van de dader) te worden gepleegd.

- Etnische origine is van invloed op het criminaliteitsniveau. Hij doelt hier op specifieke etnische gemeenschappen, zoals de Chinese gemeenschappen. Het blijkt dat migranten, en in het bijzonder hun kinderen, relatief immuun zijn voor criminogene invloeden voor zover de etnische groep vanuit haar eigen cultuur deze criminaliteit afwijst en voor zover de etnische groep intact blijft als culturele eenheid.

(Dit element lijkt specifiek voor de Amerikaanse samenleving die veel meer etnische gemeenschappen kent)

- Geslacht en leeftijd zijn twee van de meest sterke en persistente 'condities' die met criminaliteit samenhangen. Nagenoeg wereldwijd en steeds weer wordt gevonden dat jonge mannen en jongens relatief meer bijdragen tot criminaliteit dan meisjes, vrouwen en oudere mannen.
- Armoede en criminaliteit gaan samen. Er is een negatieve relatie tussen maten van sociale positie, zoals inkomen, scholing en sociaal-economische status en geregistreerde criminaliteit uitgedrukt in aanhouding door de politie, veroordeling en gevangenisstraf.

Willemse breekt een lans voor ecologisch onderzoek op buurt- en wijkniveau. Maar hij zet zich af tegen de gedachte dat situationele, op de fysieke omgeving gerichte maatregelen - denk bijvoorbeeld aan buurtbeheer - de criminaliteit zullen doen dalen. 'De afsluiting door middel van hekken en sloten, het aanbrennen van intercominstallaties, het overzichtelijk maken van entrees en dergelijke zijn alle gericht op het buiten houden van personen die delicten zouden kunnen plegen. Als echter de daders binnen die buurten en woonblokken zelf wonen, dan verliest die verhoogde ontoegankelijkheid veel van zijn waarde. De kladderaar of vernielers zal zelf een sleutel hebben om in de hallen, boxengangen of liften te komen en daar zijn daden te plegen. De delinquenten jongere kan vanuit tientallen

Mensen in de marge

Studiedag

ramen waargenomen worden wanneer hij een woningblok nadert, maar als hij op weg is naar zijn eigen huis, doet dat weinig ter zake'.

Essentieel is, volgens Willemse, is dat bewoners als uitgangspunt gelden en niet bouwkundige of planologische kenmerken van een buurt. Fysieke maatregelen zullen in zijn ogen niet tot verlaging van de criminaliteit leiden. Die maatregelen acht hij afhankelijk van de attitudes en belangen van de buurtbewoners. De subcultuur van de buurt (het blok, het trappenhuis) is volgens hem bepalend.

De ecologische benadering heeft, doordat het rekening houdt met de 'sociale factor' en met bepaalde buurtkenmerken, perspectief voor het programma 'zelfredzaamheid'. Het onderscheid dat de 'human ecology' maakt in primaire en secundaire netwerken en externe relaties in verband met het mobiliseren van hulpbronnen, is bruikbaar. Het onderzoek zal moeten uitwijzen in hoeverre deze elementen een rol spelen. Het begrippenkader dient overigens met de nodige voorzichtigheid gehanteerd te worden. Het begrip 'desorganisatie' heeft in Amerika een andere, veel zwaardere betekenis dan in ons land.

Het programma 'zelfredzaamheid' bouwt in zekere zin voort op de ecologische benadering. Het is eveneens gericht op versterking van het zelfregulerende vermogen en het speelt in op de potenties in de buurt. De opbouwwerkster en de wijkagent in een van de lokaties in het onderzoek verwoorden het aldus: 'het gaat ons om het aanpakken van problemen waar nu met een boog omheen gelopen wordt zoals het drugsdealen. Ons project is geslaagd als bewoners elkaar aan gaan spreken. De omslag is als bewoners ermee aan de slag gaan in plaats van de wijkagent te bellen'.

□

Een studiedag over beleid, inhoud en praktijk, van de maatschappelijke opvang. Met bijdragen over de landelijke stand van zaken en over de situatie in 's Hertogenbosch.

Aan de ene kant een maatschappelijk proces van individualisering dat mensen vele vrijheden en ontplooiingskansen heeft gebracht, maar tegelijkertijd de sociale cohesie in de samenleving aantast.

Aan de andere kant het politieke proces van een terugtrekkende overheid waarbij uit gegaan wordt van voldoende sociale veerkracht in de samenleving om tot zelfzorg te komen. Voor het overgrote deel van de Nederlanders gaat dit laatste op, voor een klein maar niet onaanzienlijk deel niet. Die groep treffen we in vele gedaanten in toenemende mate aan in de maatschappelijke opvang. De maatschappelijke opvang fungeert voor deze gedifferentieerde groep als vangnet en wordt geconfronteerd met steeds nieuwe doelgroepen. Maatschappelijke opvang heeft een signaalfunctie naar (nieuwe) uitstotingsmechanismen van onze samenleving.

Denk bijvoorbeeld aan crisisopvang, vrouwenopvang, thuislozenzorg, straathoekwerk, jongerenopvang, verslaafdenzorg, illegalen. Inherent aan de complexe problematiek bestaat er een nauwe samenhang met werkvelden eromheen: algemeen maatschappelijk werk, verslavingszorg, sociale thuiszorg, psychiatrie, ambulante geestelijke gezondheidszorg, kindbescherming, politie, woningbouwvereniging etc. Omdat het totale traject van maatschappelijke opvang zich - naast opvang - richt op het (weer) leren leven, wonen en werken bestaan raakvlakken met organisaties voor huisvesting, educatie, arbeid en dagbesteding.

De studiedag 'Mensen in de marge' biedt mogelijkheden om ideeën, beleidslijnen en activiteiten ten aanzien van maatschappe-

lijk opvang te toetsen via bijdragen van elders en bijdragen uit 's Hertogenbosch. Een mogelijkheid om geïnformeerd te worden over een maatschappelijke ontwikkeling, waarmee vele organisaties en (toekomstige) professionals mee te maken krijgen.

Datum:

22 september 1995.

Plaats:

Instituut voor Bestuurs-, Beroeps- en Bedrijfsdiensten (IBBB) van de Hogeschool 's Hertogenbosch.

Prijs: f 75.00, (incl. syllabus, lunch en verslag).

Organisatie:

Hogeschool 's Hertogenbosch, het Landelijk Centrum Opbouwwerk en het Platform Maatschappelijke Opvang 's Hertogenbosch.

Nadere informatie en opgave: De heer J. Beurskens van de Hogeschool 's Hertogenbosch tel. 073-295290

of het secretariaat van het IBBB, tel. 073-295333.

□

Veiligheid:

een zaak van overheid en burger samen!

Lange tijd leek veiligheid exclusief het terrein van politie, justitie en brandweer. Dat kon misschien ook omdat de veiligheidsproblemen relatief overzichtelijk waren. Bovendien was er een overzichtelijk systeem van normen en waarden dat nauwelijks ter discussie stond. Er was dan ook sprake van een zeer hoge mate van zelfredzaamheid.

Door schaalvergroting, individualisering en migratie zijn echter veel sociale controle-mechanismen verdwenen zonder dat er altijd andere voor in de plaats kwamen. Normen en waarden zijn niet meer zo vanzelfsprekend als vroeger.

Daarnaast zijn veiligheidsproblemen in onze hoog geïndustrialiseerde en internationaal geïntendeerde samenleving zichtbaar complexer geworden.

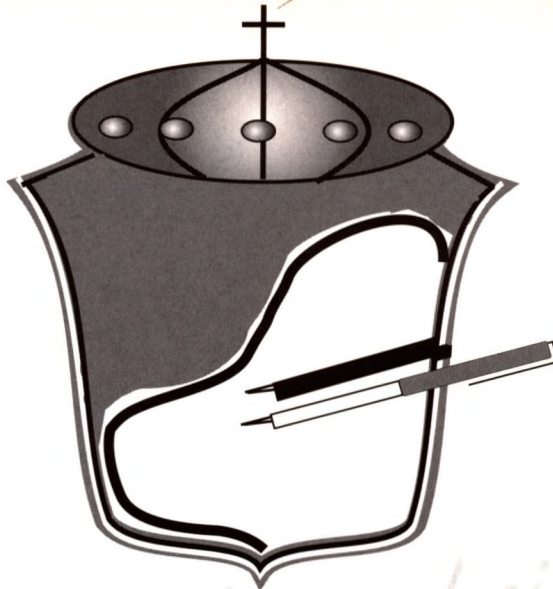
De veiligheid die een samenleving kan bieden, bepaalt in hoge mate de kwaliteit van die samenleving. Enerzijds wordt deze veiligheid bedreigd door directe inbreuken daarop, zoals criminaliteit, overlast, branden, ongelukken en dergelijke.

Daarnaast wordt iemands functioneren in de samenleving ook bepaald door de mate waarin men zich veilig voelt. Onveiligheidsgevoelens werpen misschien wel de belangrijkste drempel op voor een vrije ontplooiing van mensen.

Onveiligheidsgevoelens worden mede bepaald door factoren als een onduidelijk toekomstperspectief, veranderingen in een vertrouwde buurt en onzekerheid.

In de recent verschenen nota Veiligheidsbeleid 1995 - 1998 heb ik aangegeven wat de bijdrage van het kabinet zal zijn aan het aanpakken van enkele concrete veiligheidsproblemen. Daarbij past de kannteekening dat het slagen of falen ervan niet alleen afhankelijk is van de overheidsinspanningen, maar voor een belangrijk deel ook van de mensen zelf.

Daarin ligt een belangrijke bijdrage van de idee van sociale zelfredzaamheid, zoals dat onder andere

Je Maintiendrai

door de Stichting Maatschappij en Politie wordt uitgedragen. Succesformule is vooral dat het initiatief voor verandering niet (alleen) bij de overheid ligt maar vooral bij individuele burgers. De samenwerking die zo kan ontstaan tussen burgers en politie kan leiden tot een effectiever beleid. Een beleid dat is gericht op zowel het voorkómen van veiligheidsproblemen als het bestrijden ervan.

In dat licht is de rol van de politie als vooruitgeschoven post van de overheid van wezenlijk belang. De politie is eigenlijk de enige dienst die 24 uur per dag op straat is.

Daarmee heeft de politie de mogelijkheid informatie te krijgen die voor anderen van wezenlijk belang is. Zij beschikt over een grote kennis van de wijk, buurt en stad waarbinnen zij werkt. Maar ook de bewoners van diezelfde wijk, buurt of stad hebben een grote hoeveelheid kennis over hun woon- en leefomgeving.

Het samenbrengen van deze kennis kan een niet te onderschatten bijdrage leveren aan het leefbaar houden van onze samenleving. Voorwaarde is alleen dat ze op de juiste wijze op de goede plaatsen terecht komt en tot actie leidt. Dit is niet altijd het geval. Het begrip 'communicatie' ligt onze maatschappij in de mond bestorven, er zijn geavanceerde informatiesystemen en 'netwerken' is een werkwoord geworden. Desondanks- of misschien wel juist daardoor - blijft veel bruikbare kennis verborgen.

Een belangrijk element in de aanpak van de onveiligheid is het toegankelijk maken en vervolgens gebruiken van deze informatie. Het zal niet altijd welkome informatie zijn:

aangezien de politie en wijkbewoners veel zien en horen, zien zij ook - letterlijk en figuurlijk - wat anderen laten liggen!

Sociale zelfredzaamheid zou naar mijn mening niet alleen moeten zijn dat individuele burgers en politie de handen ineen slaan, maar dat zij ook andere organisaties oproepen hun verantwoordelijkheid te nemen. Ik ben er van overtuigd dat de veiligheid het beste wordt bevorderd wanneer burgers en overheid naar elkaar luisteren en gezamenlijk initiatieven nemen. Het publieke domein wordt dan weer echt 'publiek' en dus voor iedereen toegankelijk; de buurt wordt dan weer eigendom van al zijn bewoners. Hier nu ligt een uitdaging om organisaties en burgers te stimuleren zelf hun mogelijkheden te gebruiken om de veiligheid te bevorderen, om zo ook in het eigen belang het publieke belang te herkennen.

Jacob Kohnstamm,
Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken.

De Driebergenbuurt te Deventer

door Geni Horstink, opbouwwerkster te Deventer

Drugsdealers in de buurt, vervuiling op straat en weinig of geen initiatief van bewoners... Er waren nieuwe impulsen nodig om in de Driebergenbuurt in Deventer een dreigende negatieve spiraal te doorbreken. Dit beeld werd nog eens bevestigd door het indicatorenonderzoek van de gemeente, want samen met twee andere buurten was de mate van achterstand in Driebergen het grootst ten opzichte van de andere buurten in Deventer. Bewoners hadden geen grip meer op hun situatie en de bestaande opbouwwerktechnieken waren onvoldoende om het zelforganiserend vermogen van bewoners te vergroten. Activering via het netwerk van functionarissen in de buurt zou daarom nieuwe kansen kunnen bieden.

Dat waren redenen om mee te werken aan het experiment Sociale Zelfredzaamheid, een aanpak waarbij de wijkagent en de opbouwwerker als koppel zouden gaan optrekken. Een dergelijke tandemfunctie was al bekend in de Deventer Wijk-aanpak, immers in die Wijk-aanpak werd gewerkt met een loodsgroep, een koppel bestaand uit een wijk-ambtenaar en een opbouwwerker. Dit artikel beschrijft de manier van werken in de startfase van het project, waarmee eind 1994 begonnen werd. Henk Pierik werkte al twaalf jaar als wijkagent in de Driebergenbuurt, ondergetekende, opbouwwerker, was er nog niet goed bekend. Beiden zagen deze nieuwe vorm van samenwerking wel zitten en ook de leiding van de beide instellingen reageerde positief. De literatuur van Frans Denkers en Olga Zoomer en gesprekken met de begeleiders van het landelijke project vormden de basis voor een visie van het koppel op zelfredzaamheid. Het koppel wilde een manier van werken ontwikkelen die erop gericht is om de eigen kracht van bewoners te versterken. Deze krachten herkennen, mobiliseren en ondersteunen waren uitgangspunten in de aanpak. "We zijn het samen eens over deze benadering

en zien het ook met elkaar wel zitten. We gaan deze uitdaging aan".

De Driebergenbuurt

Rond 1920 is Driebergen gebouwd en het oudste deel bestaat uit woningen met het buurtplein als middelpunt, gebouwd voor de geschoolde arbeiders en lagere middenklasse. Deze woningen werden vooral bewoond door onderwijzers, rijks- en gemeenteamtensnaren. Later werden er nog drie straten bijgebouwd met (kleine) arbeiderswoningen, in de volksmond werd dit deel De Molenwijk genoemd. Die naam werd later voor de hele wijk gehanteerd. De Molenwijk was een beruchte wijk in Deventer. De scharensliiep, voddendoer, handelaren en vrije jongens bivakkeerden hier. Mede om van dit stigma af te komen werd in de renovatieperiode weer gekozen voor de naam Driebergenbuurt. Ook de bouw van flink wat nieuwbouwwoningen moest het negatieve stempel van de buurt afhalen. Zowel de nieuwe naam als de nieuwbouw hadden geen effect op het negatieve beeld van de wijk en de hele buurt, inclusief de nieuwbouw, werd een volwaardige opvolger van de Molenwijk. Eind jaren tachtig werden 64 (duurdere) koopwoningen tegen Driebergen aangebouwd, waarin kapitaalkrachtige en hoog opgeleide bewoners gingen wonen. Tussen bewoners uit deze nieuwbouw 'De Heuvel' en die van de Driebergenbuurt ontstond een redelijke verstandhouding, maar de buurten bleven strikt gescheiden. In Driebergen (incl. De Heuvel) staan 479 woningen en er wonen 1180 mensen waarvan 25 % migranten, vooral Turken. Het opkomstercentage bij de gemeenteraadsverkiezingen was het op een na laagste van Deventer.

Sinds het experiment buurtbeheer (1991) is er een rondganggroep in de buurt, waarbij bewoners, politie, woningbouwverenigingen en gemeente iedere 6 weken bij elkaar komen om gesignaleerde problemen snel op te lossen. Daarnaast zijn bewoners in januari van dit jaar (de plannen dateren al uit 1992) een eigen wijkmilieubedrijf begon-

nen: de 'Cambio Company'. Bij deze activiteiten is een beperkt aantal bewoners actief. Bij Sociale Zelfredzaamheid zal de activering erop gericht zijn om een bredere groep bewoners te bereiken.

Trendanalyse

De eerste stap in dit project was het organiseren van een expert meeting. Het koppel heeft daarvoor beroepskrachten uitgenodigd die de Driebergenbuurt goed kenden. Mensen uit de sociaal medische sector, scholen en de rayonbeheerder van de gemeente namen daaraan deel. Er was bij deze mensen veel kennis over de buurt aanwezig omdat ze er vaak al jaren werkten. Door deze mensen bij elkaar te brengen zou het koppel veel te weten komen over de geschiedenis van de buurt en haar bewoners. De bijeenkomst kon ook zorgen voor een draagvlak bij de betreffende instellingen. Draagvlak dat nodig was om in de uitvoeringsfase van het project een beroep te kunnen doen op deze instellingen. Om zoveel mogelijk mensen te laten deelnemen vond de bijeenkomst plaats in lunchtijd en de deelnemers kregen een lunch aangeboden. Er werd een trend-analyse gemaakt door de ontwikkelingen van de buurt in de tijd op een rij te zetten. Door belangrijke feiten in de verschillende periodes te ordenen werden trends zichtbaar. Er werd ook gekeken naar mogelijke oorzaken van opvallende ontwikkelingen. Deze trend van de buurt werd vervolgens afgezet tegen algemeen maatschappelijke ontwikkelingen. Daardoor was het mogelijk om er conclusies aan te verbinden voor de toekomst. Een aantal van deze conclusies zouden op een later tijdstip aan een bewonersgroep worden voorgelegd. De bijeenkomst werd goed bezocht, van huisarts tot schoolhoofd, iedereen was aanwezig. Allen (16 mensen) waren ingenomen met de bijeenkomst en hebben hun medewerking aan het project toegezegd. De deelnemers toonden zich bereid om ook hun eigen handelen kritisch te bezien. Zij vroegen zich af in hoeverre zijzelf (on)zelfredzaamheid mede in stand (hielden)

konden houden. Door deze bijeenkomst heeft het koppel nu ook contact met beroepskrachten uit de sociaal medische sector gekregen. Deze instituties zagen het koppel als een volwaardige partner en het koppel heeft daardoor aan prestige gewonnen.

"We zijn verrast over de deelname, de inbreng en steun van deze collega beroepskrachten. Het lijkt wel of zij op ons initiatief hebben gewacht." Maar wat leeft er bij de bewoners, wat vinden zij van hun buurt? Om dat te weten te komen werd er een workshop met bewoners gehouden.

Workshop

Het koppel wilde bewoners de conclusies voorleggen uit de expert meeting. De conclusies waren voor deze workshop omgezet in uitdagende stellingen. Hiermee wilde het koppel het beeld van de beroepskrachten afzetten tegen dat van de bewoners. De workshop zou voor het koppel de mobiliseringspunten naar voren moeten brengen, wat houdt bewoners bezig, waaraan willen zij werken en waarop zijn zij te organiseren?

"We vinden dat bewoners in eigen woorden moeten vertellen wat zij van de buurt vinden en dat zij zelf moeten aangeven wat voor hen belangrijk is".

Via de netwerken van collega's werden ongeveer 25 bewoners persoonlijk bezocht door het koppel. Met deze persoonlijke bezoeken werden bewoners geïnformeerd over het doel van de bijeenkomst. Verder kregen ze een korte brief met feitelijke informatie over de plaats en het tijdstip van de bijeenkomst die in het speeltuingebouw van de buurt zou plaatsvinden. Op deze avond hebben tien bewoners de stellingen aangevuld. Er waren geen migranten aanwezig. De mensen die er wel waren vonden het belangrijk dat er weer wat gebeurde in de buurt en ze wilden graag aan het werk.

"Er waren minder bewoners dan we hoopten. We vroegen ons af hoe we meer mensen, vooral migranten konden bereiken. Immers een van de uitgangspunten in het buurtwerk

Bewoners maken buurt schoon

is om multi-culturele bewonersgroepen samen te stellen. In de buurt is 25 % van de bewoners migrant en juist het samen optrekken van Turken en Nederlanders in deze startfase vinden we belangrijk. We besloten meer te investeren in de werving van migranten."

De wijkagent vond in z'n archief de naam van een Turkse bewoner waarmee hij in het verleden contacten had onderhouden. De man stond sympathiek tegenover het project en hij leverde een lijstje aan met namen van andere Turkse mensen in de buurt. Met een aanbeveling van deze Turkse bewoner en een uitnodiging in het Turks op zak, ging het koppel opnieuw twee middagen de straat op. "We hebben de indruk dat onze sleutelfiguur goede contacten heeft in de buurt. We mogen zijn naam noemen en we merken dat we hiermee een binnenkomer hebben". Opnieuw vond er een workshop plaats waarin de stellingen aan de aanwezigen werden voorgelegd.

Tweede workshop

Drieëntwintig deelnemers kwamen deze keer bij elkaar om hun eigen verhaal te vertellen, negen mensen van de eerste workshop, zes Turkse bewoners en acht nieuwe mensen. Tijdens de workshop werd er goed op gelet dat bewoners nog geen discussies aangingen over oplossingen of strategieën, hierover zouden ze immers toch van mening verschillen. Er werd op deze avond vooral geïnventariseerd, geluisterd en geregistreerd.

Op deze manier werden de reacties van de eerste workshop doorgenomen en verder aangevuld. De

opmerkingen kwamen in steekwoorden door middel van 'post it'-velletjes op sheets, waarna alles werd geordend en in vijf thema's verdeeld. In twee subgroepen benoemden de deelnemers toen hoe de Driebergenbuurt eruit zou gaan zien als de problemen zouden zijn opgelost. Hieruit vloeyde het toekomstbeeld van de Driebergenbuurt voort en dat beeld werd weer per thema op sheets geschreven en met de totale groep besproken. Opvallend was dat alle deelnemers het eens waren over dat toekomstbeeld. Dat beeld werd vastgelegd in een programma van eisen. Hierin zagen ze bijvoorbeeld een buurt waarin niet meer gedeald zou worden in drugs, maar ook een veilige schone buurt met een evenwichtige samenstelling van Turkse en Nederlandse bewoners. De deelnemers besloten aan het eind van de avond om met de totale groep verder te gaan. Een werkgroepje zou voor de volgende bijeenkomst een voorstel maken om de drugsproblemen aan te pakken. Van de vijf thema's in het programma vonden bewoners dat namelijk het grootste probleem.

"Door deze manier van werken ontdekten de bewoners dat zij dezelfde toekomstwensen hebben voor hun buurt. Zij zagen dat ze een gemeenschappelijk doel hadden. Ons enthousiasme bij het bereiken van deze omslag groeit".

Het koppel heeft bewust niet het thema veiligheid als insteek naar de buurt gekozen. Het algemene beeld dat bewoners hebben van hun buurt en hoe zij hun eigen invloed daarin zien is het uitgangspunt geweest. Vermoedelijk door de betrokkenheid van de wijkagent is het thema 'Veiligheid' wel aan de

orde gekomen.

Een van de deelnemers nam later contact op met de opbouwwerker omdat ze een speeltoestel verplaatst wilde hebben. Ze werd gestimuleerd zelf de ambtenaar te bellen en ook zelf een brief op te stellen aan de bewoners in de omgeving van het toestel. Haar eigen initiatief leverde tien positieve reacties op van buurtbewoners en binnen zes weken was haar doel bereikt.

Na de zomer zal er een nieuwe bijeenkomst worden gehouden, waar het voorstel van de werkgroep drugs besproken zal worden. Belemmeringen die bewoners ervaren op weg naar de oplossingen zullen ze gaan onderzoeken.

Migranten

De Driebergenbuurt heeft nu een multi-culturele bewonersgroep. Het koppel heeft daarvoor in de startfase extra geïnvesteerd. Het koppel vond dat ook naar bewoners toe helder moest zijn dat er in de buurt pas echt iets kan veranderen als dat samen gebeurt. In het verdere vervolg moest er dus ook aandacht

besteed worden aan de gevolgen van het werken met een dergelijke groep. Er zijn na de bijeenkomsten verschillende persoonlijke contacten geweest met de deelnemers. Er waren tot nu toe nog weinig migranten actief in de buurt, maar er was wel een themagroep Turkse vrouwen. Dit groepje van 8 vrouwen komt wekelijks bij elkaar. Soms nodigen ze een spreker uit, of organiseren activiteiten. Een cultureel werker begeleidde deze vrouwen. Het koppel bezocht de groep na de tweede workshop. Drie vrouwen uit die groep hadden ook deelgenomen aan de workshop. Deze themagroep zou voor hen een 'steunfunctie' kunnen vervullen, een plek waar hun vragen of twijfels besproken kunnen worden. Bijvoorbeeld een kwetsende opmerking op de workshop over het hoofddoekje van één van de vrouwen. Dat soort kwesties kon door het koppel meteen opgepakt worden, waardoor de vrouwen zich gesteund voelden.

Het koppel

Had de opbouwwerker dezelfde resultaten bereikt als er geen koppel

was gevormd met de wijkagent? Samenwerken als koppel betekent in dit geval dat er twee typen deskundigheden aan elkaar 'gekoppeld' worden. De wijkagent werkt individueel en is sterk in het signaleren. De opbouwwerker is groepsgericht, let vooral op het proces en beschikt over verschillende methodieken. De kennis van de wijkagent over de mensen in de buurt is erg groot en hij heeft daardoor een groot netwerk. Het samen uitwisselen van ervaringen na bijeenkomsten en buurtbezoeken levert een completer beeld op van de werkelijkheid. Externe instanties zien in het koppel een serieuze partner en ook bewoners lijken in deze vorm van ondersteuning vertrouwen te hebben. Regelmatig overleg is een belangrijke voorwaarde omdat het koppel ook onafhankelijk bij activiteiten betrokken kan zijn. Gezien de resultaten van een half jaar samenwerken heeft het Deventer koppel alle redenen om samen verder te gaan.

De ondernemende opbouwwerker

Veiligheidsbeleid in Rotterdam

door Arie van der Krogt, beleidsadviseur projectbureau Geïntegreerd Veiligheidsbeleid Rotterdam

Het Geïntegreerd Veiligheidsbeleid (GVB) in Rotterdam loopt langs twee sporen. Het eerste spoor betreft het oplossen van twee 'heikele' problemen uit het begin van de jaren negentig. Het eerste probleem was de overlast van ver slaafden in de stad en met name rond het Centraal Station (Perron Nul). Het tweede probleem betrof de overlast van horeca. In beide gevallen was de actie gericht op het beëindigen van een 'gedoogbeleid', of nauwkeuriger gezegd het beëindigen van 'het gedogen' als uiting van

'onvermogen': een onvermogen door gebrekkige samenwerking tussen delen van de overheid en organisaties eruiten. Ten aanzien van het drugsbeleid heeft het GVB een brug geslagen tussen preventie en repressie, tussen hulpverlening en handhaving. Ten aanzien van de horeca-overlast is een brede samenwerking georganiseerd tussen diverse instanties (hinderwet, keuringsdiensten, FIOD, douane, BTW, politie, etc.).

Qua handhaving zijn er resultaten

bereikt. De heldere regelgeving is een zaak van langer adem. Maar als het lukt kan ook dit spoor teruggeleid worden naar het tweede spoor, dat van de wijkveiligheid.

Wijkveiligheid

Dat tweede spoor is gericht op het weer betrekken van burgers bij de stedelijke ontwikkeling. Ik zeg met opzet 'stedelijke ontwikkeling' omdat dat meer is dan het gemeentelijk beleid. We hebben het niet over participatie of inspraak, maar over een gezamenlijk formuleren van richting en doelen en een daarbij passende gezamenlijke aanpak: ge-

meente samen met burgers en maatschappelijk middenveld. Meer publiek-private samenwerking (PPS) en minder primaat van de politiek.

In de media bestond dit jaar weinig aandacht voor het Opzoomeren in Rotterdam. Trek daaruit niet de conclusie dat het na één jaar voorbij is. Opzoomeren gaat door als een ondergrondse veenbrand. In de afgelopen weken zijn vele straten in de stad 'ge-opzoomerd'. Het is nu iets van bewoners en de gemeente mag blij zijn dat ze mee mag doen. Er zijn 38 'dromen' geformuleerd in evenzoveel wijken. En veel van die dromen zijn ook uitgekomen. "Want je bent niet niks, je kunt wat en zeker samen met anderen."

Dat is het Opzoomergevoel, het goud van de stad. Wat van de overheid gevraagd wordt is hulp bij het realiseren van die dromen. Concre-

te hulp: geen verhalen, geen nota's, maar bezems, bloemen en budgetten. Burgers verwachten van een overheid niet meer dan ze van een reisbureau verwachten. De plannen maken ze zelf, voor hun droomreis. Alleen wat advies en een klantvriendelijke houding is nodig.

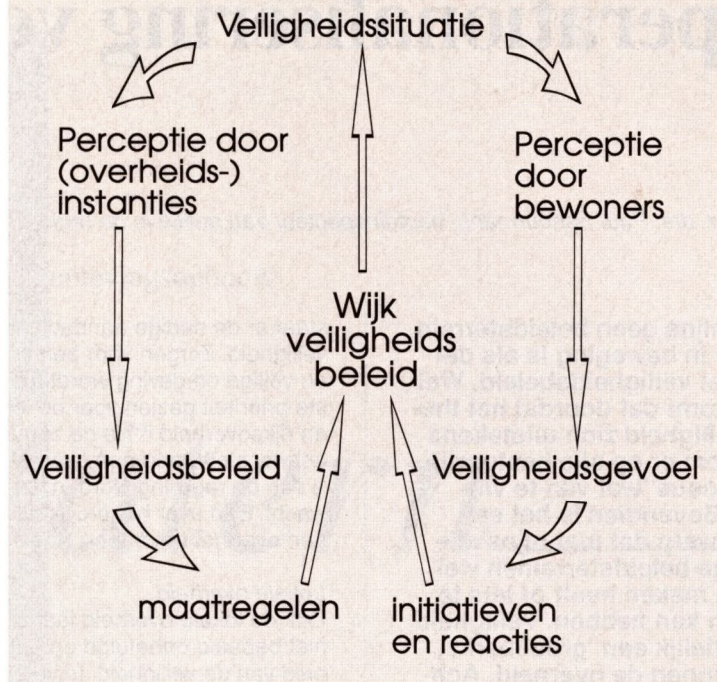
In Rotterdam zijn in 1994 bijna 60 wijkveiligheidsplannen opgesteld. Door bewoners, ambtenaren, wijkagenten, welzijnswerkers, schoolhoofden, corporatiemedewerkers en vele anderen. Plannen voor de korte termijn, actieplannen. Voornaamste doelstelling van het wijkveiligheidsplan is: het samenbinden van maatregelen en acties van diverse instanties en groepen bewoners, met het doel de veiligheidssituatie te verbeteren en de onveiligheidsgevoelens van bewoners te verminderen. Veiligheid is in dit soort plannen een breed begrip; zo

breed als leefbaarheid. Het gaat om sociale verbanden, om de toegankelijkheid van voorzieningen (ook die van de overheid), om de inrichting en het onderhoud van de buitenruimte en om de veiligheid van de woning en de straat.

Het lijkt me goed om de ervaringen die we in Rotterdam hebben opgedaan met wijkveiligheidsplannen te systematiseren. Daarbij komen we tot het model van de bloedsomloop.

Subjectief en objectief

Wij hebben al heel wat discussies achter de rug over 'objectieve' en 'subjectieve' onveiligheid. Meestal resulteerde dat in de flauwe stelling dat het niet óf-óf is, maar èn-èn. In dit stuk wil ik een stap verder komen door het begrip 'objectieve veiligheid' ter discussie te stellen. Daarbij ontken ik niet dat er geen feitelijke onveiligheid bestaat. Natuurlijk zijn er inbraken en geweldplegingen. Mijn stelling is alleen dat deze feitelijke onveiligheid op twee manieren wordt gepercipieerd: enerzijds door burgers (bewoners, winkeliers etc) en anderzijds door (overheids)instanties in de vorm van registraties en statistieken. De perceptie door burgers wordt meestal 'subjectief' genoemd en de perceptie door de politie en de overheid meestal 'objectief'. Dat zou niet zo erg zijn als er aan deze begrippen geen impliciete waardeoordelen kleven: subjectief is 'een onbetrouwbaar en vaag gevoel' en objectief zijn 'harde cijfers'. Wanneer de overheid samen wil optrekken met de burger, en dat willen we in Rotterdam, dan dienen dit soort blokkades in de samenwerking eerst opgeruimd te worden. De cijfers waarover de instanties beschikken zijn te beperkt, te onvolledig en te eenzijdig om 'objectief' te noemen. Cijfers over criminaliteit geven een vertekend beeld van de werkelijkheid. Vele vertroebelingen spelen een rol: de motieven om aangifte te doen (verontwaardiging, wraak, verzekeringsclaims), inschattingen van politie-agenten om wel of niet te verbaliseren, verschillen van interpretatie bij het registreren, etc. In wat 'objectieve cijfers' genoemd wordt zit een groot subjectief

tief element. Om Anthony Giddens te citeren: "Statistics about crime and delinquency are probably the least reliable of all officially published figures on social issues". Daarom pleit ik voor een meer evenwichtiger benadering van het probleem.

In **het model** wordt aan de rechterkant aangegeven dat op basis van percepties onveiligheidsgevoelens ontstaan, waardoor burgers dingen doen of dingen nalaten.

Bijvoorbeeld:

- het vermijden van gevaar door 's avonds binnen te blijven of door te verhuizen naar een veiliger deel van de stad;
- het gevaar juist opzoeken: sensatie, politieberichten lezen, naar de scanner luisteren;
- inspanningen leveren om de veiligheidssituatie te verbeteren: aanbrengen anti-inbraak-strips, een zelfverdedigingscursus volgen, een fietsketting aan het stuur hangen, etc.;
- verzekeringen afsluiten;
- protesteren.;
- extreem stemmen;
- collectieve acties organiseren.

Aan de linkerkant van de bloedsomloop is aangegeven dat instanties op basis van percepties beleid ontwikkelen en bepaalde maatregelen nemen of niet nemen.

- Het verbeteren van de veiligheidssituatie: het opknappen en onderhouden van de woonomgeving, het verbeteren van de dienstverlening, het stimuleren van sociale samenhang, het optreden tegen criminaliteit.
- Het verbeteren van de registratie van onveiligheid, waarbij niet alleen beter wordt gemeten, maar waarbij de registratie ook beter aansluit bij de onveiligheidsbeleving van burgers.
- Het beïnvloeden van perceptie en veiligheidsgevoel van burgers, door middel van positieve berichtgeving, informatieverstrekking, begripvolle opstelling.
- Het beïnvloeden van gedragsreacties van burgers: organiseren van pantoffelparades op zomeravonden, stimuleren van inbraakbeveiliging, ondersteunen van

- straatgroepen, premie op actie.
- Het beïnvloeden van maatregelen van andere instanties: samenwerkingsovereenkomsten, gezamenlijke projecten, financiële ondersteuning.

Geïntegreerd veiligheidsbeleid richt zich op het samengaan van initiatieven van burgers en maatregelen van instanties, waaronder die van de overheid. Bij het organiseren van die samenwerking speelt de opbouwwerker een niet te onderschatten rol. In het laatste deel van het verhaal wil ik daarop ingaan.

Ondernemende opbouwwerker

Wanneer we het model van de bloedsomloop nog eens erbij halen dan kunnen we drie posities aangeven waarop het opbouwwerk gesitueerd kan worden.

Allereerst kan de opbouwwerker zichzelf plaatsten in de linkerhelft van het model. Hij geeft daarmee aan dat er verschillen bestaan tussen zijn perceptie van de werkelijkheid en die van bewoners. Hij stelt zich op het standpunt dat hij door observatie, door gesprekken, door gezamenlijke acties deze verschillen moet overbruggen. Deze positie is aan te bevelen voor opbouwwerkers die pas aan de slag zijn gegaan of met nieuwe groepen bewoners te maken krijgen.

In de tweede plaats kan de opbouwwerker positie kiezen aan de rechterkant van het model, dus tussen de bewoners. In dat geval is hij spreekbuis en belangenbehartiger. Dat is een positie die velen nog kennen uit het tijdperk van de stadsver-

nieuwing. Waar stadsvernieuwing overging naar wijkbeheer en wijkveiligheid, is dit type opbouwwerker een anachronisme geworden. Daarvoor in de plaats kwam een ander soort opbouwwerker, die we in het centrum van het model kunnen plaatsen: een makelaar tussen bewonersgroepen en overheid. Een entrepreneur, die de bijzondere kwaliteiten van bewonersgroepen weet uit te buiten. Het gaat dan om kwaliteiten als inzet, creativiteit, ervaringskennis, signaleringsvermogen, draagvlakvorming, mond op mond reclame, etc. Het zijn deze ondernemende opbouwwerkers, die deze kwaliteiten weten te ruilen tegen de middelen waarover andere organisaties beschikken (overheid, corporaties, politie, etc). De voorbeelden in Rotterdam zijn legio. Ik noem het project 'Eye.Eye', waarin buurtbewoners zorgdragen voor de signalering van gebreken in de buitenruimte, ten behoeve van een snelle reactie door de beherendiensten. Een ondernemende opbouwwerker weet dit fijnmazig signaleringssysteem ook aan te bieden aan de PTT, de RET, de opruimingsdienst van spuiten, de glasbakophaal, de corporatie (signalering achterstallig onderhoud), etc. Het gaat er maar om de kwaliteiten van bewoners om te zetten in producten waaraan behoefte is en vervolgens die producten op de markt te brengen. Dat lijkt me het werk van zo'n ondernemende opbouwwerker.

□

Operationalisering veiligheidsbeleid

door mr. drs. Paul Schuurmans, hoofdinspecteur van politie in de regio Amsterdam-Amstelland

Er is bijna geen beleidsterrein dat zo in beweging is als dat van het veiligheidsbeleid. Wellicht komt dat doordat het thema veiligheid zich uitstekend leent om er op alle bestuurlijke niveaus 'wat van te vinden'. Bovendien is het een onderwerp dat met bijna alle overige beleidsterreinen wel iets te maken heeft of iets te maken kan hebben. Veiligheid is duidelijk een 'groeimarkt', ook binnen de overheid. Achtereenvolgens wil ik een globale indruk geven van de verschillende activiteiten van overheden op dit gebied. Vervolgens wil ik ingaan op de rol van de politie en de consequenties daarvan voor de operationalisering van veiligheidsbeleid. Daarna zal ik ingaan op een voorbeeld van geoperationaliseerd integraal veiligheidsbeleid. Tot slot komt de relatie tussen veiligheid en zelfredzaamheid nog even aan de orde.

Overheidsactiviteiten

Rijksoverheid

Onlangs is de Nota Veiligheidsbeleid 1995-1996 door de regering aan de Tweede Kamer aangeboden.⁽¹⁾ Daarin wordt uiteengezet welke ideeën en voornemens dit kabinet heeft met betrekking tot de verdere ontwikkeling van Integraal Veiligheidsbeleid (IVB). Nog recenter is de tweede politiemonitor; een uitgebreid onderzoek onder de Nederlandse bevolking over veiligheid en veiligheidsbeleving en de manier waarop de politie daarbij in de ogen van de bevolking functioneert. Behalve in het IVB besteedt dit kabinet ook in het kader van het Grote Stedenbeleid (GSB) ruimschoots aandacht aan het thema veiligheid. Door een gemengde werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende betrokken departementen en van de vier grote steden werd reeds in het voorjaar inhoudelijke overeenstemming bereikt over de in het kader van het GSB te ondernemen activiteiten op het gebied van de veiligheid. Ook bij Sociale Vernieuwing be-

staat er de nodige aandacht voor veiligheid. Zorgen voor een schone en veilige omgeving wordt als eerste prioriteit gezien voor de lokale en rijksoverheid.⁽²⁾ Na de zomer kunnen tenslotte nog een tweetal nota's van de regering worden verwacht. Eén over het drugsbeleid en een over het fenomeen 'Toezicht'.

Lokale overheid

Ook de lokale overheid laat zich niet bepaald onbetuigd op het gebied van de veiligheid. In vele gemeentes is men op dit moment druk doende met de formulering van een eigen lokaal integraal veiligheidsbeleid. Na de laatste gemeenteraadsverkiezingen is het thema veiligheid in vele collegeprogramma's als prominent onderwerp opgevoerd. Bij de uitwerking van het thema kan men gebruik maken van de door het ministerie van Binnenlandse Zaken voor dit doel opgestelde leidraad.⁽³⁾ Vooral voor (vaak kleinere) gemeentes die zelf niet over voldoende expertise op dit terrein beschikken biedt deze leidraad een helpende hand.

Veel steden waren echter -noodgedwongen- zelf al geruime tijd actief op het terrein van de veiligheidszorg. Doordat veiligheid aan vele andere beleidsterreinen gerelateerd kan worden en de accenten in de veiligheidsproblematiek per stad sterk kunnen verschillen, werd ook aan veiligheidsbeleid op uiteenlopende wijze gestalte gegeven. Hoe groot die verscheidenheid is bleek duidelijk tijdens het door het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA) georganiseerde uitwisselingsprogramma "Sociale Vernieuwing in de praktijk". In een uitgebreid verslag van deze werkbezoeken⁽⁴⁾ blijkt welke differentiatie er op dit terrein mogelijk is. Zo werd veiligheid en veiligheidszorg 'gekoppeld' aan: werk, jeugd, stelselmatige daders, drugs(handel en -overlast), gebouwde omgeving, openbare ruimte, woningen, overlast (in een schier oneindig aantal verschijningsvormen) en hulpverlening.

Wie ook, op welke wijze dan ook met veiligheid bezig is; steeds blijkt de politie een op zijn minst interessante, soms een onmisbare,

maar steeds een belangrijke medespeler te zijn. Om die reden is het interessant wat verder in te gaan op de positie en de rol van de politie.

Rol van de politie

De politiefunctie

Hoewel de politie al lang niet meer de enige is die op de veiligheidsmarkt opereert, is zij wel de van overheidswege georganiseerde instantie die zich bezighoudt met het toezicht op en de handhaving van de 'maatschappelijke spelregels'. Door de overheid - als behartiger van de belangen van de gehele samenleving - zijn (en worden) vele regels gemaakt om het maatschappelijk verkeer tussen burgers onderling, maar ook tussen burgers en overheid, in goede banen te leiden. Vanzelfsprekend zal op het naleven van die regels, dus op het gedrag van mensen, toezicht moeten worden uitgeoefend. Zonodig dient correctie plaatste vinden en in het uiterste geval zal de naleving van regels moeten kunnen worden afgedwongen. Dat geheel (het organiseren dát toegezien wordt en ook kán worden op naleving van regels) is te beschouwen als de *politiefunctie* van de overheid.

Om die functie uit te oefenen is (onder andere) de politie in het leven geroepen. De vraag naar de politiefunctie heeft dan ook enerzijds betrekking op de politie als overheidsapparaat -dat wil zeggen als organisatieonderdeel en daarmee als REPRESENTANT van de overheid - en anderzijds op de politiefunctie binnen de samenleving, waarbij de politie optreedt als (één van de) INSTRUMENT(en) van de overheid.

Op het eerste gezicht lijken het instrumentele en de representatieve karakter van de politie verschillende functies. Beide aspecten scharnieren echter als het ware om één punt: het voorkomen van eigenrichting. De overheid, in de vorm van de politie, heeft die taak 'gekregen' van de samenleving en wordt geacht daar gericht vorm aan te geven. De politie is daarbij duidelijk werkzaam als instrument van de overheid. Keerzijde is echter dat de burger van zijn kant gerechtigd is

Samenlevingsopbouw

Katern

Werkweek
van de
opbouwwerker
in 1995

SBO

Memo

In dit Samenlevingsopbouw-katern staat centraal **wat de opbouwwerker nu precies doet**. Hoe vult hij of zij de beschikbare dagen, hoe ziet de (vaak lokaal bepaalde) context van het werk eruit en welke verschillen komen aan het licht. Deze informatie is bruikbaar om nieuwe ontwikkelingen, praktijken en houdingen in het werk te kunnen **signaleren**. Daarmee houdt de lezer van het vakblad **een actueel beeld van het beroep** waarin hij werkzaam is (of mee te maken heeft).

Redactie: reguliere MO-redactie.
Redactie-adres:
Prinsegracht 51,
2512 EX Den Haag.

Inhoudsopgave

- 3 Werkweek opbouwwerker in 1995,
Dr. Harry Broekman
- 8 Opbouwwerk moet vooral ook ontwikkelings-
werk zijn,
Wil van de Leur
- 9 De Bronnenselectie,
Dr. Harry Broekman
- 24 Opbouwwerker overal inzetbaar,
Bert Middel

Werkweek opbouwwerker in 1995

door Dr. Harry Broekman

De uitnodiging

Eind maart verzoekt het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) opbouwwerkers aantekening te maken van hun activiteiten in één week. Een selectie van 250 opbouwwerkers wordt gevraagd mee te werken. Dit om over en weer, als collega's de werkweken te kunnen vergelijken. Maar de dagboeken zijn ook van belang om politici, beleidsambtenaren e.a. op een simpele wijze te laten zien wat de dagelijkse beroepspraktijk inhoudt. Het betreft de week van 22-29 april, een gewone vijfdaagse werkweek, zonder feestdagen.

In deze brief van 29 maart wordt de instructie voor het schrijven van zo'n dagboek uiteengezet: "Zet globaal, maar helder en inzichtelijk, een redelijk complete impressie van de inhoud/aard van je werkzaamheden op papier. Zodanig, dat de feiten duidelijk worden en iets van de beleving/beoordeling doorklinkt."

De respons

Er komen 91 dagboeken uit het gehele land binnen bij het LCO. De afzenders opereren zowel in grote steden als in kleinere plaatsen. Het betreft zowel full-time werkers als part-timers. 33 van de 91 werken full-time dat wil zeggen vanaf 38 uur per week. 58 dus part-time, waarbij geen lagere aanstelling dan van 20 uur per week werd aangetroffen. De gemiddelde werkweek beslaat 32 uur. De kunne van de werker is niet bekend, maar kan soms gededuceerd worden (mannelijke werkers begeleiden geen meidengroepen bijvoorbeeld).

De aard van het ingeleverde materiaal varieert nogal. Er zijn notitie-dagboeken van slechts 1 pagina, verhalen van 10 pagina's worden eveneens aangetroffen. De doorsnee is 2 à 3 pagina's.

Het LCO draagt het materiaal over aan onderzoeksbureau Broekman & Partners te Rotterdam met het verzoek de inhoud van die 91 dagboeken bondig samen te vatten. Bovendien verzoekt het LCO een beperkt aantal dagboeken te selecteren en deze te becommentariëren. Zodoende treft de lezer naast een overzicht over het geheel een vijftal integraal weergegeven dagboeken met commentaar aan. Het overzicht en deze selectie zijn op hun beurt ter hand gesteld aan enkele deskundigen die in het kort hun licht over een en ander laten schijnen.

De aard van het materiaal

Het is geen eenvoudige opgave de 91 weekboeken- te zamen 202 pagina's dicht opeengepakte tekst samen te vatten. In feite hebben we te maken met een enquête die uit 91 maal X open antwoorden bestaat. Een belangrijke handicap voor de analyse voorts, is dat de eenheid van handelen waarover gerapporteerd wordt sterk uiteen loopt. Sommige werkers vermelden wel de telefoontjes of korte gesprekjes met collega's die zij in de loop van de dag voeren, anderen concentreren zich geheel op de gro-

tere activiteiten als vergaderingen, programmavoorbereiding, nota's lezen e.d. Lang niet iedereen geeft ook het tijdsbeslag van de activiteiten aan.

Daarom kan wel iets gezegd worden over wát de werkers doen, maar niet hoe zwaar een bepaalde activiteit op hun tijdsbudget drukt. Daarom zal wel iets over het relatief voorkomen van bepaalde activiteiten gezegd kunnen worden. Maar voorzichtig zal men moeten zijn bij het trekken van generale conclusies uit dit materiaal. Want de opwekking tot deelname door het LCO was ook gericht op zo hoog mogelijke participatie, pas in tweede instantie op een zo hoog mogelijke representativiteit. (Overigens, de respons op nationale opbouwwerkenquêtes is al enkele decennia een probleem, hetgeen nooit een intelligent discours over de betekenis van de cijfers in de weg heeft gestaan.)

De handelingseenheid

Elk dagboek werd gelezen en de tekst werd vervolgens in 'mootjes gehakt'. Dat wil zeggen: de sequens van handelingen werd in schakels gesplitst. Elke schakel bestaat uit 1 activiteit. Het zijn die eenheden die als activiteit beoordeeld worden. De 91 dagboekschrijvers leverden zo in totaal 1957 activiteiten aan, ruim 20 per persoon gemiddeld. Hieronder een voorbeeld van een dag uit een dagboek, eerst in de oorspronkelijke, later in de uitgesplitste vorm:

Woensdag 26 april 1995

Ochtend:

Een half uur het AB van gisteren doorgesproken met de collega. Redactioneel artikel geschreven over onze werkzaamheden ten behoeve van onze maandelijkse rubriek op de lokale omroep. Verder kort overleg gehad met de jongerenwerker over mogelijkheden van een sleutelclub in de dorpswerkplaats. Daarna kort overleg met de commissie nevenactiviteiten Mobest met betrekking tot personeelsavond in juni. Concept uitnodiging gemaakt voor de oprichtingsvergadering leefbaarheidsgroep (bewonerscommissie) in de wijk Speelheide, ter goedkeuring initiatiefnemer.

Middag:

Kort telefonisch overleg met de politie gehad over de inhoud van de oprichtingsvergadering bewonersoverleg Speelheide en hun participatie daarin (positief). Uitnodiging personeelsfeest gemaakt. Veel telefoontjes gehad over diverse onderwerpen. Post doorgenomen. Huishoudelijk reglement opgesteld en uitgewerkt voor gebruik open-atelier dorpswerkplaats. Interview gegeven bij de in aanbouw zijnde schoolwoning in de nieuwe wijk Heuvelland waar Mobest een tijdelijke buurtvoorziening gaat exploiteren vanaf september.

Woensdag 26 april 1995

Ochtend:

- Een half uur het AB van gisteren doorgesproken met de collega.
- Redactioneel artikel geschreven over onze werkzaamheden ten behoeve van onze maandelijkse rubriek op

de lokale omroep.

- Verder kort overleg gehad met de jongerenwerker over mogelijkheden van een sleutelclub in de dorpswerkplaats.
- Daarna kort overleg met de commissie nevenactiviteiten Mobest met betrekking tot personeelsavond in juni.
- Concept uitnodiging gemaakt voor de oprichtingsvergadering leefbaarheidsgroep (bewonerscommissie) in de wijk Speelheide, ter goedkeuring initiatiefnemer.

Middag:

- Kort telefonisch overleg met de politie gehad over de inhoud van de oprichtingsvergadering bewonersoverleg Speelheide en hun participatie daarin (positief).
- Uitnodiging personeelsfeest gemaakt.
- Veel telefoontjes gehad over diverse onderwerpen.
- Post doorgenomen.
- Huishoudelijk reglement opgesteld en uitgewerkt voor gebruik open-atelier dorpswerkplaats.
- Interview gegeven bij de in aanbouw zijnde schoolwoning in de nieuwe wijk Heuvelland waar Mobest een tijdelijke buurtvoorziening gaat exploiteren vanaf september.

De beoordeling

Elk van de zodanig uitgesplitste activiteiten werd vier keer beoordeeld.

Aan het materiaal werd telkens het volgende kwartet vragen gesteld:

- 1) Wat is de aard van de bezigheid, wat voor type arbeid verricht de werker?
- 2) Op werk terrein is hij/zij actief?
- 3) Met wie heeft hij/zij contact bij die beroepshandeling?
- 4) Welke groepen en/of instanties hebben profijt van zijn/haar handelingen?

Elke activiteit wordt dus achteraf gecodeerd, op een vier-tal ingangen, aan de hand van een codelijst. (Zie verderop in deze tekst.)

Waarom werd voor deze ingangen gekozen? De eerste ingang ligt voor de hand: het LCO wil duidelijk krijgen welke handelingspraktijken de werkers dagelijks uitvoeren. De categorieën van deze codelijst zijn deels ontleend aan vakliteratuur waarin de aard van de werkzaamheden van de opbouwwerker beschreven worden. Anderzijds betreft het reguliere activiteiten van kantoorhoudend personeel in de welzijnssector.

De terreiningang werd gekozen vanwege het belang dat onder meer in de jaarlijkse VJI-trendrapportages gegeven wordt aan de onderwerpen/beleidssectoren waar

instellingen van opbouwwerk actief zijn. De specificaties van de terreinen zijn deels ontleend aan Cluster IV van het handboek van Broekman uit 1990, deels aangevuld of verfijnd aan de hand van een eerste inspectie van het onderhavige materiaal.

Aanvullend op de aard van de werkzaamheden werd gecodeerd met wie de opbouwwerker in contact treedt. Een opbouwwerker is bij uitstek een relationeel opererende functionaris, hij bestaat bij de gratie van omgaan met anderen in zijn werk, hij legt, zo leert de theorie, verbindingen.

De vierde ingang geeft antwoord op de vraag: wie profiteert uiteindelijk van de inspanningen? Dat is een centrale vraag voor het opbouwwerk. Een opbouwwerkinstelling is een voorziening die niet om zich zelf bestaat of gefinancierd wordt. Altijd is er het debat geweest ten behoeve van wie het opbouwwerk werkt. Daarom, waar mogelijk, een codering op profijtgroep, onderverdeeld naar de twee traditionele clusters van territoriale resp. categorale groepen.

Lang niet altijd, zo blijkt, kan een activiteit voluit in viervoud worden gescoord. Voluit wil zeggen; zonder uit te wijken naar de rubriek 'Overig of onbekend' bij een ingang. Dat is eigenlijk vanzelfsprekend: de respondenten werd niet de instructie meegegeven om bij alles wat ze noteerden trouw die vier variabelen bij de hand te houden. De LCO-instructie was er eerder op gericht een eigen notatie te ontwikkelen, een stijl waardoor de werker op zijn eigen manier de vermeldenswaardige onderdelen van zijn dagtaak op kon schrijven. Die ruime instructie heeft zeker bijgedragen aan de enthousiaste responsen.

Analyse

Nadat eerst met behulp van rechte tellingen de activiteiten conform codelijst worden weergegeven, zal bij een analyse van die cijfers ook stil gestaan worden bij 1) mogelijke scheefheden ontstaan door frictie tussen instructie en bewerkingsmethode en 2) informatie die niet direct uit die rechte tellingen naar voren komt.

Ter verduidelijking van de cijfers in de activiteiten-tabellen het volgende. Per ingang wordt een percentage genoemd. 100% is telkens het totaal aantal activiteiten = 1957. Het percentage geeft aan hoe vaak een bepaalde subcategorie-activiteit genoemd wordt, uitgedrukt als de fractie van dit totaal. De percentages betreffen dus gemiddelde activiteiten per ingang, niet personen, dagboeken, dagdelen of instellingen.

14% intern overleg met collega's wil dus zeggen dat van het totaal van activiteiten die vermeld worden de dagboeken, 275/1957 deel van de meldingen in dit geval slaan op intern overleg met collega's.

Voor de terreinen-tabel wordt daarnaast nog een ander percentage berekend. Te weten het percentage der uitvoerende activiteiten, dus de voorwaardenscheppende activiteiten even buiten haken gebracht.

In de tabellen worden de activiteiten afgekort omschreven. Tijdens de codering gold vanzelfsprekend de volledige omschrijving, zoals hieronder weergegeven. De rechte tellingen worden per ingang vergezeld van een toelichting. Tenslotte, om een volledig beeld te krijgen wordt elke le-

zer wordt ook aangeraden het commentaar op de vijf geselecteerde cases te lezen. In feite is dat de plek waar op een kwalitatieve manier nog tal van patronen en onderstromen binnen het totale materiaal aan bod komen.

Code lijst activiteiten

1e Ingang: De aard van de werkzaamheden. Onderscheiden worden de volgende hoofdrubrieken en specificaties:

Voorwaardenscheppend:

11. Intern overleg met collega's.
12. Overleg en beleidsmatig ondersteunen van bestuur (voorbereiding en uitwerking vergaderingen, schrijven van jaarverslagen).
13. Het vertegenwoordigen van de instelling bij representatieve bijeenkomsten.
14. Het verschaffen van informatie en voorlichting aan externen (incl. evaluatieverslagen van projecten).
15. Het verzamelen en interpreteren van gegevens ten behoeve van de dienstverlening van de instelling, post doornemen.
16. Werven van vrijwilligers en personeel.
17. Administratie en financiën incl. rapportage en overleg met de financier.
18. Vakliteratuur bijhouden en deskundigheidsbevordering (cursussen).
19. Overig en onbekend.

Uitvoerend:

21. Het bedenken/voorbereiden van nieuwe dienstverlening (aan het bureau).
22. Individuele begeleiding van vrijwilligers/stagiaires/banenpoolers/personen.
23. Begeleiden van groepen, inclusief voorbereiding, programmering en verslaglegging.
24. Extern overleg in het kader van het realiseren van projectdoelen/diensten.
25. Pleitbezorging.
26. Mobiliseren van burgers.
29. Overig en onbekend.

2e Ingang: De terreinen waarop de werkers actief zijn

1. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening, Milieu, Verkeer

11. Algemene ondersteuning Bewonersorganisaties, incl. groepswonen.
12. Specifieke aandacht voor Woonlasten/woningbeheer.
13. Buurtbeheer/overlast.
14. Stadsvernieuwing.
15. Verkeersvoorzieningen.
16. Milieu.
17. Criminaliteit, incl. drugs.
19. Overig.

2. Arbeid, Inkomen, Sociale Zekerheid

21. Scheppen van werkgelegenheid.
22. Andere Activiteiten/Projecten met werklozen.
23. Armoede/Achterstandsbestrijding.
24. WAO/AWW.
25. Bijstandtrekkenden.
29. Overig.

3. Onderwijs en Educatie

31. Onderwijsvoorrangsbeleid.
32. Volwasseneneducatie.
33. Diverse cursussen/Scholing/Trainingen.
34. Ouderparticipatie.
35. Opvoeding(svoorlichting).
39. Overige.

4. Welzijn en Gezondheid

41. Gezondheidszorginstellingen/Patientenbelangenorganisaties.
42. Maatschappelijke Dienstverlening.
43. Sociaal Cultureel werk.
44. Recreatie; verenigingsleven.
45. Samenwerking met diverse voorzieningen/wijkkrant.
46. Sociale vernieuwing.
49. Overig of onbekend.

5. Overige

59. Overig en onbekend

3e Ingang: Contacten

1. Geen contact, bureau-werkzaamheden.
2. Individuele burgers, waaronder vrijwilligers, banenpoolers.
3. Groepen van burgers/bewoners/vrijwilligers.
4. Instellingen/professionals op gebied van gezondheidszorg/welzijn.
5. Instellingen/functionarissen op gebied van Openbaar Bestuur.
6. Andere Instellingen/professionals.
7. Binnen de eigen instelling.
9. Overige.

4e Ingang: wie er vooral profijt heeft

Territoriale subgroepen

11. Individuele burgers.
12. De werker of de instelling zelf.
21. Een territoriale subgroep in het werkerterrein (bewoners van een flat, een straatcomite, een buurt, woonwageneigenaren, woonschepeneigenaren).
22. Meerdere territoriale subgroepen; of de gehele wijk, dorp, stad of werkgebied.
23. Bovenplaatselijke groeperingen.

Categoriale subgroepen

- 41. Kinderen.
- 42. Tieners/Jongeren.
- 43. Ouderen.
- 44. Vluchtelingen.
- 45. Etnische Minderheden.
- 46. Krakkers.
- 47. Vrouwen.
- 48. Middenstanders.
- 49. Patiënten.

- 59. Overige en onbekend.

Resultaten

1e Ingang: De aard van de werkzaamheden.

Subcategorie	Percentage
11. Intern overleg met collega's	14
12. Overleg met het bestuur	5
13. Representatie	1
14. Voorlichting verschaffen	3
15. Post doornemen en info verzamelen	13
16. Werven van personeel en vrijwilligers	1
17. Administratie en financiën	4
18. Vakkennis bijhouden	3
19. Overig voorwaardenscheppend	3
21. Voorbereiden nieuwe dienstverlening	5
22. Begeleiding van individuen	9
23. Begeleiden van groepen + programma's	20
24. Extern overleg over de uitvoering	17
25. Pleitbezorging	1
26. Mobiliseren van burgers	0
29. Overig uitvoerende werkzaamheden	0

Toelichting

De meest genoemde activiteiten betreffen de kern van de bezigheden van het vak: ondersteunen van initiatiefgroepen, inclusief het bijbehorend externe en collegiale overleg. Informatie verzamelen, nieuwe diensten voorbereiden en overleg plegen met het bestuur komt op een goede tweede plaats. Weinig melding van representatieve bijeenkomsten, een relatief bescheiden aandeel van de overhead door financiën/administratie. Het één op één begeleiden van personen komt vaak voor. (Vaker voor dan men zou verwachten. De kern van het beroep is immers, zo wordt gesteld in de vakliteratuur, het organiseren van collectiviteiten.) Er wordt ook weinig gemobiliseerd: het opbouwwerk lijkt te steunen op reeds bestaande netwerken en buurtkaders. (Slechts 4x kon een activiteit als zodanig gescoord worden).

Een artefact van de bewerkingsmethode kan het percentage van 'post doornemen en informatieverzameling' betreffen. Post doornemen is essentieel, gebeurt dagelijks,

wordt derhalve veel genoemd, maar vergt weinig tijd. Die 13% is dus waarschijnlijk wat gezwollen. Misschien dat administratie en financiën juist het tegenovergestelde beeld vertonen. Deze activiteit is deels een taak van specialisten in een organisatie, je clustert het al gauw, waardoor de frequentie afneemt. Maar wanneer je je aan zo'n klus wijdt, dan kost het veel tijd.

Pleitbezorging zou iets hoger kunnen zijn: wanneer respondenten zelf niet spontaan zich in die termen uitlaten, wordt een activiteit in de grote vergaarrubriek 24. 'Extern overleg' ondergebracht. Ondertussen kan een werker al doende wel de blaren op de tong gekregen hebben vanwege een pleidooi in het kader van belangenbehartiging/ondersteuning.

2e Ingang: De terreinen waarop de werkers actief zijn

Subcategorie	Percentage
Geclusterd (N = 1957 = 100%)	
VHuisv/Ruimt.Ordening/Milieu/Verkeer	28
Arbeid/Inkomen/Soc.Zekerheid	5
Onderwijs en educatie	7
Welzijn en gezondheid	21
Overig en onbekend	39
Uitgesplitst (N = 1198 = 100% dat wil zeggen zonder Overig en onbekend)	
11. Bewonersorganisatie	8,6
12. Woonlasten/woningbeheer	7,8
13. Buurtbeheer/overlast	15,6
14. Stadsvernieuwing	3,8
15. Verkeersvoorzieningen	2,1
16. Milieu	2,2
17. Criminaliteit, incl. drugs	1,2
19. Overig	3,8
Totaal	45,1
21. Scheppen van werkgelegenheid	1,3
22. Andere activiteiten werklozen	1,5
23. Armoede/achterstandsbestrijding	0,5
24. WAO/AWW	3,0
25. Bijstandtrekkenden	0,6
29. Overig	1,6
Totaal	8,5
31. Onderwijsvoorrangsbeleid	0,2
32. Volwasseneneducatie	0,1
33. Cursussen/scholing/trainingen	4,6
34. Ouderparticipatie	2,7
35. Opvoeding(svoorlichting)	2,3
39. Overige	1,8
Totaal	11,7
41. GZZorginstell./Patientenorg.	4,2
42. Maatschappelijke dienstverlening	4,5

43. Sociaal Cultureel werk	5,8
44. Recreatie; Verenigingsleven	11,6
45. Samenwerking voorzieningen+Wijkkrant	4,5
46. Sociale vernieuwing	1,5
49. Overige	2,8
Totaal	34,9

Twee opstellingen hier: de eerste uitgaande van het totaal 1957 activiteiten. Daarvan is 39% Overig en onbekend. Dit percentage correspondeert met de 47% van de voorwaardenscheppende activiteiten uit ingang 1. Dat is geen toeval, bij deze 47% voorwaardenscheppende activiteiten is in verreweg de meeste gevallen geen terreinaanduiding te geven.

Vandaar dat bij de tweede opstelling uitgegaan wordt van het netto aantal, dus met aftrek van alle 759 activiteiten waar geen terreinaanduiding op gegeven kan worden. $N = 1198 = 100\% =$ Alle subcategorieën opgeteld.

De terreiningang laat verschillende dingen zien. De woonomgeving, vanouds een sterk terrein, blijkt ook hier het meest genoemd. Welzijn en gezondheid is een goede tweede. Minder vaak komen activiteiten in de sfeer van arbeid/inkomen/sociale zekerheid en onderwijs/educatie naar voren. Een interpretatie voor die lage meldingen zou kunnen zijn dat de eerste twee rubrieken behoren tot de bezigheden van alle werkers, de laatste twee eerder bij specialisten terecht komen.

Aandacht voor bewonersorganisaties, buurt, woningen en het verenigingsleven springen er uit. De relatief lage score voor Sociale vernieuwing wil niet per se zeggen dat dit vuur gedooft is. De dagboekschrijvers waren immers niet verplicht om bij hun activiteiten te vermelden of dit onder auspiciën valt van de lokale campagne in het kader van Sociale vernieuwing. Pas wanneer dit spontaan gemeld werd, is dit als rubriek 46 gescoord.

3e Ingang: Contacten

Subcategorie	Percentage
1. Geen contact, bureau-werkzaamheden	31
2. Individuele burgers	11
3. Groepen van burgers	15
4. Zorg/Welzijn instellingen	6
5. Openbaar bestuur instellingen	7
6. Andere instellingen/Professionals	7
7. Binnen de eigen instelling	19
9. Overig of onbekend	5

Deze contact-rubriek laat zien dat ongeveer twee derde van de activiteiten bestaan uit het leggen van contacten. De opbouwwerker is een relationeel optredende functionaris. 26% is te herleiden op contacten met de 'basis van de samenleving', 20% met externe instanties. De instelling is belangrijk voor de opbouwwerker: voor de helft van de activiteiten refereert hij daar aan, het is zijn operatiebasis en vindplaats voor collegiale contacten. De aandacht is niet op een opvallende wijze op deze of gene subcategorie geconcentreerd. Of het zou het opvallend hoge percentage contacten met individuen moeten zijn.

4e Ingang: wie er vooral profijt heeft

Subcategorie	Percentage
11. Individuele burgers	6
12. De werker of de instelling zelf	38
21. Een territoriale groep	21
22. Meerdere territoriale groepen	10
23. Bovenplaatselijke groeperingen	1
41. Kinderen	3
42. Tieners/Jongeren	3
43. Ouderen	3
44. Vluchtelingen	1
45. Etnische minderheden	2
46. Krakers	0
47. Vrouwen	1
48. Middenstanders	0
49. Patienten	2
59. Overige en onbekend	9

De ingang profijtgroep bevestigt en vult aan. De voorwaardenscheppende activiteiten komen terug in de subrubriek 12 met 38 % en deels ook in subrubriek 59 Overig en onbekend, met 9 %.

Opbouwwerk komt naar voren als een territoriaal georiënteerde activiteit, met veel aandacht voor nabije groepen. De eerdere aandacht voor individuele burgers slinkt. Er is veel één op één op contact, maar dit betreft voor meer dan de helft uit overleg met leden, deelnemers of voorzitters van ondersteunde groepen. Het categoriaal werk overheerst de algemene groepen niet. Krakers, vrouwen, middenstanders en vluchtelingen komen sporadisch - als aparte aandachtsgroep - in het takenpakket voor.

Afsluitende beschouwingen naar aanleiding van het lezen van de 91 stuks

De toon van de dagboeken is optimistisch, de werkers houden van hun vak - in weerwil van stress of frustraties. Hun toewijding is groot: ondanks meldingen van opkomende ziek/zwak/misselijkheden worden dringende afspraken toch nagekomen. In bijzinnen en terzijdes blijkt een compassie met - individuele - mensen in nood. De medewerking van instanties wordt in het merendeel van de gevallen verkregen. In geen enkel dagboek wordt de hele week gefoeterd op onwillige ambtenaren of tegenstrevende politici. Integendeel, de werkers lijken een gerespecteerde positie in het overlegcircuit veroverd te hebben.

Veel voorkomende nieuwe actor op het toneel is de politie, meestal in de gedaante van de wijkagent. Onder vermelding van waarderende terzijdes, wordt in deze werkweek anno 1995 veelvuldig overlegd met de Hermandad. Schouder aan schouder werken agent en opbouwwerker aan onveiligheid, drugsoverlast en trachten zij maatschappelijk schadelijk gedrag bij jongeren in te tomen. Opbouwwerk is voorts een beroep waar 's avonds nog veel gewerkt (lees: vergaderd) wordt. De meeste respondenten werken twee à drie avonden. In lang niet alle gevallen wordt dit avondwerk gecompenseerd. Variabele

werkdagen en overwerk zijn eerder regel dan uitzondering, of de werker nu een full-, dan wel een part-time aanstelling heeft.

Opvallend in de dagboeken is dat de 'couleur locale' dikwijls niet te zien is. In Valkenswaard lijken dezelfde dingen te gebeuren als in Alkmaar of Vlissingen. Althans: de werkers verrichten dezelfde handelingen in sterk overeenkomstige praktijken.

Hoewel zij vaak te voet of met de fiets de wijk in gaan, zijn het geen eenzame fietsers of eenpitters meer. (Een eenpitter is de werker die in zijn eentje de gehele opbouwwerkinstelling als professional runt). De hedendaagse werker heeft collega's naast zich en een baas boven zich. (Die kunnen dan de telefoon bewaken). Hij heeft geen assistenten onder zich: het opbouwwerk kent geen werkers op mbo-niveau. Dit, terwijl sommige activiteiten: notulen schrijven, post sorteren, kopieën maken, vergaderingen technisch regelen, koninginnedag-festiviteiten organiseren etc., geenszins een hbo-niveau vooronderstellen.

De megafoon staat ondertussen in de kast te verstoffen. Eerder voert de werker opvallend vaak de computer op in zijn dagboeken. Dat ding doet het weer eens niet, blijkt lastig te hanteren of ontbreekt in voldoende aantal op de instelling. De telefoon daarentegen is een trouwe kameraad: het is het meest gebruikte medium. Niemand maakt melding van een waarschijnlijk voor het beroep zeer gunstige extensie hiervan: de mobiele 06-telefoon. Opbouwwerkers lopen daarbij achter op boeren, vertegenwoordigers of makelaars.

De opbouwwerkers dagdromen of mijmeren weinig in de dagboeken. Het is moeilijk te achterhalen waar zij naar verlangen, waar zij op hopen, wat hun idealen in het werk zijn. Het lijken hardwerkende, betrokken, doch realistische mensen te zijn, die hun kicks halen uit de voortgang van hun projecten. En content zijn over de acceptatie van de buitenwereld. Zij worden gerespecteerd, voor het kleine werk (hondepoepbestrijding) via lokale voorzieningenplanning tot en met het grote werk: de Tweede Kamer in haar WAO besluitvorming bij de les houden.

Het geloof in de kracht van burgers 'van onderop' organiseren lijkt niet alleen ongebroken, maar versterkt zich door telkens terugkerende successen en succesjes. Bij de werkers ontbreekt een vijandbeeld en bijbehorend denken. (Dat was nog niet zo lang geleden een probaat organisatie-middel.) Dat wil niet zeggen dat zij de oppositie schuwen, zakelijkheid, geoliedheid lijkt het wel, overheerst dan daarbij.

Kortom, de functionaliteit van het werk met de daarbij gepaard gaande professionaliteit, inclusief z'n uniformerende elementen, is goed herkenbaar in deze weekbeschrijvingen.

Koningin Beatrix sprak onlangs over de ontbindende krachten in haar Rijk. De hedendaagse opbouwwerker lijkt bij uitstek een bindende functionaris te zijn. Bindend tussen individuen onderling (buurtbewoners, leeftijdsgroepen, patinten). Tussen individuen en instellingen, tussen instellingen en overheid, tussen instellingen onderling. De koningin, zo weet iedereen, zoekt regelmatig contact met kunstenaars om zich te laten voorlichten over wat er gaande is in de kunstwereld. Zou het LCO niet eens kun-

nen bemiddelen om een aantal opbouwwerkers aan Hare Majesteit hernieuwd (1) te laten voorstellen. Zo'n informatieve bijeenkomst zou de kroon op het werk zijn.

Noot 1: In 1928 al bezocht Wilhelmina het opbouwwerk in de venen van Drente. De belangstelling van Juliana voor het welzijnswerk is legendarisch. Willen we Willem Alexander ter zijner tijd kunnen attenderen, dan moet de keten wel ongebroken zijn.

Opbouwwerk moet vooral ook ontwikkelingswerk zijn

door Wil van de Leur

Op een recente VOG-conferentie staakte oud-PVDA-wethouder Wim Dijkstra (Tilburg) die zelf jarenlang met inzet werkte aan lokale beleidsmodellen met een hoog technocratisch productie- en afrekeningsgehalte - de hartekreet dat we voor de uitdagingen van vandaag met name charismatische, beleidsresistente opbouwwerkers nodig hebben.

Het geeft in 'a nutschell' aan welke stille revolutie in het afgelopen decennium met betrekking tot de opbouwwerk-inzet heeft plaatsgevonden in tal van gemeenten; en wat het resulterend gemis is.

De analyse van meer dan negentig week-agenda's van opbouwwerkers bevestigt dit beeld: er wordt hard en met inzet gewerkt - conform het dichtgespijkerde eisenpakket van de financier - maar de prijs die betaald moet worden is hoog.

De opbouwwerker investeert inmiddels zoveel arbeidstijd in (semi-)ambtelijke projectgroepen dat kwalificaties als 'charismatisch en beleidsresistent' nauwelijks meer uit de verf kunnen komen. Anders gezegd: het beeld rijst op van een werker waarbij van de twee-slag ondersteuning & ontwikkeling alleen de ondersteunings-functie is overgebleven.

De ontwikkelings-functie, het samen met burgers, bewoners trekken van ruimte voor eigen initiatieven en eigen antwoorden, lijkt geen evenredig onderdeel meer uit te maken van de opbouwwerk-inspanning. Toch ligt daar - in de dynamisering van en vanuit de leef-wereld - het hart van de opbouwwerkopgave. En inderdaad, enig charisma en veel beleidsresistentie zijn daarbij zeer bruikbare eigenschappen.

De bronnenselectie

S. van den Berg te Groningen

Aantal werkuren per week volgens arbeidsovereenkomst 32

Maandag 24 april 1995

Ochtend en middag:

Team studiedag. Als gevolg van de herstructurering van het welzijnswerk in de hele stad, is de team-samenstelling (jongeren-, ouderen-, opbouwwerk, wijkteamleider) in onze wijk ook veranderd.

We hebben deze dag gepland om elkaar nader te informeren over onze activiteiten en om gezamenlijk te proberen te komen tot een functie/productomschrijving.

Heel informatief en ook erg intensief, het neemt meer tijd dan we verwacht hebben, pas aan het eind van de middag is opbouwwerk aan bod. Zoals ik bij het voorbereiden al bedacht had, blijkt het grootste deel van de opbouwwerk activiteiten niet in dit schema, bedoeld voor sociaal cultureel werk, te vangen. We komen er niet uit en maken een vervolg afspraak. Geen tevreden gevoel na afloop, juist de kerntaken als: signalen opvangen, doorspelen naar betrokkenen en adviseren (kort - en langdurend) zijn niet in te passen. Moet hier nog maar flink over denken en praten met collega's. Helaas geen tijd om na te praten in de wandelgangen, iedereen heeft haast in verband met andere afspraken.

Avond:

Algemene leden-/jaarvergadering Bewonersorganisatie. Hoewel geen avond waar het opbouwwerk bij moet zijn, is na overleg met het bestuur besloten dat mijn aanwezigheid in ieder geval het eerste deel wenselijk zou zijn. Men verwachtte moeilijkheden met een, na de proefperiode, 'afgewezen' kandidaat bestuurslid. Deze had zowel bij de politiek als de gemeentelijke dienst welzijn geklaagd over het functioneren van de bewonersorganisatie. Bovendien had hij bij het opbouwwerk advies gevraagd hoe een alternatieve organisatie op te zetten. Hem geadviseerd op de leden-/jaarvergadering zijn stem te laten horen, indien mogelijk samen met andere leden met dezelfde mening. Bij navraag bleek de dienst welzijn gelukkig hetzelfde advies gegeven te hebben. De 'afgewezen' kandidaat is niet aanwezig, het formele deel van de jaarvergadering is snel afgehandeld.

Na de pauze en de gebruikelijke wandelgangen gesprekken, houd ik het tweede deel: forum over asielzoekers, voor gezien en ga naar huis, ben gaar.

Dinsdag 25 april 1995

Ochtend:

Kantoor-ochtend. Er zijn, zoals elke dinsdag, veel mensen aanwezig in het wijkpand, dus rommelig. Napraten met bestuurslid bewonersorganisatie over gisteravond, met medewerkster woningbouwvereniging over bewonersavond vorige week, plus een aantal telefoontjes voor collega's die er niet zijn.

PTT op de stoep in verband met verandering van onze telefoonlijn, wijkteamleider is er niet, ik regel naar beste weten.

Bezoeker die straatcomité wil oprichten, informatie meegeven over bestaande comité in zijn straat en beloofd

over een week of twee contact op te nemen. (Niet eerder tijd in verband met drukte.)

Idee spreekt me aan, biedt de mogelijkheid om het bestaande comité, dat een beetje ingezakt is, nieuw leven in te blazen.

Telefoontje buurtsportwerk over voortzetting straatcomité-volleybal in het nieuwe seizoen (natuurlijk in verband met geld).

Concept speelplekkenplan voor de wijk gelezen, gaat vanaf vandaag de inspraak in en ligt ter inzage in ons wijkpand.

Ik wil ze toch ook aan alle bekende straatcomités sturen. Vrijwilligster van de info balie in ons wijkpand wil dit wel voor me regelen. Ik hoef dus alleen adresstickers even uit te draaien, scheelt weer tijd.

Middag:

Hulpverlening en politie komen bij bewonersorganisatie op bezoek om te praten over vestiging methadonpost in de wijk. Hoef ik niet bij aanwezig te zijn, regelen ze zelf. Omdat de buurtbewoner die huurders-comité in zijn straat wil oprichten, afgebeld blijkt te hebben, heb ik tijd om even kort bij te praten met zowel politie als hulpverlening over stand van zaken in de wijk.

Gesprek gevoerd met wijkteamleider over onze studiedag gisteren en mijn onplezierige gevoel dat opbouwwerk toch niet helemaal in zo'n schema te vangen is. We besluiten dat er in de planning genoeg 'vrije' ruimte moet blijven. Je kunt de brandweer tenslotte ook niet vragen van te voren aan te geven wanneer en hoe lang branden gelust gaan worden.

Daarna geplande gesprek met collega opbouwwerker uit andere wijk over een aantal knelpunten in de organisatie (na de fusie) en wat je als werker daaraan zou kunnen doen. Positief, ga met goed gevoel van beide gesprekken naar huis, na het bureau opruimen en de afwas.

Woensdag 26 april 1995

Ochtend:

Bezoek koffieochtend 'jonge ouders met peuters'. Opkomst goed, ook deze tweede keer, gezellige ontspannen sfeer. Initiatief van twee wijkbewoonsters slaat dus aan.

Gevraagde ondersteuning van het opbouwwerk is nauwelijks nodig. Ik heb alleen geadviseerd ten aanzien van publiciteit en begroting, verder regelen ze de zaken zelf. Afspraak gemaakt - met een proefperiode tot de zomervakantie -, dat het opbouwwerk kan inspringen bij eventueel begrotingstekort (het gaat mogelijk om een paar tientjes).

Daarna structurele oplossing zoeken: subsidie aanvragen voor huur van de ruimte of gratis onderdak zien te vinden. Huidige ruimte is wel uitstekend geschikt.

Ik blijf hier overigens maar een uurtje, vergadering van vanavond moet nog voorbereid worden en een aantal stukken hiervoor nog gekopieerd.

Middag:

Even naar meidenclub, videoband bezorgen en poolshoogte nemen. Videoband is eindelijk gemonteerd, gaat over meidenkamp vorig jaar, ik zou daar een 'lopend' verhaal van monteren. Was hele klus in verband met onerva-

renheid van vrijwilligsters met gebruik van een camera. Meidenclubs lopen goed, weer twee nieuwe deelneemsters, stagiaire en vrijwilligster zijn enthousiast, leuk om te begeleiden, al moet het vaak 'even tussendoor' en is het geen echte opbouwwerktaak. Voorlopig bij mij ondergebracht in verband met ontbreken van vrouwelijke jongerenwerker.

Avond:

Huurdersavond. Uitnodiging gestuurd aan huurders uit bestaande straat-comités om te peilen in hoeverre er behoefte bestaat aan het oprichten van huurderswerkgroepen. Verhuurder is namelijk bezig met beheerplannen en weging met betrekking tot huurverhoging, waar huurders in mee kunnen praten. Ze hebben tot nu toe niet gedacht aan straat-comités, omdat deze in onze wijk vaak van gemengde samenstelling (huurders/eigenaar-bewoners) zijn. Vind dit een gemiste kans, vandaar deze poging. Hier en daar wel signalen opgevangen van individuele huurders hierover.

Er verschijnen maar 6 bewoners, uit drie straten. Deze zijn na mijn uitleg over de plannen en mogelijkheden, enthousiast. Zij zijn bereid, ondanks de korte voorbereidingstijd (in verband met komende huurverhoging) om te proberen mede-buurtbewoners nog te activeren. Vervolg afspraak gemaakt voor de 1ste week van mei, met de woningbouwvereniging. Niet ontevreden, begin is er!

Donderdag 27 april 1995

Ochtend:

Post van drie dagen wegwerken, papieren van afgelopen week ordenen, dringende klussen er uit halen, stagiaire van collega opvangen, aantal telefoontjes. Eindelijk tijd om notulen van bewonersavond vorige week uit te werken. Duurt langer dan gedacht, computer hapert. Gebeld naar hoofdkantoor over nieuwe die ons beloofd is, komt, maar pas over twee/drie weken, lastig.

Middag:

Gezamenlijk project jongerenwerk-opbouwwerk; stagiaires die onderzoek doen naar overlast gedrag van jonge kinderen in de wijk lopen vast met hun afrondingsrapport, hun motivatie is verdwenen. Jammer, want het onderzoek op zich wat goed en lijkt heel bruikbaar.

Uitvissen waar het door komt. Foute inschatting van onze kant? De richtlijnen van de opleiding zijn inderdaad summier, maar hun jaargenoten die tegelijkertijd een onderzoek hebben gedaan onder bezoekers van buurtcentra kwamen er wel uit. Na een uurtje praten, vragen, stimuleren, ligt er een opzetje over mogelijke indeling, bijlagen e.d. Ze zien het weer zitten en gaan een stuk enthousiaster. weg dan ze gekomen zijn.

Rest van de middag verloopt behoorlijk productief; notulen en adreslijst van huurdersavond gisteravond uitgewerkt en verzendklaar gemaakt (fax naar verhuurder), wervende uitnodiging gemaakt voor een vergadering met en straat-comité dat er de brui aan wil geven omdat diverse instanties te laks reageren, (ik geef ze trouwens geen ongelijk).

Toch jammer omdat het een actieve groep was met veel leuke ideeën. Na overleg met gemeentediensten en ver-

huurder besloten een poging te wagen tot een 'frisse' start van beide kanten. Afwachten.

Tussendoor (natuurlijk) de nodige telefoontjes. Onder andere of ik 'even' een onafhankelijk voorzitter kan leveren voor de inspraakavond speelplekken volgende week. Belof mij best te doen.

Notulen en uitnodigingen toch nog op tijd op de post, wel eerst geld en postzegels halen (notitie gemaakt voor collega's: denk aan postzegels aanvullen!!). Aanwezigheidsrooster volgende week invullen, bureau opruimen, de werkweek zit erop!!

Naschrift

Mevrouw van de Berg opereert vanuit een brede instelling in een grote stad. Zij heeft in een wijk het opbouwwerk in portefeuille. Deze condities kleuren haar werkweek. Zo treedt zij niet alleen als opbouwwerkster op, maar bijvoorbeeld ook als leidster van een meidengroep. Gezien vanuit de werkgever en subsidient heeft 't samenbrengen van cultureel werk en opbouwwerk voordelen. Werknemers kunnen zo voor elkaar inspringen, maar ook het combineren van deskundigheden wordt vergemakkelijkt (zie gezamenlijk project jongerenwerk/opbouwwerk). Hoe nuttig ook voor de managers, en met hoe veel plezier Mevrouw van de Berg 'grensoverschrijdend' bezig is, er rijzen toch al gauw twee problemen in dit verband. Hierbij ligt altijd het gevaar op de loer dat door multiple inzetbaarheid, accommodatiegebonden werken en centrale aansturing, het vakeigene van het opbouwwerk ondersneeuwt. Zij maakt bijvoorbeeld zelf melding van de onmogelijkheid de volle breedte en eigen aard van het opbouwwerk onder te brengen in model waar sociaal-cultureel werk voorop staat. Opbouwwerk is in die zin kwetsbaar, al gauw lijkt het niet meer dan bureauwerk + groepsactiviteiten. Dit weekboek laat zien dat opbouwwerk nog meer vergt: inhoudelijke kennis op terrein van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, het interpreteren van beleidsbewegingen in termen van belangen voor de buurt, het 'systeemschakelaar' zijn tussen uiteenlopende instanties en buurtbelangen-dragers. Allemaal zaken waar sociaal cultureel werkers noch voor opgeleid zijn, noch in de praktijk veel kaas van hebben gegeten. Dit weekboek belicht tevens een aantal andere zaken die veelvuldig in het totale materiaal van 91 weekboeken naar voren komen. In de eerste plaats, de verzakelijkingen reorganisatiekoorts is nog niet uitgewoed. Aanzienlijke delen van de week gaan voor opbouwwerkers heen met overleg over de consequenties van gedwongen samenwerken en/of bezuinigen. Bijna allen besteden de werkers tijd aan fraaie zaken als tijdschrijven, GFO-documentatie of andere vormen van kwantitatieve, objectiverende verslaglegging van de ingezette middelen. Winst in termen van grotere slagkracht, betere strategieën of effectievere methodiek levert dit natuurlijk niet op. Maar het hoort bij de moderne omgangsvormen tussen financier en instelling. Elke tijd kent zijn eigen rituelen. In de tweede plaats: opbouwwerk heeft qua terrein nog een sterke positie als het gaat om wonen en woonomgeving. Beheer, veiligheid en drugsoverlast komen veelvul-

dig voor naast traditionele thema's als woonlasten, inrichting van de openbare ruimte en collectieve verbouwingen. In de derde plaats: opbouwwerk impliceert, veel meer dan een buitenstaander zou vermoeden, het te woord staan van individuen. Hierbij gaat het om individuele hulp - een verwijzing, een formulier, assistentie bij een telefoontje. Voorts om: voor-, na- en tussendoor besprekingen voeren met vrijwilligers, banenpoolers, voorzitters of leden van comités. Intensief zijn ook de één op één contacten met collega-professionals, politieagenten, journalisten en anderen 'die wat met de wijk' willen. Tenslotte zijn er veel reguliere werkcontacten met ambtenaren, functionarissen woningbouwcorporaties, gezondheidszorg instellingen e.a.

Het beeld dat uit de vakliteratuur oprijst, dat de kern van het vakdeskundigheid bestaat uit collectieve organiseervaardigheid, zou aangevuld kunnen worden met het beeld van de functionaris die in grote mate beschikt over oplossingsgerichte gespreksvaardigheden- in dialoogvorm gevoerd.

In de vierde plaats: een functionele opbouwwerker is van vele markten thuis. Hier in Groningen, maar ook in de andere weekboeken blijkt opnieuw de breedte van het werkveld. Peuters, politieagenten, huurders, volleyballers, jonge vandalen, methadonlikkers en ambtenaren krijgen allen in één week aandacht. Een goede opbouwwerker bemoeit zich met alles en iedereen, juist om samenhang en aansluiting te bewerkstelligen. Het fijnzinnig af-tunen van relaties tussen de systeemwereld en de wereld van gewone mensen komt in de weekboeken als hoofdbezigheid scherp naar voren.

Vrijdag heeft Mevrouw van de Berg in het kader van haar part-timeschap vrij. Ook dat is een massaal gegeven: bij 43 % van de weekboeken wordt er niet meer op vrijdagmorgen gewerkt. En vrijdagmiddags is het nog aanzienlijker: 54%

L. Jansen te Emmen

Aantal werkuren per week volgens arbeidsovereenkomst 30

Maandag 24 april 1995

Ochtend:

11.30 uur. Aanvang werkweek. Aangewipt bij de buitenlandse vrouwen groep, om interesse in een fietscursus te peilen. Deze ben ik aan het organiseren, 23 vrouwen aangeschreven/gesproken.

Stukken verzameld voor notitie buurtbeheer. Ik zal een interne notitie schrijven hierover, met de nadruk op positie opbouwwerk. Vast enkele stukken geordend en vluchtig gelezen. Ook nog met een collega opbouwwerker gesproken, we overwegen een uitwisseling met verschillende gemeenten.

Middag:

In opdracht van het hoofd van mijn instelling hebben we een inventarisatie gemaakt van de ingezette uren met betrekking tot speelruimte.

Dit om naar de gemeente duidelijk te maken hoe onze investering is en tevens om deze investering af te bakenen.

Meer inzet moet dan gepaard gaan met meer budget. Voorts gesprek gevoerd met bestuurslid van de wijkvereniging, vraag aan mij was om te helpen bij voorbereiding van de deelname aan de landelijke bewonersdag sociale vernieuwing (17-06 LSA).

Persbericht gemaakt in verband met vrijwilligers fietscursus, valt niet mee om vrijwilligers te krijgen, lijkt steeds moeilijker!!

Avond:

19.30 uur. Cursusavond voor erkende overleg partners van de gemeente Emmen. Ik organiseer deze in samenwerking met de Drentse koepelorganisatie voor het welzijnswerk STAMM. Cursus loopt prima. Deelnemers zijn zeer gemotiveerd en enthousiast. Leuke klus voor ons dus.

De positie van deze wijk- en dorpsbelangen verenigingen als erkende overlegpartij, laat soms nog te wensen over. Gemeente en politiek moeten deze clubs gelijkwaardig behandelen. Cursus maakt deelnemers zelfbewuster en kundiger. Vanavond testen we een meetinstrument, dat door STAMM ontwikkeld is naar aanleiding van sociale vernieuwing in Nieuw Weerdinge.

Dinsdag 25 april 1995

Ochtend:

9.00 uur. Aanvang. Post, telefoon afgehandeld. Voorbereid op bijeenkomst hulpverleningsnetwerk Emmermeer-Noord.

Dit netwerk is door mij ontwikkeld (1992) naar aanleiding van vele signalen en vraag van huurdersvereniging Emmermeer. Ik coördineer nu, dat wil zeggen leid de gesprekken, maak verslagen, stuur agenda's, zorg voor zaalruimte en subsidie en heb waar nodig tussentijdse contacten (soort ambtelijk secretaris).

We houden ons bezig met 2 aandachtsvelden te weten terugdringen van overlast en zorgsituaties. Dit doen we door middel van preventie, interventie en hulpverlening. Deelnemers: politie, woningstichting, hulpverlening (4x), huurdersvereniging, woonwagenwerk, opbouwwerk, sociale zaken.

Middag:

Klussenmiddag; veel schrijven, bellen, lezen, regelen. Doe, bij gebrek aan administratieve ondersteuning, zelf alle administratieve handeling (vouwen, plakken, knippen). Gelukkig bezorgt de beheerder de post en koffie op tijd.

Woensdag 26 april 1995

Ochtend:

9.30 uur. Team opbouwwerk bij elkaar. STAMM wil met ons ook hun meetinstrument bespreken. Daarin is voor ons vooral de inzet en positie van het opbouwwerk interessant. Toch een lastige discussie omdat methodiek en strategische doelen dooreen lopen, maar ook omdat STAMM een potentiële concurrent is: men wil ook een punt van de sociale vernieuwings-taart. Het opbouwwerk moet zich te vaak weer waar maken naar de gemeente. Gelukkig is consulent Reint Meijer erbij, hij kan de zaken zo helder op een rijtje zetten. We praten er nog verder

over met Reint in regulier teamoverleg.

Middag:

Aanwezig bij het Coördinatoren overleg Buurt netwerk Jeugdhulpverlening (Groningen, Friesland, Drenthe). Kost elke keer weer meer tijd dan me lief is. Veel verder dan wat algemene info en een rondje langs de netwerken komen we niet. Gelukkig zijn er nogal wat afmeldingen, zodat dat rondje beperkt blijft.

Avond:

Naar bewoner van Nieuw-Amsterdam die een video studio heeft als hobby. Hij maakt een instructieband voor de fietscursus. Hij heeft een aantal bandjes/opnames met ruw materiaal. Ik help selecteren en tekst bedenken. En passant, vertelt de man, die arbeidsongeschikt is, me zijn levensverhaal daar in die kleine afgesloten studio. Ik kan hem niet afkappen, het is te aangrijpend, maar wel een prima stukje werk, die videoband!!

Donderdag 27 april 1995

Ochtend:

10.30 uur. Aanvang werkdag. Ik zal in mei de a.s. cursus-avond voor erkende overlegpartners vullen. Dus bereid ik me nu vast voor. Het onderwerp is Betrokkenheid. Ik wil daar vier steekwoorden uitlichten, namelijk Draagvlak, Draagkracht, Achterban, Netwerk. Begin vast ruwe aantekeningen te maken op de lap-top. Werk deze later wel uit..

Middag:

Naar Groen van Prinsteren school. Dat is een van de 3 Onderwijs Voorrangsgebied-scholen in de wijk (3 scholen zijn WVB). We komen daar samen met het OVB-werkverband (scholen en welzijnswerk), om ons te laten informeren over het voorleesproject van Boekenpret. Altijd een gezellige club mensen, prettig op even op adem te komen en sombere zaken in de wijk wat te relativeren. Er wordt ook altijd veel gelachen, en door de deelnemers ook hard gewerkt in onderwijsvoorangsprojecten.

Avond:

Werkgroepvergadering IJsselsteijnbuurt. De gemeente, bewoners, opbouwwerk, wijkvereniging, buurtvereniging, huurdersvereniging en woningstichting nemen deel. Opmerkingen verzameld tijdens recente inspraakavond over het plan herinrichting woonomgeving worden doorgenomen en verwerkt. Verder heb ik een groepje mensen benaderd voor het invullen van de speelruimte. Ik zal ze daar verder in samenwerking met rayon coördinator Groen Gemeente Emmen in begeleiden. Gelukkig mag die speelruimte dit jaar nog uitgevoerd worden dankzij de druk van de bewoners. Hoe-
ra!!

Vrijdag 28 april 1995

Ochtend:

11.00 uur. Normaal werk ik niet op vrijdag, maar dit moest wel doorgaan. We vergaderen vandaag met een delegatie van de bewonersgroep Arreydorp en de woningstichting ECW. Opbouwwerk en huurdersvereniging Emmermeer en wijkvereniging zijn daarbij. Het overleg is

naar aanleiding van een onderzoek naar de woningen door de bewonersgroep georganiseerd.

In een eerste gesprek met bewonerszaken ECW werd alles nogal afgewimpeld. Vandaar dat vandaag het managementteam van ECW aan tafel is gevraagd. In een uur worden alle klachten nogmaals helder door een bewoner naar voren gebracht. Dan volgt het antwoord van de het management team ECW waarin aanzienlijk meer speelruimte zit en handreikingen dan in het 1ste gesprek.

15 Mei zal dit teruggekoppeld worden naar bewonersgroep. Een definitief antwoord ECW moet nog komen, men heeft enkel zaken meegenomen. Misschien wordt de huurdersfederatie nog ingeschakeld. We zijn op de goede weg.

NB: vandaag was het voor het eerst dat in deze groep niet collega Peter of ik (opbouwwerk) voorzaten. Iemand van de huurdersvereniging deed dit en dat ging bijzonder goed.

Middag:

Vrij.

Zaterdag 29 april 1995

Avond:

17.00 uur. Nog even naar Nieuw-Amsterdam. De video-band is nu helemaal af. Samen bekeken. Een schrijffout in de tekst kostte helaas nog zo'n half uurtje extra werk. Mooie band.

20.00 uur. Feest ter ere van onze nieuwe welzijnskoepel in Emmen, stichting Opmaat. Sta tot het laatste moment in dubio of ik zal gaan, maar ben al de hele dag aan het sjouwen (koninginnedag-vrijmarkt) en besluit dan toch maar om lekker thuis te blijven.

Naschrift weekboek

Mevrouw Jansen werkt in een uitgestrekte plattelandsgemeente. Het is in dit gebied dat 70 jaar geleden het opbouwwerk geschapen werd. De buurthuizen in Emmermeer en Nieuw-Amsterdam waar zij over spreekt, hebben oude grondvesten. Haar weekboek geeft de gelegenheid om te reflecteren over 'lange golven' in de ontwikkeling van het vak.

Het begint al met de fiets. Jo Boer, met Mr. Cramer de pioniers van het opbouwwerk, heeft ooit eens voorgesteld een wetenschappelijk onderzoek te houden over de bijdrage van de fiets aan de ontsluiting van het platteland. Door de fiets bloeide het verenigingsleven, door de fiets konden mensen zich scholen en cultureel vormen. De fiets als emancipatievoertuig verschijnt nu tegen het decor van een belangrijke hedendaagse taak: het integreren van nieuwkomers met behulp van het opbouwwerk. Speelgelegenheid voor kinderen organiseren, en daarmee een secundair opvoedingsmilieu bieden, het was een van de eerste dingen die Mr.Cramer en Jo Boer in de venen van ZO-Drenthe aanpakten. Hadden zij moeite om vrijwilligers te vinden ? Eerst wel, later minder. In het begin wantrouwen de bewoners het opbouwwerk, het was een gedropte voorziening vanuit de overheid. Pas toen een zekere autonomie aan de werkers werd gegeven,

ging het beter.

Daar kan een les in zitten, die een wijdsere strekking heeft dan het grondgebied van de gemeente Emmen. Hoe weet het opbouwwerk in de huidige periode, die gekenmerkt wordt door zowel centralistische sturing als inschakeling in het beleid van overheidsapparaten, het vertrouwen en de inzet van gewone mensen te behouden? De klacht dat vrijwilligers zo moeilijk te vinden zijn tegenwoordig wordt vaker vernomen. - Overigens, leerstellig gesproken, functioneren in het opbouwwerk eigenlijk wel vrijwilligers, zijn het niet veeleer belanghebbende bewoners-kaders?

Het weekboek van Mevr. Jansen maakt melding van een cursus voor verenigingen van dorpsbelang. Haar weekboek is er een waar educatie, deze traditionele component van het opbouwwerkaanbod, expliciet naar voren komt (ook in de vorm van OVB-bijdragen blijkt interesse in educatie).

Over het geheel genomen volgen opbouwwerkers eerder zelf een cursus dan dat zij er een organiseren of zelf er een geven. Doch in de plattelandsgebieden blijkt deze traditie het best bewaard gebleven. In de steden komt de educatieve component in het werk weinig uit de verf in de weekboeken. Het gaat veel vaker om communicatiebevordering, invloedsvergroting en probleemoplossing. Is educatie als doelstelling daar op de terugtocht? In grote steden is de werkterrein-differentiatie tussen instellingen veel verder doorgevoerd. Wordt educatie daar door andere instellingen verzorgd? Of is er iets anders aan de hand, bijvoorbeeld dat er weinig hedendaagse, geaccepteerde manieren van zich uitdrukken zijn onder stedelijk opererende opbouwwerkers om de educatieve kant van hun werk eruit te lichten en te verdiepen?

Bij Mevr. Jansen blijken drie aspecten van het werk krachtig aanwezig:

- Zij is diep ingebed in uiteenlopende netwerken van overheid en de sociale sector. (Onlangs hoorde ik een opbouwwerker klagen over het feit dat hij nog nauwelijks bewoners zag, altijd in de weer was in vergaderzalen met beroepsvergaderars.)
- Zij smelt collectieve pleitbezorging met individuele emancipatie in één interventie samen (zie ECW-problematiek), een typisch kunststukje van opbouwwerkers dat hen onderscheidt van andere functionarissen.
- De opbouwwerkinstelling leeft in een wereld waar collegiale verhoudingen gemengd worden met concurrerende belangen. Niet nieuw, zeker niet onbelangrijk, maar reflectie hierover ontbreekt nu al decennia. (Het verval van de Stichting Opbouw Drenthe in de jaren '70 is mede te wijten aan het feit dat dit instituut geen adequaat antwoord had op die dubbelverhouding.) Wie schrijft eens een intelligente studie met als vraagstelling: hoe kan een opbouwwerkinstelling groeien en bloeien door (inhoudelijk) het initiatief te houden, in een interorganisationeel klimaat waar partners niet alleen uit zijn op samenwerking met, maar ook op onderschikking van het opbouwwerk.

M. Kuitenbrouwer te Utrecht

Aantal werkuren per week volgens arbeidsovereenkomst 32

Maandag 24 april 1995

Ochtend:

Kort werkoverleg; daarna de ochtend aan de balie. Doorverbinden, boodschappen aannemen. Ondertussen mijn eigen werkweek proberen te plannen. Lijkt een rustige week. Afspraak proberen te maken met wethouder verkeer over installatie verkeersbrigadiers. Afspraken gemaakt met: politie en asielzoekercentrum. Praatje gemaakt met de wijkagent en klachten doorgegeven. Ondertussen knapt het weer op.

Middag:

Weekstaten ingevuld van de afgelopen 3 weken. Stom werk, helaas nodig. Werkplan 1995 erbij gepakt. Zo nu en dan even inzien: houd de lijnen helder! Gebeld met de stedelijke opbouwwerkersclub voor adreslijsten. Zal 8 TV programma's over sociale vernieuwing in oktober voorbereiden. Nu op zoek naar 8 leuke bewonersinitiatieven. Kosten 30.000,—. Geld reeds binnen, nu de inhoud nog. Ik mag er niet te veel tijd in steken maar het is een leuke klus. Zelf de presentatie gaan doen?? 'In je eigen tijd' zegt mijn baas.

Avond:

Weer aan de balie. Open voor de buurt tussen 19.00 en 21.00 uur. Ook even tijd om wat te lezen; het lokale nieuws, een vakblad, de nota over milieu-steunpunt in andere wijk. Veel bla, bla, weinig concreets. Teveel papier produceren is ook slecht voor het milieu. Doelen, functies en middelen worden volkomen door elkaar gehaald. Een netwerk is geen doel maar een middel bijvoorbeeld. Jammer van het werk.

Dinsdag 25 april 1995

Ochtend:

9.00-10.30 uur. Beheergroep winkelgebied Lombok. De beheergroep zal ook tijdens de planontwikkeling vinger aan de pols houden. Sloop- en bouwfase verdient veel aandacht. Een interessante toekomst voor dit gebied en de beheergroep. Bewonersorganisaties meer betrekken bij het beheer dan voorheen.

Middag:

Oppas is ziek. Vanmiddag thuis met mijn zoon. Wat voor educatief uitstapje zal ik eens verzinnen? Het zwembad heb ik nu wel gezien. Het universiteitsmuseum? Bob is 4 jaar, kan hij vast wennen.

Avond:

Badminton met een groepje buurtbewoners uit mijn eigen buurt. Altijd weer een bron van informatie over wat er in mijn eigen wijk leeft en speelt. Nou nog een echte buurtkroeg. Wie zou daar nog meer tijd in willen steken. Toch eens rondvragen.

Woensdag 26 april 1995

Ochtend:

Via enkele faxen op de hoogte gebracht van de LSA-activiteiten. (Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden). Helaas was de fax te laat. Een uitnodiging voor een bijeenkomst gisteren.

Waar vind ik een fabrikant van hondepoep-schepjes? De lokale krant heeft mijn idee om deze dingen te gaan verspreiden reeds op de voorpagina gezet. Jeb, te enthousiast, waar haal ik ze zo snel vandaan?

Middag:

25 Collega's in de stad aangeschreven. Slechts een paar ken ik persoonlijk. Hoezo netwerken? Jongeren-rondhang-plek bekeken. Ligt in een uiterst duistere fiets- en looproute. Sociaal erg onveilig. Maar wat is hier de beste oplossing? Even praten met het jongerenwerk. Plek eerst maar eens laten schoon maken. Anti-Graffiti team erop af sturen. Blijkt dat dit team alleen maar voor de binnenstad werkt!! Daar lopen meer toeristen zeker!

Avond:

Voetbal op TV? In slaap gevallen achter de buis. Werd wakker met een 3-1 achterstand voor Oranje. Misschien moet Hidding eens praten met een opbouwwerker.

Donderdag 27 april 1995

Ochtend:

Afspraak op het asielzoekerscentrum. Mee gedacht over de her-inrichting binnen terrein en de inschakeling van asielzoekers hierbij. Ook de mogelijkheid besproken een deel van het centrum te gebruiken als trefcentrum voor de wijkbewoners. Daar is behoefte aan in dat deel van de wijk. Vanuit het AZC geen problemen. Ondertussen al 14 aanvragen voor hondepoep schepjes!! En nog geen fabrikant gevonden.

Middag:

Buurtpreventie-avond gepland in een buurtje met veel overlast van junkies. Buurtje word een soort studie-object voor een groep aankomende agenten. Die zullen we gelijk eens wat meer vertellen over buurtpreventie en opbouwwerk. Een leuke lezing is nooit weg. Nog wat post rond gebracht in de wijk. Hier en daar een praatje met een bekende.

Avond:

Op bezoek bij een ex-collega uit mijn jongerenwerk periode.

Vrijdag 28 april 1995

Ochtend:

LSA-bijeenkomst over de landelijke bewonersdag in Den Haag. Ik heb nog geen tijd gehad twee bewoners te vinden die mee willen debatteren met de kamerleden. Ook deze uitnodiging kwam weer te laat binnen. Opbouwwerkers kunnen veel, maar geen tijd toveren.

Middag:

Wegens ziekte van een collega dreigen er enkele projecten de soep in te lopen. Volgende week overleg wie wat

gaat overnemen. Extra uren betekent in dit geval ook extra geld. Wellicht een eerste stap richting mijn eigen bedrijf. Sociale Veiligheid en beheer beginnen ook 'handel' te worden.

Avond:

De Vrijmarkt. Ook hier in Utrecht een enorme uitspatting van burgerlijke ongehoorzaamheid en andere vormen van vertier. Als dat maar weer goed gaat.

Naschrift weekboek

Kuitenbrouwer werkt ook in een wijk in de grote stad. Zijn weekboek is er uitgelicht vanwege de toon: hij spreekt lichtvoetig.

Handelt ie ook zo in zijn werk? Verreweg de meeste werkers komen in hun weekboeken over als serieuze, ernstige, bekwame mensen. Zij tonen eerder een perfecte balans van zakelijkheid en engagement. Er zijn weinig meldingen van onderlinge conflicten, integendeel: zieken worden bezocht, jarigen gefeteerd en met de collega's wordt gezamenlijk geluncht. De baas in de instelling, bijvoorbeeld, een veel op het toneel verschijnende figuur met de titel van directeur, coordinator e.a., wordt altijd gehoorzaamd.

Zijn er geen conflicten meer, wijzen de neuzen nu inderdaad allemaal dezelfde kant op? Wordt er nog weleens een robbertje gevochten over visie of gaan discussies nog slechts over werkaanpak en formulieren-discipline? Nog even hierop doorgaand: in geen van de 91 weekboeken is sprake van een bezetting, protestmars, verstoren van vergaderingen, opzettelijk lekken van stukken of iets dergelijks. Opbouwwerk lijkt een keurig vak geworden, 'salonfähig', geaccepteerd als gesprekspartner door verantwoordelijke instanties. Waar komt dat door? Blijft dat zo? Kan het hoofdstuk sociale actie weggestreept worden uit het handboek methoden en technieken? Als dat zo is, wat moet er qua theorie/methodiek voor in de plaats komen om aan te sluiten bij actuele maatschappelijk-bestuurlijke trends?

Kuitenbrouwer mijmert over een bijzonder perspectief, wellicht zal hij een eigen bedrijfje starten als opbouwwerker. Die gedachte is niet onzinnig. Opbouwwerkers zijn duizendpoten, lijken in hun weekboeken op kleine zelfstandigen. Althans technisch gesproken: ze schrijven brieven, nota's, plakken postzegels, bedienen adressensystemen, organiseren vergaderingen, verzamelen informatie, het hele secretariaatswerk en alle bezigheden van de journalist/detective hebben ze in hun vingers - zo kenmerkend voor de kleine zelfstandige adviseur. Zij hebben voorts inhoudelijke kennis en contacten. Ze hebben een unieke meerwaarde te bieden aan instanties: zij spreken zowel de taal van het volk als die van de instanties. Zijn gespecialiseerd in het tot stand brengen van productieve samenwerking.

Maar is er ook een markt voor de opbouwwerker als kleine zelfstandige? Kan hij opboksen tegen instellingen? Is er ergens een niche waar hij in past?

Kuitenbrouwer loopt vrolijk verder, in zijn wijk, terwijl hij

de vitaliteit van het opbouwwerk aantoont door voor de moderne alledaagse problemen een moderne oplossing te zoeken:

- hondenpoep — een fabrikant zoeken (cf. het aloude 'lantarenpalenwerk', dikwijls besmukt besproken in vakkringen, maar uiterst essentieel voor het werk.)
- asielzoekers — coalitiemogelijkheden met trefcentrum wijkbewoners onderzoeken.
- middenstanders — opwaardering winkelcentrum, zonder stijging prijs van de artikelen?
- sociale onveiligheid — alternatief zoeken voor weigerend anti-graffiti team.
- last van junks — de politie opvoeden.
- Sociale vernieuwing over het voetlicht brengen — kies de lokale omroep als publiciteitsmedium. (Publiciteit werkt is een tendens die doorklinkt uit vele weekboeken.)

F. Loos te Eindhoven.

Aantal werkuren per week volgens arbeidsovereenkomst:
40

Maandag 24 april 1995

Ochtend:

Een pittige week (4 avondvergaderingen) begint om 8.30 uur in de bus met het plannen van de week en met het lezen van de concept statuten van de deelnemersraad in oprichting van het dagactiviteitencentrum voor mensen met een psychiatrische achtergrond. De 20 minuten in de bus zijn niet voldoende en in de 15 minuten in de trein naar Eindhoven zal ik het ook niet redden. Toch knap dat de mensen van de initiatiefgroep tot nu toe deze klus zelfstandig geklaard hebben.

Van 9.30 tot 11.30 uur evalueren we met de contact docent de cursussen en trainingen die we verzorgd hebben voor de 4de jaars studenten samenlevingsopbouw van de Hogeschool.

Ik vond het heel leerzaam om de cursus Opbouwwerk en Gezondheid(szorg) samen te stellen en te geven. Het dwong me om weer orde op zaken te zetten en de theorie in te duiken. Het was een leuke groep studenten en ze hebben het tentamen goed gemaakt. Ik moet er echter niet aan denken als ik dag in dag uit voor de klas zou moeten staan!!

Het is een saaie bespreking en we worden er niet veel wijzer van aangezien de betreffende docent niet bepaald uitblinkt in duidelijkheid.

Voor het nieuwe schooljaar bieden we aan om als instelling een gehele praktijkmodule te verzorgen. Het voorstel wordt niet echt enthousiast ontvangen. Zou-ie zich onder zijn duiven geschoten voelen?

Middag:

Na de evaluatie nog wat telefoontjes gepleegd naar o.a. Juliana Welzijns Fonds, Philips Otten Fonds en de gemeente met de vraag of de Roze Zaterdag nog in aanmerking komt voor subsidie.

De betreffende ambtenaar zit in vergadering en belt terug. Dat valt nog te bezien.

Aangezien het behoorlijk warm is, stel ik aan de initiatief-

groep 'Oprichting deelnemersraad' voor om op een terrasje het een en ander met elkaar door te nemen. Onder het genot van een koel wit biertje komen we tot goede zaken. Ik besluit mijn afspraak van 16.30 uur met de voorzitter van het patiënten-platform een paar dagen te verzetten. Ik wil liever thuis eten met het gezin (de volgende 3 dagen lukt dat absoluut niet) en neem vanavond de auto wel mee naar de vergadering. Zien de kinderen hun paps ook nog.

Avond:

Onderweg naar huis lees ik in de trein en de bus enkele stukken door ter voorbereiding op de avondvergadering in een wijk van mijn rayon. Er zit een enthousiaste groep bewoners om te praten over hun ideeën, ervaringen, voorstellen e.d. met betrekking tot integrale veiligheid van het gebied.

Wederom ervaar ik dat voorzitten en tegelijk notuleren moeilijk met elkaar te combineren zijn. Gelukkig biedt zich spontaan iemand aan om de volgende keer het verslag te maken!!

Om 22.30 uur rij ik met swingende blues-muziek op de BRT-radio naar huis. Het einde van de eerste werkdag. Ik neem me voor om bij thuiskomst eerst een uurtje te relaxen en totaal andere dingen te doen alvorens mijn bed in te duiken.

Dinsdag 25 april 1995

Ochtend:

Om half 10 intern Beleid en Strategie Overleg (BSO). We zullen de resultaten bespreken van de kruisbestuivingsbijeenkomsten zoals die de laatste weken hebben plaatsgevonden tussen de verschillende taakgroepen en steunpunt over het nieuwe beleidsplan. Door onverwachte familieomstandigheden ben ik een dik uur later dan gepland en vind ik het niet meer de moeite waard om er nog 10 minuten bij te zitten.

Om 11.00 uur vergadert de voorbereidingscommissie Actieweek Psychiatrie.

Ik breek mijn eigen record op de 3 km. In krap 14 minuten fiets ik naar de RIFF (Regionaal instelling Geestelijk Gezondheidszorg). Gelukkig is nog niet iedereen aanwezig en heb ik nog even tijd om me op te frissen. Eindelijk krijgen we na zoveel uur vergaderen duidelijkheid over doelgroep en inhoud/vormgeving thema.

Onder het motto: 'Psychiatrie Doodnormale Zaak' nodigen we de popgroep Normaal uit een concert te geven op een van de weiden van het psychiatrisch ziekenhuis. De doelgroep 14 - 18 jarigen (we maken er immers een schoolproject van) moet dat toch wel heel gaaf vinden (en ik overigens ook!!).

In de eerstvolgende werkbespreking met de nieuwe voorzitter van het cluster Geestelijke Gezondheid Zorg zal ik voorstellen me terug te trekken uit de commissie. Nu hij ook deelneemt aan de commissie en blijk geeft prima zijn mannetje te staan hoeft ik niet langer meer ter ondersteuning bij het overleg te zitten.

Middag:

Van het geplande bureauwerk komt weinig terecht. Ten eerste heeft de groep Hogeschoolstudenten Sociaal Pe-

dagogische Hulpverlening problemen met de uitwerking van de opdracht en ten tweede brengt de gemeente een negatief advies uit ten aanzien van de aangevraagde subsidie voor de Roze Zaterdag.

Na enig hen en weer gepraat met de ambtenaar blijkt er nog wel ergens een mogelijkheid te zijn alsnog een bijdrage te verkrijgen uit het Emancipatiefonds, maar dan moet er wel snel iets op papier worden gezet. Dit vraagt om spoedoverleg met de overige leden van de voorbereidende werkgroep want de RZ is al op 17 juni en dat is over 7 weken.

Als ik mijn collega zie die in hetzelfde integraal veiligheidsgebied werkt, overleg ik aan zijn bureau over de laatste stand van zaken naar aanleiding van de gisteravond gehouden bijeenkomst. We bespreken ook de rol van de gemeente en de politie en onze strategie.

Al met al duurt het een en ander zo'n drie kwartier en moet ik opschieten om voor de vergadering van vanavond de papieren te ordenen. Er zijn nogal wat ingekomen stukken waar een reactie op wordt gevraagd. Dit brengt me op de gedachte om de frequentie van het werkoverleg met de clustervoorzitter aan te passen. Ik zal het vanavond voorstellen.

Avond:

Rond 18.45 uur besluit ik nog een graantje mee te pikken van deze zonnige dag en eet op een terrasje een heerlijke Quattro Stagione. Een dik uur later zit ik in de vergadering van het cluster GGZ van het patiënten-platform.

We bespreken een groot aantal onderwerpen zoals de voortgang van de opzet voor een Vriendendienst, het afgelopen bilateraal overleg met de RIAGG en psychiatisch ziekenhuis, de Wet Medezeggenschap Cliënten Zorginstellingen en de gesprekken met de ziektekostenverzekeraar.

De conclusie wordt getrokken dat we een eind op de goede weg zitten met de cliënten-participatie en dat we de 'Derde Partij'-rol aardig gestalte weten te geven ten opzicht van zorgaanbieders en -financiers.

Tenslotte bespreken we de notitie inzake prioriteiten in de ondersteuning van het Cluster.

Er zijn veel prioriteiten en er zijn weinig ondersteuningsuren beschikbaar (3 uur per week). We komen er niet uit en gedwongen door het late tijdstip van de avond verzetten we het onderwerp een maand. Om 22.30 uur neem ik de trein naar huis en lees de maandag- en dinsdagkrant door om weer enigszins bij te zijn.

Woensdag 26 april 1995

Ochtend:

Van 9.30 tot 12.00 uur vergadert mijn taakgroep Buurt en Wijkopbouw II met de taakgroep integraal buurt beheer over ons onderdeel binnen het nieuw op te zetten beleidsplan.

(Niet iedereen was op tijd klaar met hun adviezen voor het BSO). Het is een zinnige bespreking en uitgesproken wordt dat we eigenlijk meer van dit soort bijeenkomsten zouden moeten hebben. We kunnen veel van elkaar leren.

Aan de coördinatie-groep en het BSO wordt geadviseerd de gekozen organisatieopzet in taakgroepen en steunpun-

ten te herzien.

Na deze meeting trek ik me terug met de mededeling aan de administratie dat ik vanmiddag niet bereikbaar ben.

Middag:

Ik stort me op de voorbereiding van het verhaal dat ik morgenavond zal houden over lokaal gezondheidsbeleid ten behoeve van de Algemene Leden Vergadering van het Regionaal Patiënten Consumenten Platform Zuidoost Brabant.

Om de huidige ontwikkelingen in een juist perspectief te vatten moet ik me nog verdiepen in oude stukken. Ik elk geval ontkom ik er niet aan om terug te gaan naar de periode waarin sprake was van de invoering van de WVG (1986) - de voorstellen van de commissie Dekker en stelselherziening met Hans Simons aan het roer. (Alle critici ten spijt, maar ik vond Simons een formidabel staatssecretaris met een duidelijke visie. Van Borst/Terpstra kan ik tot nu toe nog niet goed hoogte krijgen.)

Ik moet er ook voor zorgen dat het verhaal niet te lang en te technisch wordt, hooguit een kwartier. Uiteindelijk weet ik het verhaal in 3 maal 2 sheets samen te vatten. Al met al noteer ik 4 uur voorbereidingstijd in mijn tijdschrijfoverzicht.

Rond 16.30 probeer ik nog de provincie te bellen om de stand van zaken te horen met betrekking tot de voortgang regiovisie GGZ Oost-Brabant. De toegezegde notitie is nog steeds niet binnen, maar de betreffende ambtenaar is, zoals het een goed ambtenaar betaamt, reeds vertrokken.

Soms zou ik ook wel een regelmatige baan willen hebben van 9 tot 5, maar deze gedachte blaas ik onmiddellijk weg. Het betekent ook verlies van een groot stuk vrijheid en zelfstandig handelen en vooral ook gemis aan uiteenlopende bijzondere contacten en dat is nu precies waar ik op kick binnen het opbouwwerk. Ik zou het anders toch nooit bijna 17 jaar uitgehouden kunnen hebben? In mijn vorige banen, met regelmatige tijden, had ik het na een paar maanden of hooguit anderhalf jaar al bekeken. Het is vanuit mijn grote ronde raam bekeken buiten schitterend weer en ik haal nog snel even een frisse neus.

Na de boterham werk ik nog een uurtje aan de concept tekst van de samenwerkingsovereenkomst cluster GGZ en ziektekostenverzekeraar VGZ. Het wil niet zo erg vlotten en ik kom niet verder dan een opzette met steekwoorden.

Avond:

Om 19.00 uur staat het voorbereidingsgroepje voor de Gay Dance Contest, te houden op de Roze Zaterdag, op de stoep. Het is een zeer geanimeerde vergadering waar ik zelf ook veel plezier aan beleef. Zij brengen de inhoudelijke zaken naar voren (voor mij is het alweer ruim 30 jaar geleden dat ik als puber de voor mijn opvoeding verplichte 'quick step' danste) en ik geef van tijd tot tijd organisatorische adviezen.

Donderdag 27 april 1995

Ochtend:

Vandaag begin ik wat later, 10.00 uur om precies te zijn, aan een brainstorm met de beide voorzitters van de sec-

tie ouderenzorg en cluster GGZ.

We proberen zicht te krijgen op de geriatrische problematiek en het mogelijk opzetten van een gezamenlijk project. Rond 12.30 uur blijkt dat we misschien hooguit een uurtje gepraat hebben over de geriatric en de rest van de tijd besteed hebben aan de beslommeringen van het patiënten-platformbestuur waar beiden een zetel hebben. Dat we er de tijd voor genomen hebben is goed geweest alhoewel ik me van tijd tot tijd in een lastig parket voelde. De ondersteuning van het bestuur gebeurt namelijk door een collega van een provinciale instelling en onze visies en opvattingen van ondersteuning lopen niet altijd even parallel. En een collega afvallen is wel het allerlaatste wat ik ooit zal doen. Aanvankelijk wist men van elkaar niet dat men dezelfde zaken signaleerde en naderhand was het een Aha-erlebnis om te concluderen dat men niet alleen stond. Uiteindelijk is een strategie besproken om de signalen in het bestuur aan te kaarten.

Middag:

Na een half uurtje met deze en gene collega aan de koffietafel over alles en nog wat gepraat te hebben, een boterham en drie koppen koffie verder, heb ik met gewijd aan het middagprogramma, het nobele bureauwerk, achter de PC, lezen en telefoneren. Tot 16.00 uur zou ik hier de tijd voor hebben alvorens mijn uitgestelde afspraak van maandagmiddag zou plaatsvinden. Het werd uiteindelijk een middag van zelf heel veel bellen en heel veel gebeld worden.

O.a. door de RIAGG Helmond die wist te vertellen dat de provincie een notitie had opgesteld waar de patiënten-/cliënten-vertegenwoordiging nogal pover was te noemen. De RIAGG zou dit in elk geval aankaarten en gaf dit als mededeling alvast door. (Onze contacten beginnen goed aan te slaan.) Meteen de provincie gebeld en nu was de betreffende ambtenaar in vergadering. Hij zou nog wel terugbellen.

Ook gebeld door de voorzitter van het platform met de mededeling dat hij verhinderd was en vanavond met een nieuwe datum zou komen. Daar was ik blij mee, want het gaf me wat meer lucht.

De uitnodigingen voor de danswedstrijd moesten nog op tijd de deur uit en ik wilde nog wat ingekomen post vanaf maandag doorlezen. In het land gezondheidszorg wordt ontzettend veel papier geproduceerd als ik dat vergelijk met stukken die ik voor andere projecten buiten de ondersteuning aan patiënten- en cliënten-groepen lees.

Avond:

Om 18.30 uur naar het ziekenhuis in H. vertrokken waar de ledenvergadering van het platform wordt gehouden. In het kader van de voorgenomen samenwerking tussen platform en ziekenhuis is vergaderruimte, koffie en cake kosteloos beschikbaar gesteld. Voor het platform komt dit mooi uit, want het is knibbelen met de centen.

Mijn onderwerp is als laatste geagendeerd en wat ik al voorzichtig inschatte wordt bewaarheid. Ik heb nog maar krap 10 minuten om het verhaal te vertellen en ik weiger dit. Dat zou afracellen betekenen en daar vind ik het onderwerp te belangrijk voor. Als alternatief stel ik voor in de eerst volgende infokrant 2 pagina's te reserveren. Dat

betekent eigenlijk weer extra werk, want de sheets alleen laten afdrukken is nooit voldoende.

Om 22.30 uur reis ik met V. terug naar kantoor om de mappen terug te zetten en duik met V. nog even de kroeg in. Dat wordt een gezellig besluit van de werkweek, want ik heb besloten de vrijdag vrij te nemen ter compensatie van de 4 avondvergaderingen.

Eigenlijk kan ik het me niet permitteren. Er staat nog veel in het memoblok van mijn agenda, maar volgende week is er weer een werkweek!! Gelukkig met 2 avondvergaderingen en nog niet veel afspraken overdag.

Vrijdag 28 april 1995

Ochtend:

Het was me het weekje wel en achteraf bekeken eigenlijk niet zo verschillend met andere weken. Het is stressy, maar het is ook heel afwisselend en ik steek er steeds weer veel van op. Op deze vrije dag leef ik me thuis uit op mijn PC en werk mijn dagboekantekeningen uit. Volgende week zie ik hier geen kans toe:

Onder welke rubriek zou ik het in mijn tijdschrijfoverzicht moeten onderbrengen? Overige werkzaamheden soms, waar 8 uur per week voor gereserveerd is? Ik snoep daar al regelmatig van dus dat lukt voor deze maand niet. Ik vind het echter een ontzetten leuk initiatief om op deze manier een werkweek te beschrijven en terug te kijken dus geef ik er graag mijn vrije tijd aan.

Naschrift weekboek

De heer Loos is in dienst van de Stichting O en O, een van de grootstedelijke instellingen die opbouwwerk als hoofdtaak hebben. De voordelen blijken al direct; hij heeft een dubbelfunctie. In hem kan de Stichting O en O een specialist aanbieden, ook regionaal, inzake patiëntenbelangengroepen. Daarnaast heeft Loos nog zijn eigen wijk. Een ander voordeel van de grote stad: je kunt contacten leggen met Universiteit, of in dit geval de Hogeschool Eindhoven.

Gezondheidszorg wordt een steeds belangrijker terrein voor opbouwwerkers. Mede doordat ten stadhuize de GGD's ontdekt zijn als operatieterrain voor beleidmakers. Wethouders willen meer greep op deze voorheen zeer autonome diensten, ambtenaren willen via de ingang pre-standbestrijding. Progressieve GGD'ers willen zelf de wijk in en leggen contacten o.a. met opbouwwerkers. Loos legt in zijn weekboek een andere ingang bloot: via de zelfhulpgroepen. Wat hij daar precies doet, wat zijn strategische en methodische interventies inhouden, wordt niet in detail weergegeven. In grote lijnen zal het neerkomen op organisatieversterking, contacten met belangrijke instanties structureel maken, informeren, de patiëntengroepen helpen bij vergaderingen zich breed te maken en daarbij te vechten voor hun belangen. Zijn activiteiten bieden een goed voorbeeld hoe het opbouwwerk nuttig kan zijn bij veranderende werkterreinen op het grensvlak van overheid, particulier initiatief en de bevolking.

Loos' weekboek laat nog een tweetal andere facetten van het hedendaagse opbouwwerk zien. De zware belasting, de druk op de agenda, het vele avondwerk, de almaar dikker wordende nota's die doorgeworsteld moeten worden, de vele telefoontjes er door heen - het zijn van oudsher bekende fenomenen. Opbouwwerk is een gulzig beroep, de verschriftelijking van het werk eist steeds meer bossen.

Het lijkt echter dat de huidige werkers er niet onder gebukt gaan. Veelvuldig maken zij in de weekboeken, naast meldingen van overwerk, melding van compensatie. In die zin opnieuw een paring van hartstocht met zakelijkheid, betrokkenheid én distantie. Als professional laten zij zich niet opvreten, blijven flexibel. En Loos heeft plezier in zijn werk, hij zou niet anders willen.

Klein, maar fijn onderdeel van zijn week vormde zijn aandeel in de 'Gay Dance Contest' in het kader van 'Roze Zaterdag'. Accommodatiegebonden opbouwwerk is werkelijk een laagdrempelige functie. In vele buurthuizen ontwierp men er zelfs balies voor en worden corveediensten georganiseerd. Die openheid, gekoppeld aan de brede organiseerexpertise van de werker, is waarlijk een van de sterktes van het vak. Dit blijkt bijvoorbeeld als in eerste instantie de dansers geen subsidie verwerven. Loos springt daar tussenin en weet dusdanig te communiceren met de ambtenaar dat er een oplossing gevonden wordt. Schrijft Loos zelf ook de convocaties voor de wedstrijd? (Zie donderdagmiddag). Het zou me niet verbazen, opvallend in alle weekboeken is dat op administratief, secretarieel gebied, zoals notulen uitschrijven, postverzenden etc., deze op hbo-niveau opgeleide en gehonoreerde

mensen, zeer actief zijn. In zekere zin is dat de vloek van de moderne tijd: wel pc's, haarscherpe printers, snelle faxen en mooie kopieerapparaten, maar geen personeel om het te bedienen. In zekere zin ligt daarin ook een eigentijdse taak voor het management van een instelling: hoe kun je de arbeidsverdeling zo rationaliseren, dat de opbouwwerker zich maximaal conform hun niveau en kwaliteit kunnen inzetten voor de instelling. Als managers daarin slagen, zal de neiging bij de financiers om te knabbelen aan het salarisniveau van de opbouwwerkers, effectief gecounterd kunnen worden.

H. de Vries te Velp

Aantal werkuren per week volgens arbeidsovereenkomst: 38. H. de Vries is werkzaam als provinciaal opbouwwerker WAO-zelforganisaties

Maandag 24 april 1995

Ochtend:

Zoals gebruikelijk rond 7.30 uur opgestaan, onder de douche gestapt, met het hele gezin ontbeten en de kinderen met de auto naar school gebracht. Doorgereden naar een vergadering met een gemeentelijke overheid, bemiddelingseenheid van het Gemeenschappelijk Administratie Kantoor, het Arbeidsbureau, een opleidings- en trainingsinstituut en een lokale belangenorganisatie van arbeidsongeschikten. De club zit om de tafel om een reïntegratie project op te zetten voor arbeidsgeschikt-verklaarden.

Denkend aan de Veilig Verkeer Nederland slogan 'Uw auto is geen kantoor' haal ik onderweg de ter vergadering ter discussie staande samenwerkingsovereenkomst plus mijn aantekeningen uit de tas die ik gisteravond heb gemaakt. Nog even doorlezen wat mijn inzet voor deze bijeenkomst is: In de overeenkomst moet een passage worden opgenomen over het verwerven van extra vacatures voor de doelgroep, over waarborgen en continuïteit na 2 jaar als het project beëindigd wordt. De traject-deelname moet helder gedefinieerd worden en de nazorg na plaatsing van de arbeidsgeschikt-verklaarde moet geregeld worden.

Om 9.30 uur zit iedereen rond de tafel. Na de plichtplegingen als opening, verslag e.d. worden de samenwerkingsovereenkomst ter discussie gesteld. Het is duidelijk; de voorzitter wil dat het vandaag vastgesteld wordt en dus wordt de notitie pagina gewijs doorgenomen.

Mijn ervaring leert, dat dat nauwelijks ruimte laat voor discussies over hoofdzaken. En dus roep ik: 'Ik zou eerst wat algemene opmerkingen willen maken.' Doorpratend stel ik het ontbreken van passages in de notitie over het verwerven van nieuwe vacatures en het definiëren van de traject-deelnemers aan de orde. Daarmee is het spel begonnen. Het is zeker niet de eerste keer dat we om de tafel zitten, dus ik weet wie mijn opvattingen delen of op zijn minst er niets op tegen hebben om dat vast te leggen. Ik weet ook wie het vastleggen van met name het verwerven van nieuwe vacatures 'lastig' vindt: degene die die taak voor zijn rekening moet nemen gedurende het project moet aantonen welke vorderingen daarin gemaakt zijn en die op het eind van het project daarop 'afgerekend' wordt. Steun zoe-

kend, relativerend, op onderdelen van redeneringen mensen in het gelijk stellen en deels bestrijdend, af en toe spanning wegnemend met grappen van mij en goed passende opmerkingen van anderen, laveer ik mij door de uitvoerige discussie en worden we het eens: ergens in de notitie zullen beide passages opgenomen gaan worden. In de daarop volgende pagina - en puntsgewijze behandeling van de overeenkomst kan ik mijn andere twee punten (waarborgen voor continuïteit en de nazorg) gemakkelijk kwijt.

Tevreden terugdenkend en mijn boterhammetje etend rijd ik terug in mijn auto naar het kantoor, waar ik rond 12.30 arriveer.

Middag:

Even bijpraten met aanwezige WAO-kaderleden die zich bezighouden met het individueel belangenbehartingswerk; een aantal telefoontjes gepleegd en me vooral bezighouden met het bijeenrapen van materiaal dat ik deze week nodig zal hebben om het eerste concept te schrijven van het jaarverslag 1994 en het werkplan 1996. Voor het WAO-kaderlid dat zich bezighoudt met de financiën een briefje achtergelaten met de vraag of hij morgen een begin wil maken met het opstellen van de begroting voor 1996. Rond 17.00 uur koers ik op huis aan en neem in dat half uur afstand van mijn werk.

Dinsdag 25 april 1995

Ochtend en middag:

Een spannende dag wacht. Maandenlang hebben we dit voorbereid. 'We' is een werkgroep WAO-kaderleden uit twee verschillende provincies en beide opbouwwerkers die verbonden zijn aan twee WAO-beraden. In deze vergadering zal naar aanleiding van de gewijzigde organisatie sociale zekerheid en de ingrepen in de arbeidsongeschiktheidswetgeving, het idee ontwikkeld voor drie studie/werkbijeenkomsten. WAO-kaderleden en beleidsmedewerker/uitvoerder sociale zekerheid zullen in drie verschillend samengestelde, bijeenkomsten om te tafel gaan zitten om 'de marges' in de wetgeving ten aanzien van de reïntegratie-mogelijkheden/inspanningen op te rekken.

Over de vorige, eerste bijeenkomst was ik nu nog steeds zeer te spreken. Functionarissen van bedrijfsverenigingen en WAO-kaderleden hadden op een methodisch verantwoord wijze ('Toekomstwerkplaats') knelpunten geïnventariseerd en oplossingen bedacht voor de problematiek van het terugplaatsen van arbeidsgeschikt-verklaarden bij de oude werkgever. Het bleek niet uit te maken of je nu WAO-kaderlid was, opbouwwerker, directeur of andere medewerker van een bedrijfsvereniging: allen constateerden gelijke knelpunten. Doch thans terugkijkend op die dag vind ik de oplossingen die in die bijeenkomst aangedragen werden te abstract. Nu maar eens in de komende werkgroepvergadering aan de hand van het verslag kijken wat we ermee kunnen.

Om 10.00 uur beginnen we. Ik kijk de tafel rond en zie de bekende WAO-kaderleden, deels bekende en deels onbekende mensen van bemiddelingseenheden,

arbeidsvoorziening en van lopende lokale/klein regionale reïntegratie projecten.

Ik denk: 'Dus dit zijn de mensen die voor een belangrijk deel de plaatsing van arbeidsgeschikt-verklaarden bij nieuwe werkgevers vorm geven'. Ik vraag mezelf af hoe ik de kwaliteit van de aanwezigen moet beoordelen. Die vraag stel ik steeds gedurende de dag. Na afloop van de bijeenkomst, terugrijdend in de auto, weet ik het nog steeds niet.

De ingehuurdte vormingswerkster zet het programma uiteen en leidt de bijeenkomst, ondersteund door mijn 'methodiek-toekomstwerkplaats-gecertificeerde' collega-opbouwwerker. Ik tracht ook aandacht te krijgen voor het thema 'bemiddeling-begeleiding naar vrijwilligerswerk'.

Dat had ik me in mijn voorbereiding voorgenomen, maar de poging mislukt: het thema scoort onvoldoende, waardoor het in de loop van de dag niet meer aan bod komt. Het blijft enkel gaan om bemiddeling naar betaald werk. Helaas, aangezien de marktsituatie en hun marktwaarde voor veel theoretisch arbeidsgeschikt-verklaarden geen reëel toekomstperspectief is/zal blijken te zijn.

Over een oplossing voor het geldgebrek wat - uiteraard - door allen als knelpunt gezien wordt, ben ik zo tevreden, dat ik in de afsluiting van de bijeenkomst aanbied deze uit te werken en ter beoordeling voor te leggen aan het landelijk samenwerkingsverband van WAO-platforms.

Avond:

Terugrijdend naar huis kijk ik nog eens terug op deze lange dag: 'Wat heeft het opgeleverd?' Natuurlijk doe je weer de nodige contacten op, dat is nooit weg, maar vooral is het een perfecte bijeenkomst geweest voor wat betreft de beeldvorming van medewerkers van bemiddelingsorganisaties over WAO-kaderleden. Over de inhoud van de bijeenkomst schieten verschillende dingen door mijn hoofd: het was wel erg praktisch, de geopperde oplossingen lijken bruikbaar om nieuwe initiatieven te ontwikkelen. Maar men hield wel erg vast aan de eigen organisatie-mogelijkheden. Zal er gezien die houding, daarbinnen wel ruimte voor inbreng en participatie van WAO-kaderleden? Die laatste vraag blijft door mijn hoofd malen: hoe krijgen we die inbreng/invloed en participatie geregeld? Als ik even om 21.00 uur de oprit van mijn huis oprij ben ik niet echt veel verder gekomen dat het in mezelf blijven herhalen van die hamvraag.

Woensdag 26 april 1995

Ochtend:

Vandaag geen 'uitdagende' dag: er wacht een saaie dag van jaarverslag schrijven en werkplan maken. Zeker een jaarverslag schrijven vind ik weinig verheffend en nauwelijks iets toevoegend aan het huidige werk. Door het jaar heen lever ik vrijwel maandelijks mijn bestuur een actueel overzicht aan van lopende activiteiten en beschrijf ik (mogelijke) nieuwe initiatieven. Twee keer per jaar, ten behoeve van de Algemene Ledenvergaderingen, produceer ik een 'Stand van zaken uitvoering Werkplan' voor de aangesloten lokale organisaties van arbeidsongeschikten. Als ik nu door al die overzichten van 1994 een nietje sla, heb ik

toch een jaarverslag 1994? Maar dat accepteert de subsidiegever niet.

En dus begint het kopiëren vanaf verschillende diskettes naar een diskette en het vervolgens onderbrengen van de afzonderlijke onderdelen, in de juiste volgorde, in een bestand {jaarvrsl.94}. Op het eind van de ochtend heb ik de ruwe tekst van jaarverslag gereed en sluit ik het voorlopig even af.

Alvorens ik aan het werkplan begin, pleeg ik een aantal telefoontjes. Ik informeer naar de ontwikkelingen van het haalbaarheidsonderzoek met betrekking tot een landelijk reïntegratie project. De beleidsmedewerker van het Ministerie van SoZaWe zegt nogmaals toe dat hij er werk van zal maken. Ik hou het initiatief bij mezelf en spreek af dat ik hem begin volgende week weer bel.

Met een collega-opbouwwerker maak ik praktische afspraken over het verzenden van een door een WAO-kaderlid opgesteld persbericht. Het bericht betreft de gisteren gehouden studie/werkbijeenkomst met functionarissen bemiddelingsorganisaties en WAO-kaderleden. Een WAO-kaderlid bij hem op kantoor zal zorg dragen voor de verzending.

Middag:

Het werkplan 1996 is een meer constructieve bezigheid. Natuurlijk vind ik ook hier het wiel niet uit. Er liggen tenslotte al werkplannen van voorgaande jaren en in hoofdlijnen voeren we als organisatie toch een consistent beleid. Aan het bestaand werk zijn de laatste tijd twee nieuwe elementen toegevoegd: vrijwilligerswerk als reïntegratie-instrument verdient meer aandacht en lokale overheden zullen gestimuleerd moeten worden om initiatieven te nemen op het terrein van reïntegratie van arbeids(on)geschikten, willen zij tenminste niet geconfronteerd worden met een enorme toeloop van arbeidsgeschikt-verklaarden in de Algemene Bijstand.

Na bestaande werkplannen samengevoegd te hebben, voeg ik deze twee nieuwe werkerterreinen toe, geef aan dat we in 1996 daarop initiatieven zullen moeten nemen en sluit aan de eind van de middag hiermee de ruwe opzet van het werkplan af.

Tot slot van de dag nog een telefoontje met een voorlichter van een bedrijfsvereniging. In de afgelopen maanden heb ik daar een aantal initiatieven gedropt, die maar niet echt van de grond komen. Het feit, dat er niets gebeurt kost me weliswaar geen tijd, maar wel veel zinloze energie. Ik bel hem en geef aan dat ik op korte termijn met beide voorlichters van de twee regionale kantoren om de tafel wil zitten. Agendapunten zijn onder meer het maken van voortgangsafspraken over een door ons ingediend reïntegratie project en over de bijdrage van hun aan ons informatie -en voorlichtings project inzake de verplichte herbeoordeling.

De voorlichter bevestigt het agendavoorstel en we spreken een datum af. Hij zal zorg dragen voor de uitnodiging aan de collega voorlichter. De hoorn terugleggend denk ik dat ik dit telefoontje al veel eerder had moeten plegen. De trein is weer in beweging gezet en tot aan de voorbereiding kost het me geen energie meer. Gelukkig denk ik er op tijd aan om nog even een paar

kopjes af te wassen en mijn asbak te leggen. Anders draait iemand anders daar morgenvroeg voor op, want meestal ben ik niet als eerste op het kantoor aanwezig. En dan naar huis.

Donderdag 27 april 1995

Ochtend:

Afgesproken is, dat we vandaag beginnen met een overleg over de begroting voor 1996. Het WAO-kaderlid die zich bezighoudt met de financiën, heeft de spullen van voorgaande jaren en het lopend jaar bijeen gezocht en reeds een begrotingsopzet voor het volgend jaar gemaakt. We nemen het door en stellen vast dat het op deze wijze naar het bestuur kan, die zich daar dan definitief over uit kan spreken. Hij zal zorgen dat het bij het bestuur komt.

Om 10.30 uur begint het overleg van alle actieve WAO-kaderleden op het kantoor. Deels zijn dat mensen die de (financiële) administratie verzorgen en de algemene contacten onderhouden met de aangesloten

WAO-belangenorganisaties en deels zijn dat ombudsmedewerkers. Dat zijn de mensen die het individueel belangenbehartigingswerk verzorgen en spreekuurhouders van lokale belangenorganisaties ondersteunen en adviseren. Eens per maand vindt dit overleg plaats en we werken dan een vrij standaard agenda door:

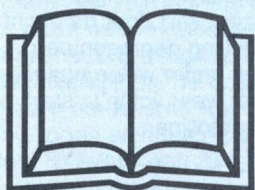
verslag voorgaande bijeenkomst, verslagen van bestuursvergaderingen, overzicht lopende en mogelijk toekomstige activiteiten en tot slot 'overige actuele zaken'. Het is voor mij een belangrijke groep mensen. Zij kennen veel WAO-kaderleden van aangesloten plaatselijke WAO-belangenorganisaties, kennen de plaatselijke organisaties en weten met welke problemen individuele arbeidsongeschikten in de dagelijkse praktijk geconfronteerd worden. Kortom: zij weten wat de WAO-beweging in onze provincie beweegt. Initiatieven en nieuwe ontwikkelingen in het werk check ik dan ook vrijwel altijd eerst af in deze groep. Na afloop van deze bijeenkomst, blijf ik nog even zitten om verder te praten met een van de ombudsmedewerkers. Enige tijd geleden hebben we afgesproken, dat hij een bijdrage zou leveren aan het a.s. maandag plaatsvindend Provinciaal Spreekuurhouders-Overleg. In dit maandelijks overleg van zo'n 20 lokale spreekuurhouders worden praktijk ervaringen van spreekuurhouders uitgewisseld en wordt aandacht besteed aan (bij)scholing. In het aankomend Spreekuurhouders-Overleg gaan we het hebben over de knelpunten die spreekuurhouders ervaren bij het adviseren, begeleiden van arbeidsongeschikten die geconfronteerd worden met de verplichte herbeoordeling.

We spreken af dat ik een inleidend verhaal zal houden over de jongste maatregel: de herbeoordeling van vroeggehandicapten. Hij zal na de pauze ingaan op de vragen, knelpunten die spreekuurhouders vanuit hun dagelijkse praktijk naar voren brengen.

Te bestellen

'Professioneel Opbouwwerk'

Het standaardwerk voor de beroepsbeoefenaar

Na bijna twee jaar studie, analyse, discussie, overleg, enquetering, schrijven en herschrijven en na rectificatie door het College van Toezicht is er dan het standaardwerk voor de beroepsbeoefenaar opbouwwerk.

Hierin is opgenomen:

- beroepsprofiel;
- kwalificaties;
- beroepscode;
- kwaliteitszorg

Alles handzaam bijeen in een enkel boekwerk.

'Professioneel Opbouwwerk'

Dr. Harry Broekman (red.)

Den Haag, 1994

Prijs: f 39,-

'Opbouwwerk op de begane grond'

De video productie over modern opbouwwerk

Een boeiend vier-luik door de filmer Eric Willems van Job Film Amsterdam.

De video toont vier verschillende maatschappelijke vraagstukken waarin burgers actief de verantwoordelijkheid nemen met de inzet van de opbouwwerker.

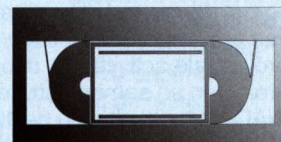
De inzet van de opbouwwerker als:

'netwerkbouwer',

'campagne-voerder'

'makelaar'

en als sociaal uitvinder wordt als vanzelfsprekend helder.

Een video die iedereen laat zien wat opbouwwerk en samenlevingsopbouw nu feitelijk inhouden!

'Opbouwwerk op de begane grond' Eric Willems,

Job Film Amsterdam

Uitgever: LCO/SBO

Video-film (VHS: 26 minuten)

Prijs: f 59,-

Beide uitgaven zijn te bestellen bij:

Landelijk Centrum Opbouwwerk

Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag

Bestellen

Telefoonnr.:

070- 380 44 31

Middag:

Om 14.00 uur een afspraak met twee mensen die het initiatief hebben genomen een lokale WAO-belangenorganisatie op poten te zetten. We hebben twee bijeenkomsten gehad en vandaag gaan we de aspecten die een rol spelen bij het opzetten van een plaatselijke organisatie ordenen. Alvorens we daaraan gaan beginnen hebben we een WAO-kaderlid uit een andere plaats gevraagd zijn praktijkervaringen met het oprichten van een lokale WAO-belangenorganisatie te vertellen. Op die wijze worden ervaringen benut en versterkt het de relatie tussen WAO-kaderleden uit verschillende plaatsen. In de uitwisseling komt alles aan bod dat nodig is bij het oprichten van een nieuwe plaatselijke organisatie:

subsidie-verwerving, zoeken van een lokatie, publiciteit, plaatsje veroveren in het netwerk van (professionele) hulpverleningsinstanties en het werven van meer WAO-kaderleden. Aan het eind van de bijeenkomst worden taken verdeeld. Zij nemen diverse klussen op zich en ik neem het contact leggen met een bekende journalist van de zondagskrant en het opstellen van een activiteitenplan voor mijn rekening.

Avond:

Na zo'n vergaderdag heb ik het wel weer gehad. Ik pak mijn spullen bijeen en vergeet de diskette met de ruwe tekst van het jaarverslag en het werkplan niet. Vanavond thuis zal ik de tekst completeren, redigeren en uitdraaien, zodat het voor het weekend naar het bestuur gezonden kan worden. Lekker op tijd, even na vieren, rij ik op huis aan.

Vrijdag 28 april 1995

Ochtend:

Vandaag een landelijke bijeenkomst met WAO-kaderleden en collega-opbouwwerkers/sters. Het is een bijeenkomst die maandelijks plaatsvindt en waarin reïntegratie van arbeids(on)geschikten centraal staat: uitwisseling van provinciale activiteiten, doornemen van landelijk lopende projecten en samen activiteiten ontwikkelen. Met een WAO-kaderlid uit mijn bestuur heb ik afgesproken, dat hij om half tien op het NS-station in mijn woonplaats zal staan. Ik pik hem daar dan op en samen rijden we naar de bijeenkomst die om half elf zal beginnen.

In de auto hebben we alle tijd om bij te praten. We rijden vaker samen en kennen elkaar redelijk goed, dus het gesprek beperkt zich gelukkig niet alleen tot het werk. Het is een sport van ons geworden om een parkeerplaats te vinden waar je niet hoeft te betalen, de hele dag kunt blijven staan en toch vlakbij de betreffende vergader accommodatie bent. Zonder veel moeite lukt het ook deze keer weer.

Doel van de bijeenkomst is helder vast te leggen welke taken daadwerkelijk bij de werkgroep horen en welke taken bij andere, zo nodig nieuw te vormen, geledingen van de landelijke organisatie ondergebracht kunnen worden. Ik heb daar een opzet voor gemaakt en deze staat vandaag ter discussie. Een regel vergadering dus, waarin wat mij betreft niet of nauwelijks inhoudelijk gesproken behoeft te

worden. Maar daar vergis ik mij in. Anderen hebben die behoefte blijkbaar wel en ik merk dat ik dat deels weer aan mezelf te danken heb: de notitie die ik heb gemaakt beslaat nauwelijks een pagina, is zeer kort door de bocht en is niet als discussie, maar als stelling gepresenteerd. Dus zijn er altijd mensen die een en ander willen nuanceren en ik ben dan zo, dat ik me daar weer volop in stort, in plaats van me te richten op de hoofdlijnen.

Middag:

In de middagpauze spreekt een collega opbouwwerker mij daarop aan: 'Ik snap wel dat je het doet, je hebt het stuk tenslotte geschreven', zegt hij, 'maar zo'n discussie levert zo weinig op en gaat aan de meeste aanwezigen voorbij', en gelijk heeft hij. De lunch gebruiken we op het kantoor van het collega WAO-platform waar we op bezoek zijn. Zij presenteren hun reïntegratie activiteiten en ik merk, dat zij hun scholingsactiviteiten voor WAO-kaderleden goed gestructureerd hebben. In de loop van de volgende week toch maar eens een afspraak maken om daar meer over te weten te komen.

's Middags is het een veel pakkender vergadering. In de bijeenkomst een maand geleden hebben we het idee ontwikkeld om ruim 20 WAO-spreekuurhouders uit het land, die dag in dag uit te maken hebben met mensen die geconfronteerd worden met de nieuwe WAO-wetgeving, in gesprek te brengen met de Tweede Kamerleden van de vaste kamercommissie sociale zekerheid. Twee collega opbouwwerkers hebben een draaiboek voor deze activiteit samengesteld en de praktische zaken worden nu besproken en afgewerkt.

Iedereen is daar op betrokken en er ontstaat een sfeer van: we zullen die politici even helder gaan vertellen wat er mis is en hoe het wel moet. Aan het eind van de vergadering gaat een deel van de aanwezigen naar huis. Met zijn vijven wandelen we weer naar het kantoor van het collega platform. Daar praten we nog een uurtje door over de laatste stand van zaken rondom een landelijk reïntegratie project. Na afloop besluiten we met z'n allen nog iets te drinken op een naburig terras.

Aansluitend verplaats ik me naar een ander café, waar ik een vriend tref die in die plaats woont. Een fanatiek Jeu de Boule speler. Op de achterplaats van het café nog een paar uurtjes 'gebouled', mijn vrouw gebeld 'Het wordt iets later', vervolgens lekker gegeten en tegen middernacht naar huis.

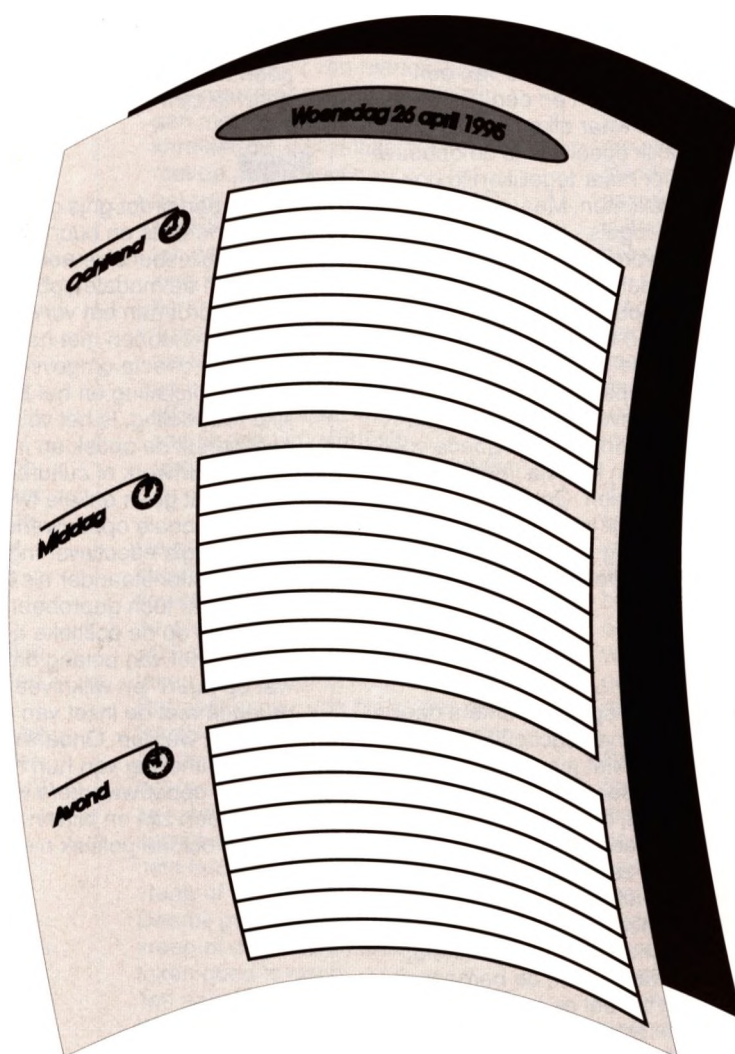
Naschrift weekboek

De Vries is een van de weinige bovenlokaal en niet-accommodatiegebonden werkers die een weekboek inzonden. Zo chaotisch en met vele onverwachte klusjes de week van de buurtwerkers gevuld zijn, zo gestructureerd lijkt de Vries zijn activiteitenpatroon te verlopen. De WAO-ers en het ondersteunende opbouwwerk zijn erkende overlegpartners geworden in de wereld van het arbeidsongeschikten-beleidscircuit. En dan wordt er veel, en op formele voet, vergaderd. De veldslag is gewonnen, maar de strijd is nog niet over: qua invloed is er nog veel te winnen zo blijkt ook uit dit weekboek.

De Vries laat voorts iets zien dat in de wat meer uitvoerige weekboeken vaak aan bod komt: de opbouwwerker be- vraagt zich voortdurend of hij inderdaad gescoord heeft. Er wordt niet vergaderd om der wille van het vergaderen, consensusvorming is prima, maar het doel is en blijft in- vloed verkrijgen. De opbouwwerker staat voortdurend op scherp om te leren waar de kansen voor invloedsvergro- ting liggen en hoe de participatie te verdiepen. Scoren dus. Twijfelt hij aan zijn prestatie, dan gaat ie op zoek waar de fout zat.

Gaat het alleen maar om de knikkers en niet meer om het spel? De weekboeken lezend past daar een drievoudig neen op:

- Een goede relatie met de wethouder, de wijkagent, de voorzitters, de ambtenaren en vele an- deren wordt gezocht en actief onderhouden. Op- bouwwerkers begrijpen op deze manier de waar- de van het opereren in netwerken: ook als er geen directe deals te slui- ten zijn, heeft het zin de relatie te voeden. Dat hoort bij de regels van het spel. Zo is er veelvul- dig melding van informa- le contacten, even aanwippen bij deze en gene. En wordt er nog menig pilsje gedronken na afloop van een vergadering.
- Het tweede neen verwijst naar het afstand kunnen nemen: de werkers schrij- ven op dat ze sporten, tuinieren, zich herbron- nen in het gezinsleven. Het werk is niet de abso- lute maatstaf voor de kwaliteit van hun be- staan. Hun recuperatie- vermogen is groot, misschien mede mogelijk gemaakt door de vele part- time aanstellingen, deeltijd lijkt norm te worden.
- Tenslotte, en misschien enigszins in contrast met het voorgaande, blijven het gedreven mensen. Zij hebben een visie, vandaar uit bieden zij inspiratie en die visie houdt hen op de been.

In het WAO-werk ligt die visie direct onder de opper- vlakke. Daar, zoals elders in het opbouwwerk gaat het erom onnodige afhankelijkheden te verkleinen en waar mogelijk de greep op het bestaan van gewone mensen door zelfwerkzaamheid te vergroten. Ook als de knikkers lang uitblijven of in eerste instantie te gering zijn, gaan opbouwwerkers vanuit die missie door. Dat spel blijven zij beoefenen, in weerwil van ballast als tijdschrijven, jaarver-

slagenrituelen, be- zuinigingsrondes en de weerstanden bij hen die macht moeten afstaan. Het terugkoppelen naar de basis, het naast de mensen staan, in plaats van te kiezen voor een vertegen- woordigende rol, zit diep in het bewustzijn van de werkers. En de bureaucratische competentie van de werkers lijkt hoog, er wordt in het overlegcircuit ook veelvuldig be- roep op hen ge- daan - zie de volle agenda van de Vries. Dat lijkt het meest eigentijdse aan het werk: de werker hoeft zich niet meer in te vechten. Hij wordt al aan tafel genood. Tegelijkertijd mag je veronderstellen dat de inluis- en inluiscapaciteit van bestuurlijke ap- paraten is toegenomen. Interessant wordt dan de vraag hoe het opbouw- werk daar op rea- geert. Hoe verloopt aan die kant de wapenwedloop? Hoe wordt er geant-

woord op de toegenomen sociaal-technologische compe- tenties binnen het overheidsapparaat? (Een vraag die vanzelfsprekend niet met het lezen van de weekboeken beantwoord kan worden, die werden vanuit een andere in- valshoek geschreven en verzameld).

Opbouwwerker overal inzetbaar

door Bert Middel, lid Tweede Kamer-fractie PvdA

De opbouwwerker werkt. Aan de ene kant is dit een open deur, die aan de andere kant bevestigd wordt door de ingestuurde 91 dagboeken, waarin opbouwwerkers zomaar-een-werkweek beschrijven. Hun collega's, wetenschappers en anderen die er verstand van hebben kunnen beter over de inhoud van deze werkervaringen oordelen dan ik. Desalniettemin toch een paar, wellicht voorbarige, conclusies waarin niet te veel naar nuances gezocht moet worden.

Sterk aan de bal

Een eerste associatie die bij mij opkomt is die van een voetballer met een groot loopvermogen en een uitstekend spelinzicht. Kortom, iemand waar elke club om zit te springen. Op het maatschappelijk speelveld is de opbouwwerker een soort vliegende kiep, maar tegelijkertijd ook spelbepaler met defensieve kwaliteiten. Maar even gemakkelijk rukt hij op langs de vleugels - meestal de linker - om puntgave voorzetten af te leveren. Deze 'assistants' moeten door anderen verzilverd worden, hetgeen overigens vaak achterwege blijft. Van een opbouwwerker wordt niet verwacht dat hij een groot scorend vermogen heeft, maar in ieder geval moet hij sterk aan de bal zijn. Zoals voetbal een teamsport is, werkt ook een opbouwwerker samen met anderen. In ieder geval met bevolkingsgroepen die hem of haar van een draagvlak voorzien. Een goede voetballer wordt als zodanig geboren en kan via intensieve training zijn aanleg verder ontwikkelen. Ook voor een opbouwwerker geldt dat zijn vak niet te leren is, maar dat de houding van het allergrootste belang is. Je hebt het of je hebt het niet. In zoverre is opbouwwerker geen beroep maar een ambacht.

Overlegcircuit

Wat opvalt uit de dagboeken is dat opbouwwerkers deel zijn gaan uitmaken van het lokale overlegcircuit en dit cultiveren door stevig te 'netwerken'. Niet meer op de barricaden want die schijnen er niet meer te zijn. Nauwelijks meer vormgeven aan sociale actie, maar wel 'salonfähig' voor de gevestigde orde. Zie hier een groot verschil met de zo roemruchte jaren zestig en zeventig. De opbouwwerker is nu een consultant die zich meer op de vorm dan op de inhoud richt. Als het toch over de inhoud gaat, lijkt er sprake te zijn van een sterke interne gerichtheid. Daarmee is dan meteen een zwak punt in de beroepsuitoefening aangegeven. Er wordt te veel en te lang vergaderd en overlegd over afgeleide zaken of onderwerpen die er feitelijk niet zo vreselijk veel toe doen. Maar het overlegcircuit blijft er wel mee bezig, ware het alleen al om zichzelf in stand te houden. Dit is niet zozeer een waardeoordeel alswel een constatering. Het is vanzelfsprekend dat voor de uitoefening van het ambacht voorwaarden gecreëerd moeten worden, maar toch rijst de vraag waarom de opbouwwerker daar zelf grotendeels voor moet zorgen casu quo er zoveel mee bezig is. Want het gaat toch om mensen? Misschien ligt het antwoord op deze vraag besloten in het feit dat het nu eenmaal gemakkelijker is om met gelijkgestemde en andere aanver-

wante geesten maatschappelijke vraagstukken te herkennen, te analyseren en te implementeren dan concreet met bevolkingsgroepen en buurtbewoners aan de slag te gaan. Ik weet dat ik velen daarmee onrecht aandoe, maar toch kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat er een scheve verhouding bestaat tussen input en output in het opbouwwerk. Voor zover er sprake is van pleitbezorging of ondersteuning van zelforganisatie door weliswaar een belangrijke maar niet langer een centrale positie. Daarvoor in de plaats is er wel degelijk sprake van een wezenlijke investering in individuele emancipatie. Anders dan Harry Broekman zie ik niet hoe vanuit deze emancipatie de link wordt gelegd naar collectieve pleitbezorging, hetgeen toch het levenskenmerk van het opbouwwerk behoort te zijn.

Inzet

Dat er een groot grijs gebied ontstaat tussen opbouwwerk enerzijds en buurtwerk en cultureel werk anderzijds, lijkt mij allesbehalve een handicap in de beroepsuitoefening van de modale opbouwwerker te zijn. Zolang er gewerkt wordt aan het verwezenlijken van doelstellingen die te maken hebben met het betrekken van mensen bij wat er in hun directe omgeving gebeurt, het tegengaan van sociale uitsluiting en het bestrijden van een maatschappelijke tweedeling, is het volstrekt oninteressant of je dat doet vanuit de optiek en met de methodiek van opbouwwerk, buurtwerk of cultureel werk. Als het maar gebeurt. Er bestaat geen enkele twijfel over de gemiddelde inzet van de modale opbouwwerker, maar toch blijf ik erbij dat veel energie effectiever ingezet kan worden. Voor een relatieve buitenstaander als ik is het gemakkelijk praten, maar waar toch geprobeerd wordt om opbouwwerk weer de plaats op de politieke agenda te geven die het verdient, is het van belang dat duidelijker zichtbaar wordt wat op buurt- en wijkniveau, maar ook binnen belangengroepen met de inzet van opbouwwerkers concreet bereikt kan worden. Ondanks hun slinkend aantal en de dreigende uitholling van hun maatschappelijke betekenis moeten opbouwwerkers voor de muziek uit blijven lopen. Alleen dan zijn en blijven ze maatschappelijk herkenbaar en kan ook de politiek niet langer om hen heen.

een beroep op die taak te doen en ook verwacht dat de politie onder omstandigheden 'zijn' belangen behartigt, hetzij tegenover andere burgers, hetzij tegenover de overheid zelf.⁵

Uit de functie van de politie vloeien de TAKEN van de politie voort; de inhoud van het politiewerk. De meest essentiële taak van de politie is het handhaven (in ruime zin) van een bepaalde (minimale) ordening in de samenleving en daar waar deze ordening verstoord wordt, deze te herstellen en zonodig af te dwingen. De politie is de 'sterke arm' van de overheid, ook wel aangeduid als de 'zwaarmacht' van de overheid; In die hoedanigheid is zij duidelijk een INSTRUMENT van de overheid. De mogelijkheid, bevoegdheid om desnoods, zij het onder nauwkeurig omschreven wettelijke voorwaarden, inbreuk te maken op bepaalde grondrechten met betrekking tot de persoonlijke levenssfeer van burgers, onderscheidt de politie van ander overheidsdiensten. Bij die (handhavings)bevoegdheden hoort ook het geweldsmonopolie; de politie is de enige instantie die desnoods met geweld tegen ongewenst gedrag mag optreden.

De 'ordenende' taken van de politie kunnen in het kort als volgt worden omschreven:

- toezicht houden op en handhaven van wetten en regels (waaronder het opsporen van strafbare feiten);
- handhaven van de openbare orde, inclusief de verkeersorde;
- voorkomen van eigenrichting;
- interveniëren in conflictsituaties tussen burgers;
- interveniëren in crisissituaties waarin burgers terechtkomen (bijv. de directe hulpverlening, m.n. op momenten dat professionele hulpverleningsinstanties niet bereikbaar zijn).

Dit geheel van taken, te beschouwen als de KLASSIEKE POLITIETAKEN, kan worden aangeduid als de 'basispolitiezorg'. Op dit moment wordt deze in veel steden verzorgd door en vanuit wijkteams. De laatste decennia hebben zich tengevolge van de maatschap-

pelijke ontwikkelingen een aantal nieuwe taken ontwikkeld. Niet in de laatste plaats omdat de politie zelf zich heeft ontwikkeld van een louter uitvoerende instantie tot een professionele organisatie met eigen inzichten en opvattingen over politiewerk. Er bestaat weinig discussie over dat de politie naast het klassieke 'handhaven en hulpverleners' ook de volgende taken heeft:

- het als 'deskundigen'apparaat SIGNALEREN van maatschappelijke problemen en/of ontwikkelingen met een meer structureel karakter die een relatie hebben met de politiefunctie;
- het gevraagd en ongevraagd ADVISEREN van politiek en bestuur ten aanzien van zaken die betrekking hebben op of een relatie hebben met de politiefunctie;
- 'Last but not least' heeft de politie als taak om het bevoegd gezag op adequate wijze te INFORMEREN over haar werkzaamheden in ruime zin (organisatie, werkwijze, resultaten en middelenbesteding).

De politieorganisatie is zodanig gestructureerd (formeel door de Politiewet 1993 en feitelijk door de wijze waarop de regionale korpsen zijn ingericht) dat de politie al deze taken naar behoren kan vervullen. Dat zegt echter nog niets over de feitelijke positie die de politie onder omstandigheden inneemt binnen de maatschappelijke context waarin zij functioneert. Ten aanzien van de klassieke taken zal weinig onenigheid bestaan voor wat betreft de vraag óf de politie die moet doen. Daarbij gaat het veel meer om de vraag of de politie in staat is om die taken goed te doen. Ten aanzien van de 'NIET-KLASSIEKE' TAKEN van de politie (signaleren, adviseren en informeren) is niet altijd even duidelijk wat er van de politie verwacht wordt of mag worden. Dat komt doordat bij die taken minder duidelijk is afgebakend voor wie en ten behoeve waarvan ze worden uitgevoerd. Ook is niet altijd op voorhand duidelijk wat de reikwijdte is of mag zijn van dat signaleren, adviseren of informeren. De beantwoording van die vragen

heeft alles te maken met de positie die de politie onder omstandigheden inneemt en wat andere 'medespelers' daarvan vinden.

Geconstateerd kan worden dat met name de signalerende en adviserende taken de laatste tijd door de politie erg ruim genterpreteerd worden. Behalve dat gesignaleerd wordt wat op andere beleidsterreinen mis gaat, adviseert de politie ook wat daaraan gedaan zou moeten worden om daarna (soms) zelf alvast met de uitvoering te beginnen (bijvoorbeeld door werkgelegenheidsprojecten voor criminele jongeren te starten). In die gevallen wordt voeding gegeven aan de discussie of dergelijke activiteiten nog wel tot de politietaken behoren. In feite gaat het daarbij om de vraag welke positie de politie mag innemen op de verschillende velden waarop zij actief is. De grenzen van die speelvelden zouden door het -voor het feitelijk optreden van de politie- bevoegde gezag moeten worden aangegeven.

"De politie moet beseffen dat een centrale rol in de verhoudingen tussen politiek, politie, justitie en bestuur niet zonder risico's is. De politie moet niet direct activiteiten ontplooiën op beleidsonderdelen waar andere betrokkenen hun eigen verantwoordelijkheid zouden moeten nemen"⁶

Daar moet bij worden opgemerkt dat de activiteiten van de politie in die gevallen worden ingegeven door de betrokkenheid bij een bepaalde problematiek en de wens om zoveel mogelijk aan de concrete oplossing daarvan bij te dragen. De vraag of andere partijen op de tenen getrapt worden (of zich op de tenen getrapt voelen) speelt daarbij geen rol. De betrokken politiemensen gaat het om het probleem, niet om de positie. Zodra een ander(e) instantie) zich meldt met een betere oplossing zal de politie zich zonder moeite 'terugtrekken'. Of een dergelijke pragmatische houding altijd even tactisch is uiteraard de vraag. Duidelijk is dat de politie op verschillende 'velden' speelt. Afhankelijk van de situatie doet zij dat met dezelfde of met verschillende spelers.

Sommige 'spelers' hebben zich ontwikkeld van diender of waterdrager tot vedette met af en toe zelfs de nodige sterallures. De vraag is of de balvaardigheid en de spelstijl van andere spelers (soms als medespeler maar niet zelden als tegenspeler) met die ontwikkelingen gelijke tred heeft gehouden. De flexibiliteit en brede inzetbaarheid van de politie blijkt bijvoorbeeld wanneer zeer verschillende politiefunctionarissen met elkaar samenwerken. Zo werken onvervalste 'crime-fighters' samen met politiemensen in oude wijken die niet zelden de karakteristieken van 'arbeiderspastoors' vertonen in hun streven de leefsituatie van de bewoners van 'hun' wijk te verbeteren. Het is dan ook moeilijk om in dit verband van 'de politie' te spreken.

Duidelijk is dat de positie die de politie onder omstandigheden inneemt niet altijd een vanzelfsprekende hoeft te zijn. Hoe minder sprake is van concrete invulling van een van de klassieke politietaken, hoe meer de in te nemen positie het gevolg is van een keuze. Geconstateerd kan worden dat die keuze veelal door de politie zelf wordt gemaakt, al dan niet gedwongen door de problemen waarmee men wordt geconfronteerd. Men laat zich veelal leiden door de stelling 'als niet kan wat moet, dan moet maar wat kan'.

Splitsing

Tot voor enkele decennia was de 'rolverdeling' bij het toezien op de naleving van regels duidelijk 'geregeld'. In de privésfeer, op het werk en binnen het verenigingsleven was er de 'sociale controle'. Daarbuiten hield de politie zich bezig met het toezien op en handhaven van (wettelijke) gedragsregels. Daarnaast (of daardoor) was het besef van normen en waarden ook ten aanzien van het gedrag in wat we nu noemen 'het publieke domein', duidelijk aanwezig. De politie kon zich dan ook vooral concentreren op cri-

sisinterventie tussen burgers, hulpverlening en het bestrijden van criminaliteit.

Door ontzuiling en individualisering verminderde de sociale controle sterk, iets dat het eerst en het duidelijkst merkbaar werd in het publieke domein. Doordat tegelijkertijd de criminaliteit steeg en de politie gedwongen was haar aandacht meer daarop te richten, kon er 'ruimte' ontstaan tussen de overheidscontrole en de particuliere/sociale controle op de naleving van regels. Voor een deel kan daardoor de opkomst van de particuliere beveiliging worden verklaard die duidelijk baat vond bij dit 'gat in de markt'.

Particuliere beveiliging:
"Gat in de markt"

De overheid heeft echter ook iets bedacht om dat gat op te vullen; In eerste instantie waren dat 'slechts' de meest uiteenlopende soorten bijzondere opsporingsambtenaren. Sinds enige tijd zijn daar de toezichthouders bijgekomen. Daarvan zijn er inmiddels zo'n drie 'soorten':

- De politieke variant wordt gevormd door de politieursveillanten (nog steeds uitgaande van een koppeling tussen handhavingsbevoegdheden en toezichthouden) terwijl de particuliere variant wordt gevormd door de beveiligingsbedrijven (toezicht zonder bevoegdheden).
- De door de overheid bedachte variant zijn de toezichthouders, vooral in de vorm van stadswachten. De basisgedachte die hieraan ten grondslag ligt is de idee dat bij de zorg voor het naleven van regels toezicht en handhaving ontkop-

peld kunnen worden. Met name in de sfeer van de leefbaarheid zou dit een mogelijkheid moeten bieden om het gedrag van mensen te beïnvloeden.

Toezicht is er in dit verband op gericht 'het gedrag van burgers' in het publieke domein zodanig te beïnvloeden dat zij zich overeenkomstig de norm/regel/wet (gaan) gedragen. Toezicht uitoefenen is in die zin dan ook een wezenlijk onderdeel van de politiefunctie en kan daarbinnen wel worden onderscheiden maar daarvan niet gescheiden worden. Het maakt deel uit van de basispolitiezorg.

- Een andere vorm van toezicht is die welke gericht is op het *beheer* van de openbare ruimte. De aandacht van de toezichthouder is dan primair gericht op de fysieke situatie cq. op zaken die de fysieke ordening van het publieke domein betreffen of verstoren. Daarbij wordt gelet op het op de juiste wijze en tijdstippen aanbieden van huisvuil niet omdat het anders strafbaar is maar om te voorkomen dat de openbare

ruimte vervuild; het letten op illegaal plakken niet omdat het strafbaar is maar omdat het rommelig staat en weer schoongemaakt moet worden. In de praktijk kunnen deze verschillende vormen van toezicht overigens goed gecombineerd worden.

Door het grote-stedenbeleid en de zogenaamde Melkertregeling ontstaat de mogelijkheid om de komende jaren duizenden mensen aan het werk te helpen als toezichthouder. Aan de keuze om toezichthouders zonder handhavingsbevoegdheden aan te stellen liggen overigens primair werkgelegenheidsmotieven ten grondslag. Dat daardoor de veiligheid zou kunnen verbeteren is duidelijk een bijkomend, zij het niet onbelangrijk, aspect.

Het zal echter duidelijk zijn dat toezichthouden zonder zelf over

handhavingsbevoegdheden te beschikken slechts dan zinvol kan zijn wanneer die handhavingsmogelijkheid reëel (dat wil zeggen op korte termijn) aanwezig is of kan worden ingeroepen; de politie moet er snel bij kunnen zijn. Zonder dat blijft het effect beperkt tot een waarschuwend de vinger waarbij de gemiddelde stedeling geneigd zal zijn daar een andere vinger tegenover te stellen. Mét die aansluitingsmogelijkheid echter zal het effect op de veiligheid van vele honderden toezicht-houders in de stad wel degelijk merkbaar zijn.

Bij de wijze waarop de overheid de haar toevertrouwde verantwoordelijkheid voor een adequate veiligheidszorg nu invult, rijst echter de vraag welke kwaliteitseisen daaraan gesteld mogen of moeten worden. Het lijkt mij dat van door de overheid georganiseerd, geniformeerd toezicht (laat ik mij daartoe beperken) een bepaalde kwaliteit verlangd mag worden. Burgers zullen daarvan in ieder geval bepaalde verwachtingen hebben. Anderzijds zal de overheid en zullen vooral de verantwoordelijke bestuurders toch ook zelf ideeën moeten hebben over de kwaliteit van het van overheidswege georganiseerde toezicht. Toezichthouders zullen immers ongetwijfeld gezien worden als representant van de overheid. Het risico dat door het creëren van allerlei toezichtfuncties, al dan niet uitgerust met buitengewone opsporingsbevoegdheden (zoals parkeercontroleurs, reinigingspolitie, kaartcontroleurs in het openbaar vervoer) een nieuw soort gemeentelijke politie ontstaat is geenszins denkbeeldig. Om dat te voorkomen én om ervoor te zorgen dat de activiteiten van al die verschillende toezichthouders zo goed mogelijk op elkaar worden afgestemd heeft de rijks-overheid zowel bij het GSB als bij het IVB duidelijk aangegeven de operationele regie (de aansturing van de dagelijkse werkzaamheden) in principe bij de politie thuishoort. Daarmee verwacht men voldoende waarborgen te kunnen scheppen voor een kwalitatief goede, een integrale én een integrale veiligheidszorg waarvan toezicht een wezenlijk bestanddeel vormt.

De praktijk

Veiligheid is geen abstract begrip maar heeft altijd betrekking op een bepaalde context. Veiligheidszorg, of veiligheidsbeleid, heeft dan ook altijd betrekking op die beleidsterreinen die binnen de gegeven context een rol spelen. Daarmee is tevens aangegeven dat veiligheid niet een exclusieve aangelegenheid is voor de politie of voor één bepaald beleidsterrein (of portefeuillehouder) met uitsluiting van andere; integendeel. Bij veiligheidsbeleid dient steeds te worden bekeken welke beleidsterreinen daarbij, binnen de gegeven context een rol spelen, kunnen spelen of zelfs moeten spelen.

Het begrip 'veiligheid' (en daarmee veiligheidsbeleid) kan met behulp van de volgende indeling handzaam gestructureerd worden:

* Situationeel/ omgevingsgericht

In dat geval heeft veiligheidsbeleid betrekking op de (leef)situatie, op de omgeving van mensen. Vooral in de oudere wijken van (grote) steden is vaak sprake van combinaties van problemen die, hoewel ieder op zich niet onoverkomelijk, juist door die combinatie en cumulatieve zorgen voor een complexiteit en een onderlinge versterking waarvoor bestaande beleidsinstrumenten niet langer een uitweg bieden. Een gezamenlijk optreden van alle betrokken (overheids)instanties biedt de mogelijkheid om verbetering te brengen in een dergelijke situatie. Ontwikkelingen als buurtbeheer en wijkveiligheidsplannen horen onder deze notie van veiligheidsbeleid. In de uitvoerings sfeer zal de politie daarbij een belangrijke (regie)rol kunnen vervullen. Het samenwerkingsproject tussen politie en allerlei andere overheidsdiensten en bewonersorganisaties in de Amsterdamse Mercatorbuurt is daarvan een voorbeeld.

* Doelgroepgericht

Bij deze vorm van veiligheidsbeleid kan het gaan om een doelgroep die onveiligheid veroorzaakt of die specifiek als slachtoffergroep kan wor-

den aangeduid. In het eerste geval kan gedacht worden aan jongeren die zich om wat voor reden dan ook aan de zelfkant van de samenleving bevinden en bezig zijn of dreigen 'af te glijden'. Behalve repressief optreden zal perspectief op een zelfstandige plaats in de samenleving geboden moeten worden. Het Amsterdamse project 'Nieuwe Perspectieven voor jongeren op achterstand' dat vooral gericht is op (Marokkaanse) jongeren die - dreigen - af te glijden is daarvan een voorbeeld.

Ouderen die uit angst niet meer de straat opdurven en tevens de grootste categorie slachtoffers van straatroof vormen zijn een voorbeeld van de tweede doelgroep. Gelet op het bestuurlijke accent van een dergelijk doelgroepenbeleid zal de politie daarbij (uiteindelijk) een vooral ondersteunende rol kunnen vervullen. Juist bij deze benadering zien we echter dat de politie zijn signalerende en adviserende taken ruim pleegt te interpreteren.

* Taakgericht

In dat geval ligt de nadruk op een bepaalde taak van een bepaalde actor. De activiteiten van andere actoren/partners zijn daaraan ondergeschikt en vooral ondersteunend van aard. Een voorbeeld daarvan is het bestrijden van een internationale criminele organisatie (politietak, strafrechtelijk optreden) waarbij via de fiscus getracht wordt om illegaal gewin te confisceren en via de lokale overheid de stromannen van de organisatie in lokale horecagelegenheden worden aangepakt.

Bij alledrie deze vormen zijn meerdere actoren vanuit verschillende beleidsterreinen betrokken. Het optreden is er steeds op gericht om - naast het bereiken van de eigen doelstellingen- de effecten van het optreden van andere actoren zoveel mogelijk te versterken of te ondersteunen.

De aanpak

Bij het opzetten van de zogenaamde beheerorganisatie in de Amsterdamse Mercatorpleinbuurt is deze gedachtengang met succes in

praktijk gebracht. De daar toegepaste werkwijze en organisatievorm zijn gaandeweg ontwikkeld en achteraf beschreven. Hoewel iedere buurt weer anders in elkaar steekt en andere problemen heeft kon tijdens het uitwisselingsprogramma van het LSA geconstateerd worden dat steeds dezelfde of vergelijkbare factoren een rol spelen. In het kort kwam de 'Mercatorpleinaanpak' op het volgende neer:

Aanleiding

Toen het stadsdeelraadbestuur van de Amsterdamse buurt De Baarsjes in mei 1990 aantrad was de buurt bezig in snel tempo te verpauperen. De huizen en de straten waren nodig toe aan een fikse opknopbeurt. De (straat)handel in verdovende middelen had inmiddels wortel geschoten in de buurt met alle overlast en onveiligheidsgevoelens van dien. Ook andere vormen van criminaliteit en overlast namen sterk toe. Steeds meer bewoners zochten dan ook elders een goed heenkomen. De komst van een (tijdelijke) politiepost op het Mercatorplein in het voorjaar van 1991 was velen dan ook welkom. In de wetenschap maar vooral ook de overtuiging dat noch de stadsdeelraad, noch de politie, noch de buurtbewoners alle problemen alleen de baas zouden kunnen werd regelmatig overlegd tussen deelraad, politiewijkteam en wijkcentrum over de mogelijkheden van een gezamenlijke aanpak. Deze werkwijze kan worden samengevat in een schematische weergave van de aanpak en een aantal succes- en faalfactoren.

Plan van aanpak

Zeer in het kort kan de aanpak als volgt worden omschreven. Allereerst het VOORWERK. In die fase is de nodige informatie verzameld (feiten maar ook meningen) over de problemen zodat een BESCHRIJVING VAN DE BESTAANDE SITUATIE ontstond. Naar aanleiding daarvan is geformuleerd wat aan die situatie ONGEWENST werd geacht waarna de GEWENSTE SITUATIE is BESCHREVEN. De tweede fase is die van de BELEIDSVOORBEREIDING,

bestaande uit de volgende stappen:

- Overeenstemming tussen ALLE betrokken partijen en belanghebbenden over de gewenste situatie waarbij expliciet de bereidheid werd uitgesproken tot een integrale aanpak.
- Afbakening van de betrokken beleidsterreinen/portefeuilles, daarbij onderscheid makend in de mate van betrokkenheid.
- Bestuurlijke standpuntbepaling en formuleren van beleid inclusief het aangeven van prioriteiten (je kunt niet alles tegelijk aanpakken) en het omschrijven van (meetbare) doelen.
- Bepalen welke diensten deelnemen en de bestuurlijke en ambtelijke verantwoordelijkheden vaststellen.

De derde fase is die van de UITVOERING, bestaande uit de volgende stappen:

- een nulmeting, althans vaststellen wat de (gemeten) beginsituatie is.
- daarna vaststellen welke mensen en middelen men nodig heeft waarbij moet worden aangegeven wie daarvoor zorgt. Deelname is nooit vrijblijvend en in die zin hangt er aan medeverantwoordelijkheid altijd een 'prijskaartje'
- Belangrijk is dat de organisatie of werkwijze door de uitvoerenden wordt opgezet en niet van bovenaf wordt opgelegd. De samenwerking kan variëren van structureel overleg n.a.v. incidenten via projectmatige samenwerking tot structurele samenwerking.
- De feitelijke uitvoering dient te gebeuren aan de hand van werkplannen. De laatste stap is het verrichten van een tussen- of eindmeting.

Succes- en faalfactoren

De belangrijkste succesfactoren zijn:

1. Er dient vooraf overeenstemming te bestaan over het inzicht dat veiligheid en leefbaarheid zo met elkaar ver-

weven zijn dat zij in de praktische uitvoering niet kunnen worden losgekoppeld zonder aanzienlijk effectiviteitsverlies.

2. Alle partijen moeten beseffen (én willen toegeven) dat zij elkaar nodig hebben. Samenwerking dient te gebeuren op basis van (bestuurlijk) 'commitment'.
3. Niemand springt graag op een rijdende trein. Vandaar dat de samenwerking al vanaf het voorwerk moet plaatsvinden. Voor commitment heb je een gezamenlijk probleem nodig.
4. Uitvoerenden dienen een doorslaggevende zeggenschap te hebben in de organisatie van eigen werk en de wijze van samenwerking. Dát moet worden samengewerkt is een politieke keuze. Hóe dat het beste vorm kan krijgen is iets wat degenen die het moeten gaan doen meestal het beste weten.
5. Begin met een haalbaar ambitieniveau. Succes (hoe klein ook) stimuleert altijd meer dan een mislukking (hoezeer die ook beargumenteerd kan worden). Laat successen gezamenlijke successen zijn; gun elkaar iets.
6. Begin met de uitvoering op elkaar af te stemmen en probeer niet meteen alle deelnemende organisaties te herstructureren. Het gaat om de cultuur van het samenwerken.
7. Creëer voor het samenwerkingsverband zo mogelijk een eigen, herkenbare werkplek.

De belangrijkste faalfactoren zijn:

1. Instandhouding van verkokering en sectoraal denken waarbij niet zelden hartstochtelijk langs elkaar heen wordt gewerkt.
2. Geen stappen overslaan, zij het dat de volgorde minder doorslaggevend is. Als de blauwdruk als een soort checklist wordt gehanteerd zal bijken dat veel dingen al op een andere manier gedaan of gebeurd zijn.
3. Integraal werken betekent steevast een cultuuromslag. Samenwerking moet de gele-

genheid krijgen om te groeien. Ze kan wel worden gestuurd maar nauwelijks worden gedwongen.

Zelfredzaamheid

Bij al die overheidsactiviteiten zou men bijna vergeten dat het uiteindelijk gaat om de veiligheid van gewone mensen in hun dagelijkse leven in de buurt of straat waar zij wonen, werken, winkelen of op bezoek gaan. Weliswaar heeft de overheid de verantwoordelijkheid om te zorgen voor een veilige samenleving, maar dat ontslaat burgers zelf niet van de verantwoordelijkheid om waar mogelijk daaraan zelf het nodige bij te dragen. De toenemende aandacht voor zelfredzaamheid als een soort grondhouding die burgers zouden moeten aannemen of waarover zij zouden moeten beschikken in gevallen dat zij geconfronteerd worden met onveiligheid is dan ook terecht. Men kan vaak veel meer dan men zelf geneigd is te denken. Over de manier waarop burgers zich kunnen gedragen in concrete situaties waarin zij met onveiligheid, normschendingen of anderszins ongewenst gedrag worden geconfronteerd is door o.a. Frans Denkers vaak en goed beschreven.

In relatie tot de verantwoordelijkheid van de overheid geldt dat burgers van de overheid mogen verwachten dat die datgene doet waartoe zij zelf niet in staat zijn (criminaliteit bestrijden, een veilige en leefbare fysieke omgeving creëren) of waartoe zij zelf niet 'gerechtigd' zijn (eigenrichting en het voorkomen van een situatie waarin slechts het recht van de sterkste doorslaggevend is). Burgers hebben daarbij een belangrijke signalerende rol; men kan zaken op de politieke agenda zetten en er politiek gewicht aan geven door bijvoorbeeld de publieke belangstelling te zoeken. Ook dat is zelfredzaamheid. In het slotadvies van de Adviesgroep Sociale Vernieuwing wordt de rol die burgers zelf kunnen spelen als volgt verwoord:

"We gaan ervan uit dat bewoners mondig zijn en meerdere rollen kunnen vervullen. ... De bewoner ... is

iemand die door eigen ideeën, inzet en werkkraft zaken van de grond trekt. Denk daarbij aan al die mensen die op een of andere manier in hun straat, buurt of wijk actief zijn: in het beheer, in een huurdersvereniging, in een opstapproject enzovoort. Die inzet dient door de overheid te worden gewaardeerd en gestimuleerd, en dus zo min mogelijk gefrustreerd."⁷

Veiligheidsbeleid biedt, zeker indien op wijkniveau georganiseerd, ruimschoots gelegenheid voor zelfredzame burgers. Bestuurders en overheidsdiensten zullen zich dan ook bij de opzet van dat beleid daarvoor ruimte moeten laten. "De wijkaanpak biedt mogelijkheden voor interactie tussen burgers, beleid en bestuur. Het is zaak het vermogen van de burger om zelf problemen aan te pakken te versterken, en de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de bewoner voor buurtgenoten te bevorderen. Dat kan de sociale cohesie vergroten, en draagt in ieder geval bij aan 'hanteerbare' relaties in de buurt."⁸

Op die manier wordt veiligheid en veiligheidsbeleid veel meer iets van burgers zelf. 'Officiële' instanties zoals de politie maar ook buurt- en opbouwwerk hoeven dan niet, of althans veel minder, problemen van burgers 'over te nemen'. Men kan zich dan weer meer concentreren op die taken die de verantwoordelijkheid en het zelfreddend vermogen van burgers te boven gaan. Maar voor het zover is zullen er nog wel wat kerntakendiscussies gevoerd worden door en tussen overheidsinstanties.

Noten

1. Nota Veiligheidsbeleid 1995-1998 van 16 juni 1995.
2. Slotadvies van de Adviesgroep Sociale Vernieuwing van april 1994.
3. De zogenaamde bestuurlijke leidraad ('Stappenplan integrale veiligheid. Een schets voor het bestuur') werd in februari 1994 uitgebracht door het ministerie van Binnenlandse Zaken. De 'Technische leidraad voor functionarissen op uitvoeringsniveau' werd in september 1994 uitgebracht.
4. H. van het Erve, K. Nimako, P. Schuurmans en B. Verstraten. Sociale Vernieuwing in de Praktijk, deel 1 (samenvatting) en 2 (uitvoerige beschrijvingen). Uitgave van het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden, juni 1995, Den Haag.
5. Zo treedt een politie-inspecteur op namens de bewoner bij beslaglegging ex art. 444 Rv.
6. COT-rapport, p. 220.
7. Slotadvies AGSV, p. 32.
8. idem, p. 18.

ECU's voor sECUrity?

door drs. Lodewijk van Vliet, Projectleider Integraal Veiligheidsbeleid, ministerie van Binnenlandse Zaken

Onder de titel "Veiligheidsbeleid in Europees perspectief" wordt in de nota Veiligheidsbeleid 1995 - 1998 aandacht besteed aan de Europese samenwerking als het gaat om het aanpakken van veiligheidsvraagstukken in de steden. De Nota veiligheidsbeleid, met als ondertitel "Veiligheid door samenwerking", is door staatssecretaris Kohnstamm van Binnenlandse Zaken op 16 juni j.l. namens het kabinet aangeboden aan de Tweede Kamer.

In de nota kiest het kabinet voor een brede aanpak van onveiligheid. Daarbij wordt prioriteit gelegd bij de speerpunten 'jongeren en veiligheid, drugs en veiligheid, veilige leefomgeving en risicobeheersing, en toezicht. Op rijksniveau zal het kabinet sociale en fysieke factoren die de veiligheid kunnen beïnvloeden, eerder en vollediger bij de besluitvorming betrekken. Daarnaast zullen de kennis van en het inzicht in onveiligheid worden vergroot en de samenwerking tussen betrokken organisaties - zowel op lokaal en regionaal als op rijksniveau - worden gestimuleerd.

In de brief van staatssecretaris Kohnstamm aan de Tweede Kamer wordt benadrukt dat veiligheidsbeleid in eerste instantie een zaak is voor de gemeenten. Het is het gemeentebestuur dat er in zal moeten slagen om de burgers het gevoel te geven dat in hun gemeente leefbaarheid en veiligheid hoge prioriteit hebben. Een adequate aanpak van onveiligheid vraagt om een vernieuwde manier van omgaan met politieke, bestuurlijke en ambtelijke verantwoordelijkheden. De grote uitdaging is om op basis van politieke en bestuurlijke prioriteitstelling samen met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers tot een integrale afweging te komen, waardoor de veiligheid wordt vergroot.

Het onder bestuurlijke regie plaatsen van het veiligheidsbeleid maakt het mogelijk dwarsverbanden aan te leggen tussen beleidsterreinen die mede bepalend zijn voor de veiligheid in de wijk of buurt. Bij de

aanpak van wijkproblemen in het kader van het integraal veiligheidsbeleid en van het sociale vernieuwingsbeleid is samenwerking tussen gemeentelijke diensten, politie, brandweer, maatschappelijke organisaties en buurtbewoners van groot belang gebleken om tot oplossingen te komen die een blijvend karakter hebben.

Deze beleidsontwikkeling, die zijn basis ook heeft in het stadsvernieuwingsbeleid en het probleemcumulatiegebieden-beleid heeft de belangstelling gewekt van Europese Unie en enkele belangrijke Lidstaten.

Alhoewel het stedelijk beleid onder het subsidiariteitsbeginsel van het Verdrag van Maastricht valt, is duidelijk geworden dat het op basis van Europees beleid bieden van financiële steun vanuit Brussel aan zwakke regio's te kort doet aan gebieden waar weliswaar gemiddeld genomen een redelijke sociale en economische structuur aanwezig is, maar waar wel degelijk van grote stedelijke problemen sprake is. De tegenstellingen in de stedelijke gebieden tussen welvarende en economische sterke delen enerzijds en sociaal zwakke, vaak verloederde delen anderzijds heeft ook in Brussel tot de conclusie geleid dat aan deze stedelijke gebieden evenzeer aandacht moet worden besteed omdat deze gebieden vaak de economische motoren zijn van een veel groter gebied of landsdeel. Het zijn vooral deze grote steden die tot een oplossing zullen moeten komen voor de cumulatie van allerlei problemen die samenhangen met werkloosheid, leefbaarheid, veiligheid en scholing. De methoden die deze steden toepassen zijn het waard om ook anderen daarover te informeren en tot uitwisseling te komen van methoden, die in andere steden worden toegepast. Op die wijze zal ook op Europees niveau van elkaar geleerd kunnen worden en behoeft niet telkens het wiel te worden uitgevonden. Kennisuitwisseling met andere Lidstaten is dan ook één van de oogmerken van de Europese Commissie om ontwikkelingen in de steden ook vanuit Brussel te ondersteunen.

Zo is in het kader van het Europees

initiatief voor de preventie van Stedelijke Criminaliteit en voor de Sociale Herintegratie van ex-Delinquenten in 1995 1 miljoen ECU gereserveerd voor de ondersteuning van activiteiten en projecten binnen en in samenwerking tussen Lid-Staten van de Europese Unie. Voor deze regeling zijn zo'n 30 projecten gehonoreerd, waarvan een aantal in Nederland.

Het kabinet geeft in de Nota Veiligheidsbeleid aan dat het zoveel mogelijk de initiatieven van gemeenten zal ondersteunen als het gaat om uitwisseling van ervaringen. In Nederland zijn er tal van gemeenten die aan een Europees Netwerk deelnemen: Quartiers en Crise, Sécu-cities, Eurocities etc. Ligt het belangrijkste doel van deze netwerken in het uitwisselen van ervaringen, een bijdrage uit Brussel voor de uitvoering van één of meer projecten wordt zeer gewaardeerd.

Opvallend bij veel projecten is dat de samenwerking met anderen centraal staat bij het oplossen van de stedelijke problemen. Veelal kunnen deze problemen herleid worden tot hoge werkloosheid, slechte huisvesting, gebrek aan welzijnsvoorzieningen, ontoereikende scholing en opleiding. Hierdoor ontstaat bij belangrijke delen van de stadsbevolking onzekerheid over de toekomst. Daarnaast dragen verloederde buurten bij aan een onveiligheidsgevoel in die steden.

In het door de EU opgezette URBAN-programma, gericht op versterking van de economische functie van de steden en op vermindering van de problemen, wordt de integrale benadering centraal gesteld. De vier grote steden in Nederland zijn door het kabinet voorgedragen voor de URBAN-regeling ten behoeve waarvan in het kader van het Grote Stedenbeleid ook middelen zijn vrijgemaakt.

Om de veiligheidsproblemen in de steden in de diverse landen op te kunnen lossen wordt ervoor gepleit op een geïntegreerde wijze antwoord te geven op de toenemende criminaliteit, gevoelens van onveiligheid, overlast door druggebruik, reïntegratie van probleemjongeren etc. Daarbij speelt de ketenbenadering, zoals we die in Nederland ken-

Burgers kunnen heel wat

door Dr. Frans Denkers, politiepsycholoog

nen, een belangrijke rol: problemen niet alleen oplossen door repressieve maatregelen, maar problemen zien te voorkomen door preventieve maatregelen, waarbij repressie altijd als sluitstuk van de keten moet kunnen worden toegepast om succes te kunnen hebben in de voorgaande schakels.

Het kabinet legt in het veiligheidsbeleid dan ook het accent op het voorkomen van problemen: zorg dragen voor voldoende werkgelegenheid, goede toeleiding naar de arbeidsmarkt, voldoende scholing met duidelijke eindtermen, voldoende voorzieningen voor jongeren, waarin deze groep ook zelf participeert.

Om de vergelijkbare veiligheidsproblemen in de verschillende Europese steden te kunnen bespreken en de mogelijke oplossingen met elkaar te kunnen uitwisselen is het netwerk Secucities tot stand gebracht, dat een ondersteunend bureau heeft in Parijs onder de naam European Forum for Urban Safety. Het doel van Sécu-cités is het bevorderen en ontwikkelen van lokaal beleid in de sfeer van criminaliteitspreventie. Om dit te bereiken bevordert Forum de vorming van subnetwerken van steden die in een bepaald geografisch gebied liggen. Daarbij staat centraal dat het stedelijk veiligheidsbeleid wordt verbonden met beleid gericht op de sociale ontwikkeling in die steden.

Maatwerk is nodig en om dat mogelijk te maken zal op nationaal, maar ook op Europees niveau, vooral faciliterend beleid moeten worden ontwikkeld. En omdat maatwerk centraal staat zullen ook de lokale maatschappelijke organisaties en burgers bij de beleidsontwikkeling en de -uitvoering betrokken moeten worden.

De samenleving is niet langer maakbaar aan tekentafels. Overheden en professionals moeten ophouden met hun bevoogdende betutteling, en burgers hun problemen en oplossingen teruggeven. Deze laatsten dienen zich van hun kant te emanciperen en niet afhankelijk te leunen op institutionele voorzieningen. Burgers kunnen zelf ook heel wat. 'Sociale zelfredzaamheid' heet dat tegenwoordig. Dit uitgangspunt geldt ook voor de veiligheid, waarvoor de verantwoordelijkheid te lang alleen op het bordje van politie, justitie en andere overheidsinstellingen is gedeponeerd.

Wat sociale zelfredzaamheid inhoudt, hangt af van wat men onder veiligheid verstaat, ik onderscheid drie niveaus van veiligheid waarmee verschillende vormen van zelfredzaamheid, -houdingen, mensbeelden, vaardigheden - corresponderen.

Meestal wordt veiligheid negatief gedefinieerd, als de afwezigheid of vermindering van criminaliteit, luster maar naar de hoofdcommissarissen of hun voorlichters. De veiligheid, claimen zij, is dit jaar, in deze stad of buurt toegenomen, want de criminaliteit of een bepaalde vorm daarvan is met X% gedaald. Net als op het internationale vlak is zo'n negatieve veiligheid natuurlijk niet niks. We mogen al heel blij zijn wanneer er in het voormalige Joegoslavië ooit een zodanige vrede en veiligheid komt dat ze daar in ieder geval geen oorlog meer voeren. Zo zijn we ook een heel eind wanneer burgers weer een metro in kunnen zonder beroofd te worden. Toch is het de vraag of het streven naar zelfredzaamheid zich moet concentreren op het bereiken van deze negatief gedefinieerde veiligheid.

Vooreerst zijn er dingen die burgers ter vermindering van de criminaliteit niet kunnen of mogen. Denk aan ingewikkelde recherchezaken en het geweldsmonopolie van de politie. Daarnaast zijn er dingen die niet van alle burgers gevegd kunnen worden. Men kan niet van iedere bejaarde verwachten dat hij achter

een dief aanrent en met precisie zijn wandelstok tussen diens benen mikt.

Ten tweede, wat burgers zelfredzaam kunnen opbrengen ter bevordering van deze negatieve veiligheid is in hoge mate vervangbaar door politie- en andere inspanningen. Je kan wel zeggen: burgers moeten zich weerbaarder opstellen, de handen uit de mouwen steken, er zelf iets van zeggen wanneer zij als slachtoffer of getuige geconfronteerd (dienen te) worden met criminaliteit. Het personeel van supermarkten moet zelf ook een beetje letten op kwaadwillende klanten.

Dat is allemaal waar, maar als we financieel bereid zijn om op iedere hoek van de straat een paar agenten neer te zetten, kunnen die dit ook allemaal doen. Wie op dit gebied zelfredzaamheid propageert, verzeilt daarmee onherroepelijk in een nooit te winnen welles-nietes discussie met sceptici of tegenstanders: ik meer doen? Laat de overheid zorgen dat er meer toezichthouders komen.

Ten derde, de zelfredzaamheid die ten behoeve van deze negatieve veiligheid wordt opgebracht is minimaal. (Potentiële) slachtoffers komen weliswaar hun stoel uit. Ze belten niet automatisch de politie. Ze doen wat, vaak heel dapper. Maar overigens blijft hun hele kijk op de hun omringende samenleving in stand. Daar verandert niets aan. De samenleving wordt opgesplitst in 'good guys', de (potentiële) slachtoffers, en 'bad guys', de (potentiële) daders. Die laatsten deugen niet, moeten weg, van plaats of gedrag veranderen. De mogen er niet zijn. Ten vierde, zijn dan misschien vele activiteiten ter realisering van negatieve veiligheid wel zelfredzaam. Maar het is geen sociale zelfredzaamheid. Stigmatiseren, het denken in vijandbeelden en bezig zijn met uitstotingsprocessen is asociaal. Zo goed als ook vele preventieve maatregelen asociaal in die zin zijn dat daarmee het eigen straatje wordt schoongeveegd, zonder zich er over te bekommeren waar de problematiek naar verplaatst wordt. Een dergelijke veiligheid is, ten vijfde, niet erg bestendig. Die enge groepjes rondhangende jongelui

kan je wel zelfredzaam weggagen of wegsturen. Maar zolang je in vijandbeelden blijft denken en hen ziet als mensen die er eigenlijk niet zouden mogen zijn - althans niet op die plek en/of op dat tijdstip - kan de vijand ieder moment weer toeslaan. De spanning en angst voor oorlog blijft.

Een stapje verder dan de afwezigheid van criminaliteit gaat de veiligheid die men verdraagzaamheid of sociale continence zou kunnen noemen. Dat is de situatie waarin enge groepjes rondhangende jongelui niet worden opgejaagd door politie of zelfredzame buurtbewoners; er ook niet bij voorbaat door de gemeente een pleinwerker op wordt gezet of er - elders - een honk voor hen wordt neergezet. Dat is de situatie waarin buurtbewoners wellicht nog wel een beetje bang zijn en ook wel last hebben van de herrie die ze maken. Maar ophouden hen als (potentiële) delinquenten te criminaliseren en, in plaats daarvan, zoiets gaan denken als: "Ach, we zijn allemaal jong geweest. Het leven is een beetje geven en nemen". Dus een soort sociale continence ontwikkelen voor ieders eigenaardigheden, afwijkend gedrag en verscheidenheid en leefstijlen. Dit is een veiligheid die niet alleen socialer en minder broos is, maar ook meer vraagt van burgers. Ja, ten dele alleen door henzelf gereïaliseerd kan worden en daarom minder vervangbaar is. Ze moeten meer, iets anders doen dan assertiviteit aan de dag leggen: ze moeten anders gaan kijken naar, denken en voelen over die jongelui. In plaats van hen te veranderen c.q. uit te stoten, moeten ze zelf veranderen en een knop omdraaien. Die switch kan zich ook gedragsmatig vertalen. Voorheen vertoonden zij vermijdingsgedrag - door 's avonds helemaal niet meer de straat op te gaan. Of gingen nog wel een brief posten - maar liepen, hen uitstotend en negerend, met een grote boog om hen heen. Nu lopen ze er langs met een groet, als blijk van: je mag er zijn.

Ten slotte, is daar de positieve veiligheid die meer inhoudt dan geen criminaliteit en dan verdraagzaamheid. Dat is een veiligheid die ener-

gie geeft, inspireert, warmte biedt en vrijmaakt. Dat is niet de situatie waarin je 's avonds weer een brief durft te posten omdat je niet meer bang bent en elkaar geslagen te worden (negatieve veiligheid) of die jongelui tolereert (sociale continence). Maar de situatie waarin je de straat opzoekt, omdat het zo gezellig is, met inbegrip van de jongelui. Die veiligheid kan geen enkele politie of overheid voor ons bewerkstelligen. Die kunnen we alleen zelf scheppen. Hoe? Ik volsta met een voorbeeld. Enige tijd geleden bezocht ik een dienst in het Amsterdamse St. Ignationshuis, die in het teken stond van visioenen en dromen. De voorganger, Frits van der Ven, opende zijn preek met de volgende anecdoten. Op bezoek in Amerika deed met een vriend boodschappen in een supermarkt, met een mooie auto. Bij het instappen, komt van een parkeerterrein een negerjongen op hen aflopen en zegt: "Wat een mooie auto!". "Die heb ik van mijn broer gekregen", antwoordt Frits' vriend. "Ik wou..., vervolgt die negerjongen. En allebei dachten ze dat hij ging zeggen: "dat ik zo'n broer had". Maar nee: "dat ik ooit ook zo'n auto aan mijn broer kan geven". "Mag ik er even inzitten?" gaat hij door. Enfin, zij rijden een stukje. En dan vraagt de jongen: "Het is hier vlakbij. Zou U even langs mijn huis willen rijden?". Dat doen ze. Daar aangekomen, loopt de jongen op zijn broer af, die een beetje kreupel blijkt te zijn. En het eerste wat hij tegen hem zegt, is: "Ooit ga ik jou ook zo'n mooie auto geven. En dan gaan we allemaal leuke dingen doen. Naar het bos, naar het strand". Waarop Frits en zijn vriend spontaan besloten: "Laten we dat dan meteen maar doen". Dat was het visioen van een negerjongen waar hij voor ging. Iemand uit een bevolkingscategorie die in Amerika en ook hier bijna overwegend wordt gestigmatiseerd en geïsoleerd als potentiële delinquent. Die in de gaten gehouden moet worden. Want ze vliegen tegenwoordig leraren met een mes naar de strot. Vormen jeugdbendes. En waarom zouden dit soort jongens op zo'n parkeerterrein anders rondhangen dan om oude vrouw-

tjes van hun boodschappen te beroven? Misschien maakte hij zich daar ook wel schuldig aan. Dat weten we niet. Maar zeker is dat die jongen midden op dat anonieme parkeerterrein nog meer in huis bleek te hebben: een visioen. Kom daar eens om, zou ik zeggen.

De vraag is nu: hoe bereiken we een situatie waarin we, als we op een parkeerterrein worden aangesproken door een negerjongen, niet bang onmiddellijk plank gas geven en ons uit de voeten maken, maar luisteren naar de waarde die deze jongen te bieden heeft. En: hij mag er zijn, inclusief zijn eventuele fouten. Dat vraagt van onze kant de inzet van waarden, in dit geval luisteren en verzoeningsgezindheid. Voor mij is dat de ultieme vorm van sociale zelfredzaamheid. Onvervangbaar door politie en andere overheden. Want waarden moeten uit het hart komen. En instituties hebben nu eenmaal geen hart. Wat niet wil zeggen dat zij burgers niet kunnen onderkennen en deze zelfredzaamheid niet kunnen faciliteren. Ze moeten eens ophouden met het versterken van vijandbeelden en het goede voorbeeld geven door ook eens een praatje te maken met zo'n negerjongen.

KIOSK

door Norbert Broenink

Hollen of stilstaan. Functie en functioneren van de rechterlijke macht.
(mr. J.H.P. Donner)
Justitiële Verkenningen, jrg. 21, nr. 2, 1995

Met het jaar 2000 voor ogen als het einde van een millennium en het begin van een nieuwe periode evalueert de auteur in dit artikel de functie en het functioneren van de rechterlijke macht. Directe aanleiding was de notitie 'Om de kwaliteit van de rechterlijke macht' waarin door en voor rechters de vraag aan de orde werd gesteld: "hoe achteruitgang van de kwaliteit van de rechtsspraak kan worden voorkomen." Vijf van de zes eisen waaraan een goede rechtsspraak moet voldoen (o.a. toegankelijkheid, snelheid, eerlijk proces) valt, zo blijkt uit die notitie, buiten de macht van de rechter en wordt bepaald door 'anderen'.

Terugkijkend naar de laatste 10 jaar blijkt dat de werklast is toegenomen door een toename van de behandelingsduur en de steeds groter wordende werkvoorraden die daarmee samenhangen. Dit valt te wijten aan de toenemende complexiteit van zaken en de veranderingen op diverse deelgebieden van het recht die zich in die periode hebben voltrokken. De produktiviteit is derhalve afgenomen. Als er verder wordt teruggekeken blijkt dat juridisch professionalisme en rechterlijk individualisme (of ongebondenheid) steeds bepalender worden. De onafhankelijke positie van de rechter kan leiden tot een te grote autonomie en de taakopvatting van het rechterschap kan steeds individueler worden ingevuld. Ondanks dat evaluatie van het functioneren kan leiden tot verkeerde beeldvorming over de rechtsspraak, vindt Donner dat het wel moet gebeuren. Omdat in het functioneren van de rechter enkele tegenstrijdige elementen zijn verenigd, mag het daarvan niet onbespreekbaar worden. Donner pleit ervoor dat de rechterlijke macht daarom op eigen kracht in eigen huis de juiste aanpassingen realiseert. "De rechterlijke macht zal, nadat zij met de reorganisatie is gereformeerd, zich ook nog moeten hervormen."

Dienstverleners herstellen kindervakantiehuis in oude glorie.
(Trees Roose)
Vrij Spraak, nr.3, mei 1995.

In Nunspeet is het oude vakantie-huis 'De Heuvels' voor kinderen volledig opgeknapt met behulp van 58 dienstverleners van de reclassering in Apeldoorn. Het huis is nu geschikt om aan 80 kinderen een vakantieplaats te bieden. Jaap Veldhuizen van de dienst reclassering vertelt in het artikel vol trots dat met dit project de dienstverleners nuttig bezig zijn geweest. De delinquenten zelf vonden dat ook prettig en bevredigend, vooral omdat ze hierdoor in staat werden gesteld iets voor kinderen te doen. Dat bleek onder meer doordat ze na de dienstverlening hun vrouwen of vriendinnen met trots hun verrichtingen lieten zien. In het project was ook plaats voor mensen die geen lichamelijke arbeid konden verrichten of voor een zakenman die een mislukte bankoverval had gepleegd. Deze heeft voor 'de Heuvels' een heel administratief netwerk opgezet.

Over sommige geheimen moet je praten.
(C.J. Hoefnagels)
Maandblad Geestelijke volksgezondheid, jrg.50, nr.6, juni 1995.

Onder de gelijknamige titel is in '91-'92 een landelijke campagne gevoerd tegen kindermishandeling. In het artikel wordt de achtergrond, opzet en uitwerking van dit preventieprogramma besproken. Uit onderzoek blijkt dat er bij mishandelde kinderen veel factoren een rol kunnen spelen die ertoe leiden dat het kind zwijgt. Dit kunnen factoren zijn als schaamte, schuld, spijt, angst, loyaliteit, behoud van het beeld van de ouder of bescherming van de mishandelaar. Het ter sprake brengen van kindermishandeling kan tot onthulling leiden. Het is gebleken dat via preventieprogramma's het zwijgen doorbroken kan worden bij een substantieel deel van de doelgroep. Op een Landelijk Overleg Kinderlefoons is in 1985 het idee ontstaan

voor de landelijke campagne waarbij via de massamedia de aandacht wordt gevestigd op kindermishandeling. Via een moeizaam en langdurig proces (welk in het artikel uitgebreid beschreven staat) is de campagne 6 jaar later van start gegaan met medewerking van de overheid, diverse fondsen, bedrijfsleven en de landelijke media. Behalve het vestigen van aandacht op het onderwerp via de massamedia moest ook de opvang goed geregeld worden. Een extra telefoonnummer werd ingesteld en hulpverleners werden speciaal getraind het toenemend aantal vragen over mishandeling te kunnen beantwoorden.

Het effect van de campagne is grondig bestudeerd. Hieruit bleek dat de campagne een stevig maatschappelijk draagvlak verworven heeft. Bij de primaire doelgroep van 8- tot 14-jarigen is de campagne ook goed overgekomen en begrepen. "Maar een echte oplossing voor het probleem kindermishandeling is het niet...kindermishandeling kon en werd er niet mee voorkomen."

Alarmering activeert de sociale omgeving
(Arie van der Marel)
LeefTijd, nr.6, juni 1995.

In dit artikel wordt de positie van het Welzijn Ouderen besproken bij alarmering. Door de verschralende taakstelling van de overheid neemt de rol van het welzijnswerk voor ouderen hierbij aan belang toe. Door strategische keuzes voor samenwerkende partners kan één loket voor sociale- en medische alarmering gevormd worden. Dat hier verschillende keuzes in gemaakt kunnen worden blijkt uit het verschil tussen de alarmering van de Zaanstreek-Waterland en die van de Gooi- en Vechtstreek. Bij de eerste is de alarmering van Welzijn Ouderen samengegaan met de grote thuiszorg-organisatie in een nieuwe zelfstandige stichting SPAT. Volgens Ruud Holstvoogd, directeur Madi Zaanstreek is de winst groter dan het verlies voor het welzijnswerk voor ouderen. Bijvoorbeeld omdat bij de woningbouwverenigingen inte-

resse wordt gewekt voor het maatschappelijk werk. Bert Jansen, directeur Welzijn Ouderen in Huizen (Gooi- en Vechtstreek), is tegen een dergelijke samenwerking met de thuiszorg als je goede produkt wordt ingepikt en vervolgens de doodsteek krijgt. Hij vindt dat bij de alarmering het sociale aspect niet vergeten mag worden.

De strafrechtelijke bestrijding van rassendiscriminatie.
(*Lotje Behoekoe, Peter Rodrigues*)
LBR-Bulletin, jrg.11, nr.2, 1995.

De rol van politie en justitie bij de bestrijding van (rassen)discriminatie wordt in dit artikel besproken en waar mogelijk worden aanbevelingen gedaan voor verbeteringen. Bij de politie kunnen mensen aangifte doen van discriminatie. Dat dit in de praktijk niet altijd goed verloopt blijkt uit de klachten over de politie die gemeld worden bij het Landelijk Bureau Rassendiscriminatie. De klachten kunnen worden verdeeld in drie categorieën:

- De ambtenaren wensen de aangif-

te niet op te nemen, of zien er de zin niet van. Voor het opnemen van een aangifte van discriminatie bestaan richtlijnen, maar uit onderzoek bleek dat de kennis hierover bij de politie slecht is.

- Over de bejegening van allochtonen door de politie. Ook politie ambtenaren kunnen vooroordelen hebben. Een remedie is een korps dat een goede afspiegeling van de samenleving vormt.
- Politie-ambtenaren die zelf discriminatoir hebben gehandeld. Beoordeling van personen gebeurde vaak op uiterlijke kenmerken als de huidskleur.

Bij het Openbaar Ministerie zijn discriminatie-officieren in dienst. Uit onderzoek bleek dat deze zich op twee punten niet altijd aan de richtlijnen houden:

- Het OM liet niet overal en altijd aangiften van discriminatie rapporteren.
- Er vonden geen periodieke besprekingen plaats over rassendiscriminatie.

Als gevolg van de knelpunten bij Po-

litie en het Openbaar Ministerie komen er weinig discriminatiezaken voor de rechter, waardoor de rechtsontwikkeling niet wordt bevorderd. Geconcludeerd wordt dat samenwerking tussen politie, OM en discriminatie-bestrijdingsbureau's van groot belang is. Net zoals goede voorlichting en aanscherping van de kennis, bijvoorbeeld in de politieopleiding. Gelukkig zijn er ook positieve ontwikkelingen waarneembaar, zoals een verbeterde aanpak bij sommige plaatselijke politie-korpsen.

Een omgekeerde werkwijze

door Piet Reckman, adviseur SMP

Slaven zijn niet bevrijd door hun meesters. Koloniën zijn niet gedekoloniseerd door hun 'moederlanden'. Vrouwen zijn niet geëmancipeerd door hun mannen. Arbeiders hebben geen sociale rechten aangeboden gekregen door hun bazen. Ofwel: die slaven, volkeren, vrouwen en arbeiders hebben het zelf moeten doen, zelf moeten ontdekken hoe zij onderdrukt, uitgebuit of verwaarloosd werden, en zij hebben zelf de nodige strijd moeten ontwikkelen. 'Self-reliance' heeft dus een geschiedenis, en zelfs in veelvoud en

veelvormigheid. Dat geeft me het op historische gronden gebaseerde vertrouwen dat we die strategie en methodiek ook vandaag 'met het oog op morgen' zinnig kunnen realiseren.

De laatste jaren heb ik veel ervaring opgedaan met de toepassing van een 'self-reliance'-methodiek die ik werkenderwijs heb ontwikkeld, in projecten van sociale veiligheid door zelfredzaamheid (zoals deze door SMP geëntameerd), in een project met Antilliaanse jongeren in Amsterdam Zuid-Oost en in projecten Sociale Vernieuwing 'van

onder op'. De volgende 'vuistregels' karakteriseren deze 'self-reliance'-methodiek, steeds geformuleerd in de tegenstelling tot gangbare werkwijzen, tot onze dominante cultuur.

Dubbelkantigheid van de probleemstelling

Elk probleem is dubbelkantig: werkloosheid is een maatschappelijk produkt, criminalisering is ook een reactie op ledigheid en perspectiefloosheid. Vanuit de 'probleemgroepen' gezien is de maatschappij problematisch! Wordt deze dubbelkantigheid van stond af aan correct geformuleerd, dan wordt gemakkelijker een solide en solidaire

basis gelegd voor een effectieve strategie en methodiek. In het voorbeeld van het project Unitur (met Antilliaanse jongeren in Amsterdam Zuid-Oost) werd aanvankelijk door de gemeentelijke stuurgroep de 'Aanpak Antilliaanse jongeren' eendimensionaal benoemd. In de ontwikkeling en praktijk van het project werd evenwel de dubbelkantigheid helder geformuleerd: ook de media, de publieke opinie, de stigmatisering, de uitzichtloosheid op de Antillen zijn belangrijke factoren in de betreffende problemaiek. Pas als deze ook werkelijk benoemd worden, is solidaire herkenning mogelijk.

Uitgaan van wat mensen wél kunnen

Onze dominante cultuur is behept met de gedachtengang dat mensen beleerd, geholpen, betuurd moeten worden omdat zij het een en ander missen, niet kunnen, mis-doen. Het werkt heel bevrijdend als we deze maatschappelijke veronderstelling geheel omkeren: uitgaan van wat mensen wél kunnen, aanspreken op aanwezige kwaliteiten, kennis en vaardigheden, en dus ook op menselijke waarden en waardigheden. Pas dan willen wij mensen in beweging komen voor buurtveiligheid, onze eigen gezondheid, ons milieu, onze zelf-ontplooiing met behulp van anderen.

vet: Van lijdend naar bedrijvend
Onder meer het veel gebruikte voorvoegsel 'be' verraadt dat we tot in de naden van onze instituties mensen als cliënten, pupillen, patiënten, 'doel-groepen', onderzochten, blinde darmen, nummers, codes, dingen zien, die bestuurd moeten worden, behandeld, betrokken, beoordeeld, beheerst, beleerd, bekeken, beluisterd. En zo maken we elkaar nog afhankelijker van die instituties dan we al waren, nog onmondiger ook.

Waarom ook dat strategisch en methodisch niet omgekeerd naar: studeren, handelen, onderzoeken, leren, oordelen, luisteren, kijken? In de project-ervaringen en de reflexie daarop die aan dit artikel ten grondslag liggen, zijn met deze omkering verrassende 'vondsten' gedaan: wij mensen kunnen veel meer, hebben

veel meer in huis als wij zélf in actie kunnen komen op eigen kracht, en in dat nieuwe proces ons van de nodige steun voorzien.

vet: De kunst van het vragen
Paulo Freire bedoelde met 'depositair' dat op ons mensen in onderwijs en opleiding, door media en verkon-diging heel veel 'gestort' wordt aan kennis, waarden en normen, als waren wij deposito's. Regelmatig wordt dan die rekening 'opgevraagd' door degenen en instituties die voor de 'stort' verantwoordelijk waren. We moeten proefwerk of tentamen doen, of een 'multiple choice' invullen die de computer nakijkt. Zo worden we allen op diverse manieren regelmatig 'overhoord'. En zo repteert, zo reproduceert zich de samenleving. Maar wat gebeurt er als we ons minder laten bevragen, doch zélf gaan vragen, kennis gaan maken en opdoen, waarden en normen al onderzoekend en handelend ontwikkelen? In de projecten waarin dit methodische uitgangspunt wordt gehanteerd, wordt veel energie gestoken in de ins en uits van dit soort zelf-onderzoek.

vet: Elkaar verhalen vertellen
Indoctrinatie, het opdringen van inzichten, waarden en normen, het 'bewustmaken', het boodschappen uitzenden is een veelvoorkomende vaderlandse manier van werken. Ik wil geen boodschappen, maar verhalen, echt ware, levende verhalen van mensen en hun omstandigheden. In onze projecten doen we veel ervaring op met het elkaar vertellen van de eigen verhalen. In verhalen herkennen we elkaar, omdat die verhalen verwante kernen hebben, 'generatieve themata' (Freire) herbergen die benut kunnen worden.

Integraliteit versus verkokering

Onze wetenschap, opleidingen, hulpverleningen, gezondheidszorg en dergelijke zijn in geïnstitutionaliseerde disciplines, in werksoorten, specialismen opgebouwd. Dat geheel is verregaand verkokerd en levert heel vaak onderlinge toko-strijd op die veel energie weggleidt van waar deze voor was bedoeld. Daar tegenover kan een werkwijze worden geponeerd die getypeerd kan worden met een term als inte-

graliteit, samenhang, onderling verband. Die werkwijze consequent toepassen in onze huidige maatschappij is nogal moeilijk: niet omdat die werkwijze moeilijk is maar omdat die samenleving zo verfijnd verkokerd is.

Randvoorwaarden voor 'self-reliance'

Wie het serieus probeert met de methodiek van de 'self-reliance'ervaart de omringende maatschappijke werkelijkheid van regelgeving, wetten, normen, gebruiken als vaak sterk belemmerend. Het lijkt er vaak op dat wij eigenlijk helemaal niet zelf mogen onderzoeken, handelen, sturen. Dat geheel van belemmeringen werkt vaak frustrerend, maar is ook buitengewoon dubbelzinnig. Tegenover een terugtrekkende overheid staat een oprukkende burger, en dat moet die overheid maar eens handelend aan het verstand worden gebracht. Randvoorwaarden voor een methodiek van 'self-reliance' zijn: zelf het initiatief nemen en belemmeringen wegnemen, overtreden tot op de rand van het strafrecht en natuurlijk ook de wil en wens van ons mensen zelf.

Veiligheidszorg woningcorporaties, onderwerp van toenemend belang

Met de decentralisatie van de volkshuisvesting is een verzelfstandiging van de woningcorporaties ingezet. Dat betekent dat de zorg voor een goede volkshuisvesting wel is waar een overheidszaak blijft, maar dat de invulling daarvan bij uitstek een taak is geworden voor lokale partijen. Woningcorporaties hebben een rechtstreeks belang bij de leefbaarheid en de veiligheid in de wijken. Niet alleen vanuit bedrijfsmatig oogpunt, maar zeker ook vanuit het besef dat hun sociale taak verder strekt dan alleen het leveren van goede en passende woningen. Corporaties onderkennen dat een vitale, veilige, leefbare buurt een belangrijk onderdeel vormt van de zorg voor goede woongelegenheden. Met de verzelfstandiging is voor de corporaties meer ruimte ontstaan om op het terrein van buurtbeheer een eigen beleid te voeren. Integraal buurtbeheer zal voor veel corporaties in de komende jaren een belangrijk thema zijn. In de praktijk betekent dat, dat steeds meer corporaties participeren in lokale samenwerkingsprojecten op dit gebied.

Handboek

Om de corporaties hierin te ondersteunen ontwikkelt de Nationale Woningraad, overkoepelende organisatie van woningcorporaties, samen met het Ministerie van Justitie een Handboek Veiligheidszorg. Dit Handboek moet de corporaties behulpzaam zijn bij het analyseren en aanpakken van problemen op het gebied van sociale veiligheid, vandalisme en criminaliteit. De schriftelijke informatie zal ook tot een geautomatiseerde versie worden bewerkt. Handboek en floppy leiden de gebruiker met behulp van een helder stappenplan van concreet gesignaleerde problemen tot concrete maatregelen. Deze kunnen zowel op technisch, architectonisch/bouwkundig en ruimtelijk, als op sociaal en organisatorisch vlak liggen; vaak op een combinatie

daarvan.

Naast dit zeer direct praktijkgerichte deel zal het Handboek ook een meer theoretisch deel bevatten waarin aandacht wordt geschonken aan de achtergronden van de veiligheidsproblematiek en de samenhang met diverse andere buurtproblemen. Waar momenteel nog veel werk moet worden verzet in de directe aanpak van bestaande problemen, wordt in het Handboek bovendien toegewerkt naar een beleidsmodel waarin vroegtijdige signalering van kritische situaties tot een meer preventieve aanpak kan leiden. Uitgangspunt van het Handboek is het belang van een goede samenwerking met politie, justitie, gemeentelijke diensten, opbouwwerk, bewonersorganisaties, jeugdzorg en andere lokale partijen. Hoewel het Handboek in de eerste plaats voor de corporaties wordt ontwikkeld zal het ook bruikbaar zijn voor andere participanten in de lokale veiligheidszorg. Eind 1995, begin 1996 zal het Handboek gereed zijn.

Onderzoek

Als basis voor het Handboek is een onderzoek verricht onder de corporaties naar de eigen ervaringen en eigen activiteiten op dit terrein. Veel corporaties treffen inmiddels zelf veiligheidsmaatregelen van allerlei aard of zij participeren in gemeenschappelijke projecten en experimenten op dit gebied. Uit het onderzoek blijkt dat, vanuit een pvatting van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, de behoefte aan samenwerking met bewoners en andere organisaties groot is. In één van de volgende nummers van MO zal een samenvatting van de resultaten van dit onderzoek worden gepresenteerd.

Congres

Op 11 en 12 oktober a.s. organiseert de NWR samen met het Ministerie van VROM een congres waarin de kwaliteit van het stedelijk wonen centraal zal staan. Naast lezingen van prominente sprekers, zal er vanuit diverse invalshoeken gediscussieerd worden over kan-

sen en bedreigingen voor de steden, de plaats van de volkshuisvesting daarin en in het bijzonder die van de woningcorporaties. De thema's leefbaarheid en veiligheid zullen daarin ruime aandacht krijgen. Tijdens het congres zal er een 'markt' zijn met stands waarin onder andere projecten op het terrein van toezichthouders, inbraakpreventie, leefregels, overlastbestrijding en buurtbeheer worden gepresenteerd.

Meer informatie over het congres 'Een stad om in te wonen' kunt u verkrijgen bij:

*Congressecretariaat
p/a Nationale Woningraad
Telefoon: 036-5391349.*

(Het congres wordt gehouden in De Doelen in Rotterdam.)

Community policing

door Klaas de Groot, gebiedsagent Regiopolitie Gelderland-Midden
en Guus Philips, medewerker project gebiedsgerichte organisatie Gelderland-Midden.

In het najaar van 1991 is in de politieregio Gelderland-Midden (in oprichting) de beleidsnota "De schakeling met de omgeving" vastgesteld. Want ook de politie maakte grote veranderingen mee. Zij had zich gerealiseerd dat zij zich naast het 'boeven vangen', ook met de oorzaak van problemen moet bezighouden. Daar heeft ze de wijkbewoner voor nodig. Derhalve moet er naar een andere manier van werken, maar ook van denken gezocht worden. Begrippen als 'het activeren van probleemoplossend werken', 'creëren van maatschappelijke netwerken', 'het bevorderen van het kennen en gekend worden' en 'stimuleren van het zelfoplossend vermogen' spelen in de deze nota een voorname rol.

Als uitwerking van deze notitie wordt de functie 'gebiedsagent' geïntroduceerd, die zich inmiddels op de nodige aandacht mocht verheugen. Achtergrond bij het creëren van een dergelijke functie is de wens om in deze regio gebiedsgerichte politiezorg te verzorgen. Gebiedsgerichte politiezorg is een fenomeen dat in de Verenigde Staten bekendheid heeft verworven onder de naam 'community policing'. Een drietal medewerkers van de Regiopolitie Gelderland-Midden, waaronder ondergetekenden, reisde naar de Verenigde Staten van Amerika. Wij hebben er drie steden bezocht (Aurora, Portland en San Diego) om te onderzoeken hoe men aan deze filosofie hier invulling heeft gegeven, zowel in theorie als praktijk.

Het idee van 'community policing' bestaat uit twee belangrijke pijlers, te weten het delen van verantwoordelijkheden met de omgeving (partnership) en daarmee integraal samenwerken en het probleemgericht werken.

In de VS heeft wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van politiewerk een grote rol gespeeld bij de ontwikkeling van 'community policing'. Onderzoeken in verschillende staten in de VS toonden aan

dat de traditionele werkwijze(n) van de politie maar een geringe bijdrage leverde(n) aan de gewenste resultaten. Zo bleek dat er nauwelijks een verband was tussen de intensiteit van de politieursveillance en de misdaadcijfers en het gedrag van de burgers. Ook verscherpte aanrijtijden hebben maar een bescheiden invloed op de misdaadcijfers.

In San Diego wordt in de zeventiger jaren een onderzoek verricht door middel van een wijk-gericht politieproject. Eerder wetenschappelijk onderzoek had namelijk aangetoond dat organisatie van de noodhulp in kleine units een succesvol alternatief was op de meer traditionele inrichting van de noodhulp. In dit wijk-gerichte project gaat het er om dat politiemensen bekend worden met de problemen in een gebied, en daar hun werkzaamheden naar richten. Met andere woorden, geen nodeloze rondjes rijden, maar het politiewerk inrichten naar de problemen in het betreffende gebied. De politiemensen die deelnamen aan het project concludeerden dat de klassieke werkwijze die zij gewend waren, toch niet zo succesvol was als zij aanvankelijk dachten.

Meldingenpatroon

Professor Goldstein, een vooraanstaand wetenschapper, ontwikkelt en verfijnt het 'problem oriented policing'. Hij meent dat de politie onderliggende oorzaken moet herkennen en analyseren, die de pieken veroorzaken in het meldingenpatroon. Het probleem gericht levert een grote bijdrage aan het concept van 'community policing'.

De begrippen 'probleemgericht werken' en 'partnership' klinken ons niet onbekend in de oren. In dit verband moet worden gewezen op de algemene situatie in de VS ten aanzien van het politiewerk. Politiemensen komen om in het criminaliteitsaanbod. De criminaliteit in sommige steden is dusdanig dat de politie in sommige delen van de stad niet meer kan of durft te surveilleren. Verder kan het heel goed voorkomen dat de politie 900 keer in een jaar aanwezig is in een drugspand, zonder dat er verder iemand na-

denkt hoe dat aantal kan worden verminderd. Het enige dat de politie doet is de boef vangen en weer vertrekken. Van dit soort voorbeelden hebben wij er veel gehoord en voor veel politiemensen is dit soort zaken het signaal dat de traditionele werkwijze geen succes oplevert. De politie gaat inzien dat de traditionele werkmethode slechts beperkte effecten heeft op de criminaliteit en de bewoners van een wijk zien steeds meer de noodzaak in om zich in te spannen voor de verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in hun (woon)omgeving. De basis voor 'community policing' is gelegd.

Het fundament voor het succes van community policing wordt gevormd door de nauwe contacten, wederzijds respect, en vertrouwen tussen de politie en de burger. De eerste stap die de politie moet nemen is zich open te stellen voor de omgeving. De buurt moet zorgvuldig aangeven wat de belangrijke problemen zijn. Samen met de politie worden die problemen geanalyseerd. De politie en de buurt zullen zoeken naar oplossingen en samen zullen zij meewerken aan de oplossing. De eigen hulpbronnen worden samengebracht met die van de wijkbewoners. Daarom ook is het 'kennen en gekend worden' een belangrijk gegeven met betrekking tot gebiedsgericht werken. Verschillende netwerken in een buurt kunnen meehelpen en meewerken aan de oplossing van een bepaald probleem, afhankelijk van de aard van het probleem.

De gebiedsagent is 'de politie' in het gebied. Hij verricht in beginsel alle benodigde werkzaamheden, inclusief noodhulp. Hij heeft het eerste contact met de bewoners en haar vertegenwoordigers. Hij voldoet aan de eerste behoefte aan politiezorg. Hij wordt daarbij ondersteund door de overige medewerkers van de organisatie, het lokaal bestuur en de eerste lijns hulpverlening. Hij is verantwoordelijk voor de effecten van de politiezorg binnen zijn gebied. De leidinggevenden binnen de politieorganisatie zijn verantwoordelijk voor de ondersteuning vanuit de verschillende organisatiedisciplines. De 24 uren diensten (noodhulp) wor-

Het uitzicht van Sisyphus

Maatschappelijke contexten van geestelijke (on-)gezondheid

Conferentie

De relevantie van maatschappelijke contexten van geestelijke (on-)gezondheid zal door weinig worden ontkend. Desalniettemin wordt er in de praktijk van de geestelijke gezondheidszorg vooral gewerkt alsof ze toch niet belangrijk zijn. Het is duidelijk dat de basisdisciplines van de geestelijke gezondheidszorg, de psychiatrie en de psychologie, niet bij uitstek geschikt zijn om maatschappelijke contexten te bestuderen. Daarom is het initiatief genomen verschillende specialismen die relevant zijn voor de bestudering van maatschappelijke aspecten van geestelijke (on-)gezondheid bijeen te brengen.

Nochtans ontstaan hierdoor geen pasklare recepten of strategieën. Het bevorderen van geestelijke gezondheid lijkt een Sisyphus-arbeid te zijn; ook omdat maatschappelijke structuren en processen niet gemakkelijk veranderd kunnen worden. (Sisyphus- (volgens Van Dale) stichter en koning van Korinthe die in de onderwereld veroordeeld werd een zwaar rotsblok tegen een steile berg op te wentelen, dat echter telkens als hij bijna op de top was aangekomen weer in de diepte rolde, red.)

Toch blijft het belangrijk om na te denken over maatschappelijke achtergronden van psychisch lijden en deze analyses aanleiding te laten zijn voor andere praktijken, zowel binnen als buiten de geestelijke gezondheidszorg. Geprobeerd wordt om het keurslijf van een verenigende causale analyse te vermijden, als ook de omvattende pretenties van radicale maatschappij-verandering. De conferentie wordt gehouden naar aanleiding van het verschijnen van een interdisciplinaire bundel die als thema heeft 'Maatschappelijke contexten van geestelijke (on-)gezondheid' onder redactie van Jan Baars en Doortje Kal.

De conferentie

'Het Uitzicht van Sisyphus, maatschappelijke contexten van (on-)gezondheid' vindt plaats op 27 september 1995, in het Stadstheater in Zoetermeer, Theaterplein 10.

Organisatie:

Riagg Haagrand (Doortje Kal) in samenwerking met Jan Baars (Wijsbegeerte, KUB Tilburg).

Nadere informatie en opgave: Riagg Haagrand, tav. Nicolle Themmen, Postbus 711, 2270 AS Voorburg. (Om redenen van bereikbaarheid van Riagg Haagrand wordt hier geen telefoonnummer afgedrukt, u kunt het beste schriftelijk reageren.) □

den zoveel mogelijk gekoppeld aan een zo klein mogelijk gebied. Naast het reageren op meldingen ondersteunen zij de werkzaamheden van de gebiedsagent en leggen contacten in de wijk.

Bij deze werkwijze moet de politie bereid zijn aan te nemen dat wat de buurtbewoners ervaren als onveilig of onwenselijk, dat voor hen ook daadwerkelijk zo is. De politie moet niet beginnen met de problemen van de buurt te ontkennen of te bagatelliseren. Wanneer de problemen in kaart zijn gebracht kan er door probleemgericht te werk te gaan, worden gewerkt aan het verhogen van veiligheid of leefbaarheid van de wijk.

Een treffend voorbeeld hiervan is de aanpak van de autowrakken in één van de steden. In een bepaalde wijk bleek dat de aanwezigheid van veel ongebruikte en achtergelaten auto's criminaliteit aantrok. Veel bewoners ergerden zich aan de aanwezigheid van deze auto's en vooral aan het feit dat de politie er niets aan deed. Toch was de politie heel actief in deze wijk en werden er veel drugsverslaafden aangehouden. Toen de politie, na overleg met de buurt, wat ging doen aan de aanwezigheid van de autowrakken, steeg niet alleen de waardering voor de politie enorm, maar waren de bewoners ook bereid zich op verschillende terreinen in te zetten bij het aanpakken van bepaalde andere problemen.

Niet 'soft'

Het concept van 'community policing' betekent niet dat de politie haar primaire taken uit het oog moet verliezen. Primaire taken als wetshandhaver en ordebewaarder staan absoluut niet ter discussie. De Amerikaanse collega's waarschuwden ons hier nadrukkelijk voor: "we're not doing soft on crime". Het gaat er om dat de expertise van de politie wordt gekoppeld aan die van de buurt. Op basis van gelijkwaardigheid en met behoud van ieders verantwoordelijkheid wordt gestreefd naar het verhogen van veiligheid en leefbaarheid van de omgeving.

De nauwe samenwerking met de

buurt mag zich niet beperken tot een op zich staand incident of alleen plaatsvinden binnen een afgebakende projectperiode. Er moet sprake zijn van langdurigheid en stabiliteit. Zo kan voorgoed een einde gemaakt worden aan de oude situatie: de professionele organisatie tegenover de buurt, de specialist tegenover de leek of de autoriteit tegenover de ondergeschikte. De politie en de wijk kunnen in gelijkwaardigheid samenwerken. Natuurlijk zijn we er ons van bewust niet opnieuw het wiel te hebben uitgevonden. Niet alleen in Amerika, ook in ons land wordt er op sommige plaatsen al in de beschreven richting gewerkt. In de praktijk betekent dit: afstand nemen van de traditionele manier van werken en overgaan naar een nadrukkelijke samenwerking op gelijk niveau met de buurt. Als dit voor deze tijd de manier van werken blijkt te zijn, zal dit in alle geledingen van de politieorganisatie, in ieder geval in Gelderland Midden, gerealiseerd moeten worden. Het is niet alleen gebiedsgericht werken, maar ook vooral denken.

In de Rietlanden in Emmen lijkt alles rustig

door Harry Pietersma, bewoner van de wijk

In de wijk Rietlanden in Emmen loopt één van de samenwerkingsprojecten 'Lokale Ondersteuningsgroepen Sociale Zelfredzaamheid' van de Stichting Maatschappij en Politie en het Landelijk Centrum Opbouwwerk. Kern van dit project is de nauwe samenwerking tussen wijkagent en opbouwwerker, gericht op het versterken van zelfredzaamheid van burgers. Hiervoor is een projectgroep opgezet met daarin vertegenwoordigers van de winkeliersvereniging, basisscholen, gemeente, Buro HALT, bewoners en met de congerie van de flat boven het winkelcentrum. Harry Pietersma, bewoner van de wijk en bestuurslid van het jongeren centrum De Drifthoeve, vertelt in deze AANZET over dit project.

Een jonge wijk

De wijk Rietlanden is een prettige wijk om in te wonen. Ruim opgezet, vlak bij een zandafgraving en een mooie plas, waar zomers veel vertier is. Het centrum ligt hier vijf kilometer vandaan en vooral 's avonds is het niet plezierig er fietsend heen te gaan. De Rietlanden is een jonge wijk van na 1982. Er wonen zo'n 7.000 mensen, weinig ouderen, maar veel kinderen en jongeren. De mensen wonen er tamelijk op zichzelf. Gezamenlijke activiteiten in de buurt beperken zich vaak tot een jaarlijks buurtfeest of straatvolleybaltoernooi.

Het vreemde is dat er op het eerste gezicht niet veel aan de hand is in de wijk. Maar de cijfers over vandalisme en veel voorkomende criminaliteit zijn anders. Zo kregen we van Buro Halt vorig jaar te horen dat een groep van enkele jongens meer dan 30 vernielingen hebben bekend. Daarvan hebben maar veertien mensen aangifte gedaan. De anderen zijn mogelijk bang dat de jongeren nog een keer hun eigendommen vernielen.

Meer aangiften nodig

Van de wijkagent hoorde ik dat toen hij hier ging werken zijn collega's zeiden: "Nou jij hebt het makkelijk. Er is niets aan de hand in de wijk. Er komen nauwelijks aangiften binnen". Dat is ook het eerste waar de wijkagent wat aan gedaan heeft. Normaal moeten mensen vijf kilometer fietsen naar het centrum om op het politiebureau aangifte te doen. Hij heeft een andere procedure opgezet. Je kunt hem bellen in de wijk. Hij bezorgt een formulier in de bus. De volgende dag haalt hij het formulier op en handelt de procedure verder af. Vervolgens komt hij nog één keer langs om een handtekening te halen. Hij heeft nu plannen om aanvullend een soort meldpunt in het winkelcentrum op te zetten. De vorige wijkagent hield spreekuur in de wijk, maar vrijwel niemand kwam langs. Je moet bij de mensen langs gaan, zo blijkt.

Plannen van de projectgroep

De projectgroep bestaat uit zeer verschillende mensen. In het begin moest men aan elkaar wennen en heeft het even geduurd voordat er concrete plannen werden ontwikkeld. Het project functioneert nu goed, nu de plannen worden uitgevoerd. Een nadeel is wel dat er geen jongeren in de projectgroep zitten.

Een half jaar geleden is een enquête gehouden onder de jongeren. Ze zeiden tegen ons "er is in de wijk niets te doen". Vandaar dat we aan hen gevraagd hebben wat zij voor voorzieningen of activiteiten in de wijk willen. Na de vakantie gaan we hier verder mee aan de slag.

In het najaar gaan we ook meer aan publiciteit doen. Samen met de wijkvereniging geven een special van de wijkkrant uit over vandalisme en onze plannen. We stimuleren ook het merken en graveren van eigendommen, zoals fietsen en auto's. En we zijn bezig met plannen voor een soort meldpunt.

Het duo

Zowel de opbouwwerkerster als de wijkagent werken al enkele jaren in de wijk. Zij zijn de initiatiefnemers geweest van de projectgroep. Ze overleggen veel met elkaar en dat merk je tijdens de vergaderingen doordat ze bepaalde plannen en ideeën goed met elkaar hebben doorgesproken. Daarmee wordt veel werk voorbereid.

De opbouwwerkerster ondersteunt ook de wijkvereniging. Deze houdt zich bezig met zaken als verdere nieuwbouw, problemen met de grondwaterstand e.d. en is aanspreekpunt voor de gemeente. Een belangrijke activiteit is ook het lobbyen voor de bouw van een multifunctioneel centrum.

Nog een kleine kritische kanttekening. De wijkagent kent de wijk goed. Hij werkt echter niet in het weekend. Dan heb je met de regio-politie te maken. Als er iets aan de hand is in de straat moet je eerst uitleggen hoe ze er moeten komen. Dat schiet natuurlijk niet op.

Bericht uit Zwolle

door Fenny Gerrits

In MO nr. 129 (van maart jl.) werd veel aandacht besteed aan de Zwolse presentatie op de start-bijeenkomst van het project 'Sociale Zelfredzaamheid'. In het kader van dit themanummer is het lid van het Bitz-team, vanuit de woningbouwvereniging Openbaar Belang, Freddy Trompetter, geïnterviewd over de voortgang van de projecten. Trompetter is van huis uit Randgroep-werker en heeft onder meer de Indische Buurt in zijn takenpakket.

Het Buurt Innovatie Team Zwolle bestaat uit de wijkagent Wessel van der Maaten, opbouwwerker Joop Schinkel (Stad & Welzijn) en bovengenoemde medewerker van Openbaar Belang. Het team heeft een eigen onderkomen in de Indische Buurt, in een van de woonhuizen. Ofschoon er ook een wijkcentrum in de buurt is, heeft men zeer bewust gekozen voor deze laag-drempelige behuizing. De Indische Buurt heeft een slechte reputatie in de stad, en dat al gedurende enige generaties. Volgens de vroegere beleidsterminologie kun je in dit verband spreken van een 'Probleem-Cumulatie-Gebied'. Uit de verhandeling van Van der Maaten (zie MO nr. 129) blijkt wel hoezeer de sfeer in de wijk werd verpest door geweldsescalaties, werkloosheid, drankmisbruik en lamlendigheid door en van de bewoners. Volgens enige bij mij bekende autochtone Zwollenaren, die niet in de wijk (meer) wonen is het een hopeloze wijk 'waar je geld in kunt blijven pompen, maar er komt toch niets uit.' Bovendien is het het soort wijk dat meteen de krant haalt als er iets gebeurt, waardoor ook de meer 'alledaagse' overtredingen sterk worden uitvergroot ten opzichte van andere wijken in Zwolle. Dat op zich, vormt al een groot probleem voor iedere instantie die de problemen in de wijk wil aanpakken. Toch zijn er projecten in gang gezet. Daarbij staat voorop dat deze projecten van lange duur moeten zijn, wil er daadwerkelijk iets gaan veranderen. Beleidsmatige aandacht moet permanentie bezitten,

anders worden eerder geboekte resultaten weer teniet gedaan. In hoeverre de huidige beleidsmatige context deze permanentie kan waarborgen is ook in Zwolle maar de vraag. Het BITZ-team adviseert bij de uitgifte van woningen in de buurt. Vroeger bestond er veel leegstand in de wijk; onder invloed van het 'woonruimte-overleg' bereikte men naar tevredenheid van alle betrokkenen (ook de bewoners) onlangs een volle bezetting. Echter, de voortgang van dit overleg is onzeker geworden, omdat Zwolle in de naaste toekomst zal overstappen op het Delftse model van woningverdeling. Het is maar de vraag of er in dit kader nog mogelijkheden zullen bestaan voor begeleiding van in- en uitverhuizingen. Met name voor minder courante huurders, die extra ondersteuning behoeven teneinde zelfstandig te kunnen wonen is die begeleiding van groot belang gebleken.

De Doe-het-zelf-garage, die de overlast van sleutelende bewoners op straat moet terugdringen, doet het goed en zal in het najaar zelfs worden uitgebreid van drie naar vier dagdelen per week. Ook heeft men het werkgebied uitgebreid naar een belendende wijk, de Wipstrik, en bestaan er plannen voor verdere uitbreiding naar Dieze-West. De beheerder doet het goed en de huur-overeenkomst met de garage-eigenaar zal niet meer driemaandelijks, maar met jaarlijkse termijnen worden verlengd.

Het Centrale Verwarmings-project, een renovatie annex werkgelegenheidsproject van Openbaar Belang is per 1 maart afgerond. Per 1 mei is een Groot-onderhoudsproject in de buurt van start gegaan, dat tot het einde van het jaar zal duren. In het kader van dit banenpool-project worden vele verbeteringen aan de huizen uitgevoerd zoals: schilderen, tegelen, keukens vernieuwen en dakwerkzaamheden. In dit project zijn twaalf buurtbewoners aan het werk. In september wordt door het BITZ-team met de lokale werkvoorzieningsinstanties overlegd over plaatsing van betrokkenen in reguliere banen. Wethouder Margriet Meindersma heeft al toegezegd dat bewoners die aldus werkervaring

hebben opgedaan ook zullen worden ingezet bij de geplande nieuwbouw in Stadshage. Er wordt niet alleen aan arbeidsbemiddeling ten gunste van mannen gewerkt, maar ook vrouwen worden aan een baan geholpen. Twee vrouwen hebben inmiddels via de banenpool in de wijk, een (reguliere) functie als huishoudelijk medewerkster verworven. In het jaarplan 1995 stonden ook nog plannen ter verbetering van de fysieke woonomgeving vermeld, zoals een schutting-project (schuttingen langs achtergangpaden in de buurt), het opknappen van een trapveldje en een speelplaats en het inrichten van een dierenweide. Volgens Trompetter is ter zake nog niet veel gebeurd. Het schiet niet erg op, vanwege onwil, met name bij de gemeente. Volgens hem valt dit terug te voeren op angst voor concurrentie bij de dienst Groenvoorziening, die de klus natuurlijk veel liever zonder inschakeling van bewoners klaart.

In de buurt bestaat geen bewonersorganisatie. Men is doende om er een op te richten. Trompetter hoopt dat zijn BITZ-collega Schinkel vanuit Stad & Welzijn zal worden ingeschakeld om dit proces, alsmede de bewonersorganisatie zelf te begeleiden. Er bestaat echter onzekerheid over. Het is goed mogelijk dat de bewonersorganisatie direct vanuit de gemeente, door ambtenaren zal worden begeleid. Dat zou in het licht van de bereikte resultaten heel jammer zijn. Een terugval in het vertrouwen van de bewoners richting instanties kan hiervan het gevolg zijn. Indien het BITZ-team al de noodzaak onderkent van het opereren vanuit een zo laag-drempelige behuizing als mogelijk, namelijk een woonhuis, in plaats van het wijkcentrum, mag je je afvragen of de gemeente, vanuit het gemeentehuis wel in staat zal zijn om direct met bewoners op goede voet samen te werken. Het BITZ-team is namelijk uitzonderlijk goed op elkaar en op de buurt ingespeeld. De leden van het team zijn allen al bijna tien jaar in de wijk werkzaam. Waarom zou je dat nu willen veranderen? En: "Never change a winning team." □

Combined
European
Bureau for
Social
Development

This newsletter aims to disseminate information about community development and social development to individuals, groups and organisations in Europe. It will contain material on the activities of the Combined Bureau's members, plus other information about European developments which relates directly to community development/social development.

The Combined European Bureau for Social Development (CEBSD) brings together organisations in most of the EU member states as well as Hungary. It provides a means for exchanging ideas about practice and policy and for setting up joint research and other projects between members.

For further information about the Bureau, contact Paul Henderson, CDF North, Vassalli House, 20 Central Road, Leeds LS1 6DE. Tel: (44) 113 246 0909. Fax: (44) 113 246 7138.

Ce bulletin a le but de diffuser de l'information à propos du développement communautaire et du développement social parmi les individus, groupes et organisations européens concernés par ce genre de travail. Il contiendra surtout de l'information sur les activités des membres du 'Combined Bureau', mais aussi de l'information sur les développements européens qui influencent directement le développement communautaire et sur le développement social en général.

Le 'Combined Bureau' unifie plusieurs organisations, dont la majorité sont des états qui sont membres de l'Union Européenne, et une organisation de l'Hongrie. Il offre un moyen d'échange des idées concernant la pratique et la politique et pour établir la recherche et d'autres projets parmi les membres.

Networking in Eastern & Central Europe

A conference is being held in London on October 4th to launch a book on networks and voluntary organisations in Eastern and Central Europe. The guide has been written by Brian Harvey, with a foreword by Ilona Vercseg of the Hungarian Association for Community Development, and is published by the Community Development Foundation (CDF, UK) and the Directory of Social Change.

Practice Developments in Hungary

A workshop-based conference on practice developments in Hungary is being held in London on October 5th. There

will be workshops on community appraisals, the planned Civil College, supporting community businesses, and community-based child care.

For details of both the above, contact Lynne Wood, CDF North, Vassalli House, 20 Central Road, Leeds LS1 6DE. Tel: (44) 113 246 0909. Fax: (44) 113 246 7138.

Sweden

The Cesam Foundation

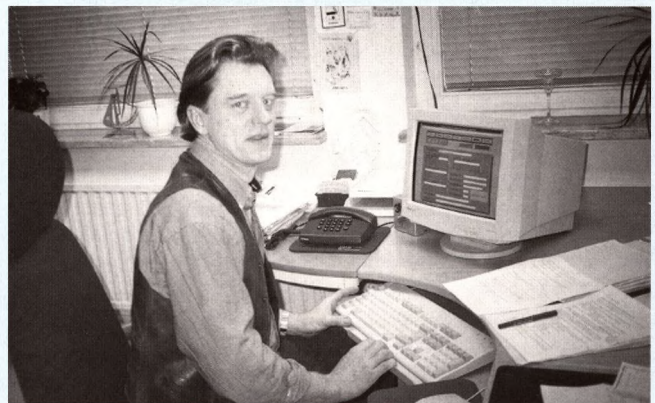
The Cesam Foundation is a Swedish national community development agency. Its aim is to identify, develop and promote good practice, methods and research, in order to strengthen the influence and participation of people in local communities.

Cesam aims to contribute to the exchange of knowledge in the field of community work by giving advisory services, and by arranging workshops, seminars and visits for purposes of study, in cooperation with local, regional, national and international organisations.

The Foundation promotes cooperation between local, regional and national authorities, as well as partnership between public, voluntary and private sectors of society.

Cesam Database - Knowledge Bank

In order to convey knowledge and experiences from different sources, Cesam has been commissioned by the Swedish Ministry of Interior Affairs to create a database with examples of projects, activities and initiatives in the field of community work. (See picture of Per Hector in action.)

The purposes of the database are:

- To be part of Cesam's advisory service and its work in creating and maintaining an exchange of knowledge and experiences.
- To be a source of information and inspiration for community workers, voluntary or professional, in different levels and sectors of society.
- To be a resource for education and research that can be accessed by academics, professionals and voluntary organisations and by local, regional and national authorities.

The knowledge bank will gather examples of activities that contribute towards social, political, cultural and economic revitalisation of local communities. These projects,

activities and initiatives can be organised by private persons, groups, associations or by local, regional or national governments.

Project activities and initiatives should, in varying degrees, contain some elements of voluntary work. That is to say, unpaid activities, formally organised and served outside the family.

Activities that contribute towards cooperation between public, voluntary and private sectors of society, as well as activities that have been initiated by the private sector to support community development and increase people's influence in the local community, are also a matter of interest for the knowledge bank.

Examples of projects, activities and initiatives that are to be included in the database are: youth projects, voluntary centres, public health care services, organisational activities, neighbourhood development and cultural initiatives in both urban and rural areas.

For further information contact CESAM, Rudbecksgatan 28, 70223 Orebro, Sweden. Tel: (46) 19 17 07 50. Fax: (46) 19 17 07 53.

Portugal

Cooperativa de Ensino Superior de Servicio Social: une coopérative scolaire qui avance la formation et l'intervention en service social

Créé en 1956 à l'initiative du Diocèse de Porto, l'Institut Supérieur de Service Social de Porto a été, à partir de 1974, intégralement financé par le Ministère de l'Education, sans jamais parvenir, toutefois, à être reconnu comme Ecole Supérieure Publique.

Face à cette impossibilité, l'Institut a fini par s'institutionnaliser, en 1986, dans un établissement d'enseignement supérieur privé, propriété de la Coopérative d'Enseignement Supérieur de Service Social qui lui sert de support juridique et économique.

En accord avec le Statut de l'Enseignement Supérieur Privé qui impose l'autonomie de l'institution d'enseignement par rapport à la Coopérative, l'ISSSP est obligatoirement doté de ses propres structures de gestion: un Conseil Directif, un Conseil Pédagogique, un Conseil Scientifique et un Conseil Disciplinaire.

C'est la Coopérative qui se doit d'assurer, à travers son propre structure organisationnel, la gestion économique et financière de l'ISSSP.

L'Institut, pour son part, assume le fonctionnement de la 'Licenciatura' en Service Social, légalement reconnu par le Ministère de l'Education depuis Septembre 1989.

Le cursus de ce diplôme intègre plusieurs aires disciplinaires: Service Social, Psychologie, Economie, le Droit, Sociologie, Mathématiques et Statistiques et Philosophie. Pendant les trois premières années de la formation l'Institut visait fondamentalement à la maîtrise des instruments conceptuels (théoriques, méthodologiques et techniques) forgés dans les aires disciplinaires antérieurement mentionnées.

Les deux dernières années sont consacrées aux moments privilégiés d'instrumentalisation de ces théories et méthodologiques acquis, dans les champs institutionnels divers:

Education et Jeunesse; Territoire et Pouvoir Local; Sécurité Sociale; Institutions de Santé; Justice et Réinsertion Sociale; Entreprises.

Dans le domaine de l'enseignement post-gradué, l'ISSSP développe, depuis 1991/1992, un diplôme de 'Mestrado' (Master) en Service Social et Politique Social dans le cadre d'un protocole établi avec la 'Pontificia Universidade Catolica de S. Paulo'. A partir d'Octobre 1995, l'ISSSP va débiter un nouveau diplôme de 'mestrado' en Service Social et Politique Sociale qui a obtenu la reconnaissance légale du Ministère de l'Education.

Afin d'approfondir les liens de l'Institut avec la communauté, les professionnels de Service Social et les autres professionnels intervenaient dans les domaines de l'intégration sociale et du développement économique et social.

Un Centre de Formation et d'Extension Communautaire a été créé au sein de l'ISSSP; ses initiatives constituent une diversité sur une multitude des aires d'action:

- la formation continue de professionnels spécialisés dans les secteurs divers de savoir et insérés dans une grande variété d'institutions;
- l'organisation des cours post-gradués et/ou de spécialisation;
- la prestation des services à la communauté et, tout particulièrement, l'appui aux projets d'intervention communautaire.

Marielle Christine Gros, Maria Cidalia Queiroz, Cooperativa de Ensino Superior de Servicio Social, Av. Rodrigues de Freitas 202, 4000 Porto, Portugal. Tel. (351) 2 73 581. Fax: (351) 2 5103 150.

CD & Social Exclusion

CEBSD is planning a publication on the theme of community development and social exclusion. It will draw upon examples and ideas known to its members with the purpose of demonstrating how community development can contribute to programmes designed to combat social exclusion.

The Bureau would like to hear from anyone interested in providing material for the publication. Please contact Paul Henderson, CDF, Vassalli House, 20 Central Road, Leeds LS9 9DE, Tel: (44) 113 246 0909. Fax: (44) 113 246 7138.

Hungary

The Civil College in Hungary

Ways of helping civil society have been sought by the Hungarian Association for Community Development since 1989, although researchers at the Hungarian Institute of Culture had already been working on this question since the early 1980's.

We recognised that associations should be encouraged because an important rupture undermined the development of self-organisation in Hungary after World War II. The number of associations dropped to one half of the previous level, church charity organisations and associations dealing with protection of interests, professional issues and problems of public life disappeared. For decades, only associations concerned with culture, sport and leisure

re activities were allowed to function.

Organisations of a social oppositional character begun multiplying in the middle of the 1980's. Later, the democratic change of the regime not only created the necessary social conditions for self-organisation but also made these conditions desirable because a democratic society is dependent to a large extent on the existence of self-organising community groups.

Freedom of association is just one of the social conditions of self-organisation. Informal leaders of local societies are mainly middle-aged people who have no experience of democratic organisation, of co-operation, pursuing their rights, in exerting pressure, in the common planning of projects, in fund-raising, etc. What is more, their civic confidence is not strong enough to make them believe that they are able to act, to suggest alternatives or to influence a decision.

Even if they are self-confident, co-operation is quite difficult in this part of Europe. The period in which we live seems to be one of conflicts, a time of creating individuality and differences rather than developing community feeling, consensus and co-operation. This is a natural consequence of the past decades.

Training can be a good means for active local citizens to acquire new skills and knowledge. There are lots of training institutions in Hungary, and some of them already offer training possibilities for not-for-profit organisations, and even for representatives of locally elected bodies. But they deal only with people who have already become aware that they want to learn.

During our community development work, we do not meet people of this kind. Ordinary people do not even articulate their need for training. They are convinced that once they have finished their schooling, they are already prepared for 'life', to do a concrete job, so they have finished learning for evermore. This is the typical way of thinking in the case of vocational training and choosing a profession, and this is even more so in the case of such an uncertain thing as local action.

We have discovered that local people are willing to learn only if they want to successfully realise a concrete self-defined task. Even in this case they only accept training which takes into consideration their own experiences and opinions. This perception constitutes the basis of the Civil College.

Our association has purchased an old, abandoned school building which needs renovation, in an area of detached farms. The inhabitants are emotionally very much attached to it even if it is not used any longer as a school. They would like to keep it for educational and community work purposes involving local people as well. They would willingly take part in the renovation work, and learn about their own significance.

The most important founder of the Civil College is the Hungarian Association for Community Development. Since the very beginning HACD has developed a function of institution-building. This means that when the association identifies a community need in the course of its activities, it will look for the professional and institutional background to reduce this need, and it will also look for potential sponsors.

HACD has already taken the initiative of creating the following institutions:

- Community Data Bank (computerized information and database),
- Civil Radio (community radio for associations based in Budapest and the surroundings),
- Community Service Foundation (the first network of community development experts in the country).

The Civil College is on the point of becoming a reality.

The address of the Civil College is: 1011 Budapest, Corvin ter 8, Hungary. Tel: (36) 1 201 57 28. Fax: (36) 1 201 48 92. Contact person: Dr Ilona Vercseg.

The Netherlands

Landelijk Centrum Opbouwwerk

LCO, a not-for profit agency, is the Dutch Centre for Community Work; it has its headquarters in The Hague.

LCO aims at giving professional support to various processes of community development, mainly through giving secretarial support to permanent or semi-permanent 'co-operative structures' or networks.

Such networks may concern:

- community work and the environment;
- regional claimants' groups;
- community work and public health;
- European Anti-Poverty Network/Dutch branch;
- employment-and-welfare projects;
- poor neighbourhoods/'Quartiers en crise';
- community work among victims of crime and accidents;
- professional strengthening of community work.

In addition, LCO

- issues a monthly professional magazine 'MO/Samenlevingsopbouw';
- encourages social welfare agencies to improve the quality of annual reports and other PR instruments;
- organises so-called 'quality panels' on public services in towns;
- promotes the scientific basis of community work through a special CD chair at the Erasmus University, Rotterdam;
- appoints and registers qualified professionals as 'senior community workers'.

National Citizens Conference in The Netherlands

Residents from the poor areas of towns and cities from all over the Netherlands attended the national citizens conference on the 17th of June in The Hague. This event was organized for the sixth time in succession by the foundation LSA (Dutch national cooperative for inner city areas) and took place for the second time in the Houses of Parliament.

The aim of the conference is firstly the stimulation of exchange of information and experience between resident organizations themselves and local professionals and politicians. Secondly, it is an opportunity for residents and members of parliament to meet and discuss various

aspects of policies aimed at the improvement of living conditions in the 'problem areas' in Dutch cities.

The hall of the parliament building

was converted for the occasion into a market place where residents organizations had built presentations showing their work and achievements.

In addition to a number of speakers - including the Secretary of State for inner city policies Mr. Jacob Kohnstamm - there were several debates between MP's and residents.

These debates were centered around three themes: Work and unemployment, security in the neighbourhoods and the multi-cultural society.

These lively debates were presided by well-known TV-presenters and drew a lot of visitors.

Besides the fact that the focus was once again on the position of so many people having to live on the fringe of society there were some concrete results:

- Members of parliament are planning to 'adopt' some disadvantaged areas in order to follow the developments in the areas and get feed-back on the effects of government policies and measures.
- The secretary of state welcomed the idea to start a 'National Committee of Resident Representatives' which will have regular meetings with him in order to discuss the progress and results of the national policy for deprived area's.

On this day a new initiative was launched: the Ien Dales trophy. This trophy, named after the succesfull Dutch minister Ien Dales who died one and a half years ago, was awarded to a resident-organization from Heerlen in the south of The Netherlands. (See picture.) According to the jury the residents had managed to improve the neighbourhood drastically by buying their council houses. After tough negotiations with local politicians mortgages were offered even to people on social security income because the council provided guarantees. This resulted in lower housing costs for these residents and kept the neighbourhood together, creating a real 'feel good factor'.

LCO, Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag, The Netherlands. Tel. (31) 70 380 4431. Fax: (31) 70 380 9973.

EU study

A Europe-wide study of community involvement in urban regeneration, 'Added Value and Changing Values', has been completed by CDF for DG XV1 of the European Commission. Further information from: Gabriel Chanan, CDF, 60 Highbury Grove, London N5 2AG. Tel: (44) 1 171 226 5375. Fax: (44) 1 171 704 0313.

Belgium

VIBOSO

"Participatie van Kansarmen: van slogan naar praktijk - Werkboek participatie in kansarmoedeprojekten" (Participation of the underprivileged: from slogan to practice - A workbook for projects combatting poverty), VIBOSO, 1994, 127 pp.

This workbook is the result of two years research looking into possibilities for participants to have a greater say in projects. It is primarily directed towards community workers with practical experience in poverty prevention who want to give poor people a more substantial role within projects. Participation is seen as a dynamic interaction between members of groups and others.

The workbook is designed to be an instrument to improve practice. In each chapter three ingredients reappear: working tracks (framework of thought concerning the content and examples), working instruments (tools for questioning or developing individual practice), and working tasks (assignments that allow application in practice).

At the moment, the workbook exists only in Dutch; if there would be interest, and if financial means could be found, a translation in English or French could be considered.

"Van idee tot bedrijf. Praktische gids voor het opzetten van werkgelegenheidsprojekten voor laaggeschoolde vrouwen", VIBOSO, 1995, 120 btz. (Dutch version). "De l'idee à l'entreprise - Guide pratique pour le lancement des projets d'emploi pour des femmes peu scolarisées (version française).

This publication is the result of a NOW project of VIBOSO, in which twelve employment projects for poorly educated women were supported. It is a manual for starters of small enterprises, set within the policy of the social economy. Service and social assistance to the community are the central issues - this rather than making a profit. The manual guides one through the various steps to be undertaken. The reader does not need an economic background, and theory and jargon are avoided. Each step is briefly explained, and practical tips and examples are given.

Continuing education courses for new community workers

In 1994 VIBOSO started a continuing education course for new community workers. It is a basic course of ten days, supplemented with interim assignments and private study. The insights and skills which are needed for proper implementation of community work are offered. The course is to be repeated.

VIBOSO, Vooruitgangstraat 323, B-1210 Brussels, Belgium. Tel: (32) 2 201 05 65. Fax: (32) 2 201 05 14.